

శ్రీమత్కృష్ణాచార్యుల వ్రాసినవి

278 *PNO114
1949 S/N018

భా
రత
విద్యో
గ
ము

శ్రీ

అరుపతి

బంగళేశ్వర కవులు

శ్రీకృష్ణాచార్యులు

వెలకు సిద్ధముగానున్న గ్రంథములు

క్రీడకాండము	1- 8-0	పాండవపుష్పవాసము	1- 0-0
హామిగృహీత	1- 0-0	పాండవదోష్టగము	1-12-0
శ్రీకృష్ణకాండము	0-10-0	పాండవవిజయము	1-12-0
మేధచరిత్రము	1- 8-0	పాండవశ్యామిధము	1- 8-0
ఏలాహాగృహీతము	0- 8-0	పాండవరాజనూయము	0- 8-0
శ్రీనివాసవిలాసము	1- 0-0	ద్రుపదశతీ ద్రుపద్యము	0-12-0
గుంటూరుదేవ 2 వ భాగము	1- 0-0	పండితరాజము	0-12-0
గీతము 2 వ భాగము	0-12-0	శుకనర్త	0- 5-0
అనుబంధము	0- 8-0	అనర్థవారదము	0- 8-0
శిల్పభాగము	1- 0-0	దంభవామనము	0- 8-0
కలసామగ్ధంప	1- 0-0	ఎదవర్ణ పట్టాభిషేకము	0-12-0
కవిగ్రహము	0- 4-0	మృచ్చకటికము	1-12-0
ప్రజ్ఞానాండము	0- 4-0	ముద్రారాక్షసము	1- 0-0
శుకరంభానందము	0- 4-0	కాశీయాత్ర	0- 6-0
కామేశ్వరీకథము	0- 4-0	విక్రమచక్రపిత్త	0- 4-0
విశ్వకర్మకామేశ్వరి	0- 4-0	పద్మిని	0- 8-0
పాభాగ్యకామేశ్వరి	0-10-0	చంద్రప్రభచరిత్రము	0-12-0
ఎవల్యాగము	0-10-0	విక్రమాంకదేవచరిత్రము	1- 0-0
పాభాగ్యకామేశ్వరి	0- 8-0	కూర్మచరిత్రము	0- 8-0
2 వ భాగము	0- 8-0	తనిటిరాట్ట	0- 4-0
విశ్వకర్మకామేశ్వరి	0- 4-0	పల్లెటూరుపట్టుదలలు	0- 4-0
విశ్వకర్మకామేశ్వరి	0-12-0	దివాకర్త ప్రయత్నము	0-12-0
కాశీకాండ పుస్తకము	0- 4-0	బాణేశ్వర్య	1- 8-0
విశ్వకర్మకామేశ్వరి	0-12-0	సారస్వత విజయము	1- 0-0

శ్రీమద్వేదాంతసూత్రము.

పాఠశ్రవోద్యోగము

శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వర కవులు.

OFFICE OF THE REGISTRAR OF BOOKS

1948

MAHARAS

12

శ్రీమద్వేదాంతసూత్రము

పాఠశ్రవోద్యోగము

చెట్లపల్లి వెంకటేశ్వర ఆంధ్ర సన్న్య,

శ్రీ వెంకటేశ్వర వల్లకేసుస్స,

కడియము (P. O.)

శ్రీమద్వేదాంతసూత్రము.

కా. 12

[మూల్యము : 1 12-00]

ఇందువచ్చు పాత్రలు

1. వ అంకము

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 మూడిఘంట
- 3 అరుసుడు
- 4 దుర్యోధనుడు
- 5 శ్రీకృష్ణుడు

2. వ అంకము

- 1 శ్రీకృష్ణుడు
- 2 పంచపాండవులు
- 3 ద్రోణుడు

3. వ అంకము

- 1 వృద్ధపురోహితుడు
- 2 ద్వివేది
- 3 ధృతరాష్ట్రుడు
- 4 భీష్ముడు
- 5 నారదాదులు
- 6 శ్రీకృష్ణుడు
- 7 ద్రోణుడు
- 8 కర్ణుడు
- 9 దుర్యోధనుడు
- 10 అశ్వత్థామ
- 11 వికర్ణుడు
- 12 గాంధారి
- 13 జమదగ్ని

14 జాబాలి

- 15 విదురుడు
- 16 కృపాచార్యుడు
- 17 దుశ్శాసనుడు
- 18 సాత్యకి

4. వ అంకము

- 1 శ్రీకృష్ణుడు
- 2 కుంతి
- 3 పాండవులు

5 వ అంకము

- 1 పంచపాండవులు
- 2 శ్రీకృష్ణుడు
- 3 ఉలూకుడు
- 4 దుశ్శాసనుడు
- 5 పురుషుడు
- 6 శిశుమారి

6. వ అంకము

- 1 శ్రీకృష్ణుడు
- 2 పంచపాండవులు
- 3 భీష్ముడు
- 4 ద్రోణుడు
- 5 కర్ణుడు
- 6 యుయుత్సుడు

మత్సర జనతా మైత్రము

పాండవోద్దోగము

నాటకము

[నాం ది]

శా. ధర్మముం డరిభీముం డర్జున యశోధాముండుపాపప్రభా
మర్త్యచ్ఛిత్తి యమాయమాన నిజనామప్రాభవుం డార్తవృ
చ్చర్మోదారుండు విశ్వరూపధరుం డుచ్చిక్లిష్టదాన్యుండు స
త్కర్మాధ్యక్షుండు పార్థసారథి యశఃకల్యాణముల్ సూర్పురన్.

నూత్రధారుండు—(నాంద్యంతమున బ్రవేశించి) మారిషా! ఇటురమ్ము.

మారి—(ప్రవేశించి) ఇదిగో! వచ్చితి నేమియ్యాడ ?

నూత్ర—పాత్రంబుల నన్నిటి నాయ త్తపటచితివి గదా?

మారి—చిత్తము, సర్వము సంసిద్ధముగ నేయున్నది. కాని మన పాత్ర
ములయం దొక్కరుండుమాత్రము మన ప్రతిపక్షివంచనకు లోబడి
మనలన్ ద్యజించి యరిగె.

నూత్ర—(తత్తరపాటుతో) ఎవరతడు?

మారి—అన్యుండు కాదు, తమ మేనమామయే.

నూత్ర (కోపముతోఁ దనలో) ఓరీ! ప్రతిపక్షి! ఎంతపని చేసితివి ?

ఉ. మున్ను సుయోధనుండు నృపమాఖ్యుని ధర్మజ భాగినేయుం గూ
డ న్నైతిఁబోవుశలుగుం డగడంగి యెటో యొక యుక్తి బన్ని తాఁ

గ్రన్ననఁ దన్నుఁ జేర్చికొనుకై వడి నానగు మేనమామ న
త్యున్నతి నొందికొంటి నెఱచి పదింది హితుం యొనర్చుచున్.

(యోజించి తలపంకింది) కానిమ్మ! నీ కలిండు సమయము వచ్చినప్పు
డంతశ్వల్యాయమానుడై తుట్టకుద కపకృతియే యొనర్చునట్లు
నానేర్పుకల్పిని సంఘటించెదఁ గాక. (ప్రకాశము) మారిమా!
అతడు లేకున్నను మన నాటకప్రయోగము కొఱ రపడదు. అతని
భూమికను ధరింపదగువారు ముఖిగొంగులు గలరు. ఏమైనను అతని
వంటివాఁడు సామాన్యముగా మనకు లభించుట దుర్లభము. బే
గాక, గతించినదాని కేమి నేయఁ గలము? ఏకాలమున కేది యెట్లు
జరుగునో యెవరికి దెలియును. సర్వమును కాలమే సంఘటించు
చుండును.

మారి— చిత్తము! తాము వదించినట్లు కాలము ప్రతిక్షణమగుదనను
నేదోమార్పు కల్గించుచునే యుండును; చూడుడు.

ఉ. భీమధనంజయప్రభ లభియము లయ్యెను, బుష్పపల్లవ
సేమముఁ బాసి యుండె సహజేవకుజంబు వనంబులోన; వ్యా
యామథరంబునన్ ద్రుపదజాయత బాష్పరూపరంబు నిండె; సం
గ్రామదినంబులు దరిసె గాలజధర్మము దాటలేమిచేన్.

నూత్ర— అవును, నీవు చెప్పిన వన్నియు శరత్కాలజన్యంబు లగు
మార్పులు. కాలము సర్వకారణ మని యార్థ్య లెల్లరును నేక
వాక్యతగా నొప్పుకొనిన విషయము.

ఉ. కాలవశంబునగా దిగుగుఁ గాదె! దివాకరుఁ డబ్జవేదియన్.
గాలవశంబుచేతనె జగంబు జనించు, రహించు, బ్రుంగు; నీ
కాలమె కల్మి లేములకుఁ గారణ. మెన్నిట నెన్ని చూచినన్
గాలము దాటువాఁ డిల నొకండును లేడు కుశీలవాగ్రణీ!.

కానిమ్మ; “గతం నశోచామి కృతం స్మరామి” కావునఁ బ్రకృత

మనుసరింపుదము. (యోజించి) నేను గామాశుని డివ్యపక్షము
సకుఁ టోయినను మనము ప్రయోగింపవలసిన నాటకము పొంది
వోద్యోగ మని తనవర్తనచే నూదించియున్నాము. కాని యీ
నాటకచక్రమును ద్రిప్పగలవాఁడు నాబావమఱుది మురళీదాసు.
అతనిని నీవు పోయి వెంటఁబెట్టుకొని రమ్ము. నేనింతలో నీనాటక
కర్తలగు తిరుపతివెంకటేశ్వరుల గురువగు శ్రీ చర్ల బ్రహ్మపండితా
ఖండలుని సంస్మరించి తల్పిసాదంబు వడసి వచ్చెదను.

మారి— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నూత్ర— (అంజలి ఘటించి)

శా. కాశీపండితుఁడై కృపాభుండయి ప్రఖ్యాతిప్రభావూర్ణుఁడై
యాశీర్వాదముమాత్ర శిష్యులను విద్యావంతులన్ జేయు వా
వైశేష్యమునఁ బొల్పుచర్ల కలఁజూ బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గళా
రాశి శ్రీకడియెదవాసు మది గారాధింతు నశ్రాంతమున్.
(నిష్క్రమించును.)

[ఇది ప్రస్తావన.]

[అంత నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.]

అర్జు— (తనలో)

చ. ద్రుపదునిపంపునన్ బనఁ బురోహితుఁ; డాధృతరాష్ట్రీనూని బల్
కపటి వినండు సంధి చెడఁగా గమకించెడిఁగాని, తప్ప దా
లవుఁబని; సర్వమున్ గడపులాపు గలండు యశోదపట్టి; యీ
రిపుజనకాలుఁ డోడుగ వరించెద సర్వము నిర్వహించెదన్.

(పరిక్రమించి యెదుటఁ జూచి)

మ. అదిగో! ద్వారక; యాలమంద లవిగో! నందండుఁ గోరాడు; న
య్యదియేగోట, యదేయగర్జ; యవెరధ్యుల్; వారలే యాదపుల్;

యనుసరింపఁగలుగు ననియును మేరకు యుద్ధిగో! నాలావగఁజానగా
భ్యుదయంబు వరమందురాంతరిశురింగోచ్చండమై పర్యేడున్.
(ప్రవేశము నటించి యాశ్చర్యముతో) ఏమి! యీవిచిత్రము.

క మనకన్న మున్ను దుర్యో
ధనుఁ డీ కరుడెంచెఁ గృష్ణుఁ దనవానిఁగఁ గ్ర
న్ననఁ జేసికొని చనన్ దన
మనమందుఁ దలంపఁబోలు మందుం డకటా!.

వాసుదేవుడు పాండవపక్షపాతి! కాదు కాదు. ధర్మపక్షపాతి యని
సుంపైన నితఁ డెఱుంగఁ దు కాగోలు. (నిరూపించి)

మ. అరవిందాక్షుడు శేషశాయి జగదేశ్వరాధ్యుఁ డంభోధిజా
వరుఁ డార్తావరుఁ డంగజాంగజుఁడు శ్రీచక్రాంకుఁడేమో! నిరం
తర నిర్లింగుఁడు నిద్రఁ జెందెడిఁ బవల్; తచ్చీర్ష పుంబకృప
క్కురునాథుం డదె కూరుచుండెఁ దభుకుల్ గుల్కంగఁ నిరమ్మునన్.

[యథోక్తముగా శ్రీకృష్ణ దుర్యోధనులు ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణు—(కపటనిద్ర నటించుచుఁ దనలో)

క. రాఁ డాయె నగునుఁడు, కరు
రాడవతంసంబు వచ్చె రమ్ముని యనికిన్
దోడుగ ననుఁ గోరఁగ మో
మోడంగా వలసివచ్చు నొక్కింత యిటన్.

అర్జు—(భక్తితోఁ దనలో)

మ. జలజాతాసన ముఖ్యదైవత శిరస్సంలగ్నకోటిరపం
క్తుల దెవ్వాని పదాబ్జపీఠి కడు నిగ్గుల్ గూర్చుఁ దత్సన్నిధి
స్థలిగూర్చుండి భవంబు పాపసముగా వైవాజిఁ గావించి నా
తొలిజన్మమునఁ గూడుపాపముల నాందోళింపఁగాఁ జేసెదన్.
(కృష్ణుని పాదములపక్క నిల్పుండును)

దుర్యో- (అర్జునుఁ దేజిపాతఁ జూచి తనలో)

ఉ. ఏ నిట కేగుఁదొచుపని యేర్పడ సర్వము గురైతఁగి రాఁ
గా నితఁ డోవుఁ గృష్ణునకుఁ గవ్వడి కేకశరీర మందు రీ
దానవపైరి వీనియెడఁ దా నవమానము చూపు తెట్లు? నా
పై నెవరూను తెట్లు? కడు బంతుగుఁ డీతని కారఁ డెమ్మియిన్.
బంధుత్వమ్మున కేమి! కొన్ని గొప్ప నాకును నది లేకపోలేదు! లేకపో
వుఁగాక నేను ముందుగాఁ దన్ను దర్శింపవచ్చితిని. దానిం బట్టి
యీరఁడు నన్నవమానించినచో లోకులు 'పక్షపాతి' యని తన్ను
గర్హింతు రని నందియి మంగకపోదు. కానిమ్ము సకలమ్మును
నిప్పుడే తేలఁగలదు.

కృష్ణ- (తనలో)

క. నాయనుఁగుంజలి నాదగు

కాయము నాజీవగల్గె కవ్వడి నన్నున్

సాయమ్ము గోర వచ్చెన్

నాయంత్రస్తాప ముడిగె నను ముద మెనసన్.

నిదురమట్లు సరించుచు న్ననాభిముఖముగా లేచి కొలిచుచుకొని
(వీతిలో)

ఉ. ఎక్కడనుండి రాకె యిట? కల్లరునున్ సుఖులే కదా! యశో
భాక్కులు నీదునన్నులును భవ్యమనస్కులు నీదుతమ్ములున్
జక్కఁగ నున్నవారె? భజశాలి వ్యకోదరుఁ డగ్రజాజ్ఞకున్
దక్కక నిల్చి శాంతుగతిఁ దాను జరించునె తెల్పు మర్జునా?

(ప్రక్కకుఁ దిరిగి దుర్యోధనుం గాంచి గౌరవముతో)

శా. ఖావా! యెప్పుడు వచ్చితివు? సుఖులే భారలునుట లుట్టముల్?
నీవల్లభ్యముపట్టు కర్ణుడును మనీషున్ సుఖోపేతులే?
మీవంశోన్నతిఁ గోరుభీష్ముఁడును మీ మేల్గోరుద్రోణాదిభూ
దేవుల్ నేమమున్నె నెసంగుదురె? నీజేజులు మోచ్చించుచున్.

క. నీవచ్చినపని చెల్పి ము

దావహుడవు గమ్ము నాకు; నఖలావనిచా
లావనిమాళిమణీసం

భావితచరణుడవు నీవు వచ్చుట యసదే.

దుర్యోధ— (తనలో) ఇతఁ డన్జునుని సంభావించురీతి యొకవిధముగ ను
నన్ను గౌరవించు వైఖరి మఱియొక తెఱంగునను గన్పట్టుచున్నది.
కానిమ్ము, లోకాచారము గాన నేను వచ్చినపనిం చెల్పెదను. (ప్రకా
శముగ) నేను వచ్చి చాలసే పైనది.

ఉ. కౌరవపాండవుల్ పెనంగుకాలము చేరువ యయ్యె; మాకు న
వ్వారికిఁ గూడ నెక్కుడగుబంధసముద్రుడ వీవు గాన, నీ
చేరిక మాకు నిర్వురకు సేమము గూర్చెడిచాట, సాయమున్
గోరఁగ నేగుడెంచితిమి గోపకులైకశిరోవిభూషణా !

క. ఇరువురకు సముడ వగుని

న్నరసితి నేఁ బ్రప్రథమమునం దటుగానన్

సరసిజలోచన ! నాకున్

గర మనుకూలుడవు గమ్ము కయ్యమ్ము నెడన్.

కృష్ణ— కురుకొరవా ! నీవు చెప్పిన దిమిగుల యుక్తియుక్తముగా
నున్నది. సర్వవిధముల మీకిరువురకు నేను సాయము చేయఁ దగు
వాడనే. ఇతఁ ముందు వెనుకలం గూర్చి విచారింపుదము.

ఉ. ముందుగ వచ్చి తీవు మునుముందుగ వరును నేను జూచితిగా
బండుగు లన్నయంశ మది సాయక నిల్చె సహాయ మిర్వరున్
జెందుట పాడి; మీకు సయి చేసెద సైన్యవిభాగ; మందు మీ
కుం దగుదానిఁగై కొనుడు; కోరుట బాలుని కొప్పు మున్నుగన్

దుర్యోధ— (తనలో) ఇతఁ డేదో కుయుక్తి పన్నినను గొంత సాయము
చేయక తీరినది కాదు. కానిమ్ము, నా కంతే చాలును.

ఉ. నాకు గదా గురుండు భవనస్తవనియ పరాక్రమండు సు
 శ్లోకుఁ డమాయకుండు రిపులోకభయంకరుఁ డస్మదర్థసం
 ధాకుశలుం డుదారగుణధాముండు శ్రీబలరామదేవుఁ డీ
 పోకలవాండు గాండు వృథ పుచ్చుడు మెచ్చ డలందు పాపలన్.
 (ప్రకాశముగా) వాసుదేవా! నీయిచ్చవచ్చినట్లే కానిమ్మా.

కృష్ణ— ధనంజయా! నీయభిప్రాయ మేమి ?

అర్జు— సకలధర్మస్వరూపుండ వగునీ కొరులు చెప్పవలసిన దేముండును?

దుర్యో— (నవ్వి) బావా ! నీయీవచ్చుక్తిని బాటువడి యర్జునున కిందు
 భాగము గల్పించుటయే కాక కోరుకొనుటలోఁ గూడ మొదట
 నతినికే యవకాశ మిచ్చియు “నీయభిప్రాయమే”మని యడుగు
 చున్నావు. ఇంతకంటె నెవరియభిప్రాయ మైన నెట్లుండుదీని ?

కృష్ణ— సు యీధనా ! అట్లు కాదు.

క. నీవు స్వతంత్రుండ వీలేడు

సేవకుఁ డగ్రజుని చెప్పచేతలకా లో

నై వర్తించెడి; నందుల

కై వేటుగ నడుగ వలసె నది యట్లుండెన్.

ఇప్పు డీతని నడుగకయే మనకు దొచ్చినట్లు భాగము లేర్పడిచి కోరు
 కొమ్మన నేదోయొకవిధమునఁ దనకుం బోలులెఱంగునఁ గైకొని
 చనినటొడ నయ్యది ధర్మజునికి నచ్చసీయెడల “వాసుదేవుండు
 బందుగుఁ డయ్యును మమ్మును వంచించె”నని యనఁచును. అట్టి
 యెడ “ముష్కాటికిని నీకమ్మునికిఁ జెప్పియే చేసితి”మని ప్రత్యో
 త్తర మిచ్చుట కవకాశ ముంచుకొనుటకై యిట్లు చేయవలసి వచ్చి
 నది. ఇది యిట్లుండుంగాక, ప్రకృతము విచారించుకొందము.

తే. గీ. అన్నియెడలను నాకుఁ దీపైనవారు

గోపకులు పదివేను గళుంతబలులు

గలరు నారాయణాఖ్యై జెన్నలరువారు;
వార లొకవైపు నే నొక్కవైపు మఱియ.

క. యుద్ధ మొనరింతు వార ల
బద్ధ మొందులకు? నేను బరమాత్మండనై
యుద్ధమ్ము త్రోవ జోవక
బుద్ధికి దోచిన సహాయమును నొనరింతు.

దుర్యో— (తనలో) జేరా! కృష్ణుడెంతమానము చేయుచున్నాడు?
సేనవంతయు నర్జునున కీయదలచి యీ పన్నిక పన్నినాడు. ఎంత
జెట్టివాడైనను నిష్క్రమించును గోరుకొనునా?

క. ఆయుధము పట్టుడెటు! యని
సేయండెటు! “కంచెగరుడసేవ” యిరినిచే
నేయుపకృతి యుద్ధార్థికి
నేయెడ నగు! నిట్టివాని నెవ్వండు గొనున్.

(యోచించి) అయినను బరమాత్మండగు శ్రీకృష్ణుని విడిచి యర్జునుం డిర
రము నపేక్షించునా? (తలవంకించి) అపేక్షించనియెడల గృష్ణుని
కపటోపాయము నాకే యుపయోగించుగాక!

అర్జు— బావా: కోరుకోనవచ్చునుగాదు?

కృష్ణ— కోరికొనవచ్చును. నేను జెప్పినమాటలు తుట్టతుదవఱకు
వింటివికాదు! ఇదిగో మరల జెప్పుచున్నాడను.

ఉ. ఆయుధమున్ ధరింప నని కర్కముగా నొకపల్ల నూరకే
సాయము సేయవాడె, బెలుచ న్ననుచ బిమ్మట నెగు లాడివన్
దోయలి యొగ్గుదున్; నెడము తొల్లవచించితిఁ గోరికొమ్ము నీ
కేయది యిష్టమో; కడమ యీతినిసా లగుఁ బొందువందనా!.

దుర్యో— (తనలో)

క. ఇట్టి దొకటి లేకుండిన

దట్టా దీతెడు “నట్టిగొడ్డుతాక” ట్టివుడే

జ్యోతిర్మయః శేషిః సూరితః.

జ్యోతిర్ దప్తుండు వెనుచు లేల్లను నమ్మిన్.

అర్జు—ఇదిగో కోరుకొనుచున్నాడను.

ఉ. నందకుమార ! యుద్ధమున నారథమందు విసింపుమయ్య! మ
ధ్యందిన భానుమండలవిధంబున నీదగుకల్మిఁ జేసి నా
స్యందన మొప్పుగాక ! విసుసంతతి శేషము దప్పుగాక ! నీ
వెంచును నాయుధమ్ముడరి కేగిమి కొప్పుకుండుగాక కేరవా!.

దుర్యో— (సంతోషముతోఁ దనలో) సర్వవిధములఁ గృష్ణునికపటోపా
యము మనకే యుపకరించినది.

తే. నీ. రథమునం దెన్నిచ్చి లింపుఁబతిమ లుండి
వందు శివుఁడును విష్ణువు నజుఁడు నెల్ల
దేవతలు నుండవచ్చు; నాశీవిఁ గృష్ణుఁ
డగున స్యందన విభూష యగునుగాక !.

(ప్రతాపము) బావా ! పరిశేషన్యాయమునఁ దక్కినదానినే యేన్నుగై
కొంటిని. ఇంక నే నరుగుచునా?

కృష్ణ— మంచిది పోయిరమ్ము.

దుర్యో— (నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ— (అర్జునుని వీవువైఁ జరిచి చిటునవ్వుతో) బావా ! ధనంజయ!

ఉ. “అలము సేయ నే” నని యథార్థము బల్కిరిఁ జమ్మి యిట్టి గో
పాలుని నన్నుఁ గోరితివి ! భండనపండితు లగ్నితేజు లు
త్రాలధనుర్ధరుల్ బహుశతప్రమితుల్ యదుసింహు లందఱిన్
బాలుగఁ గైకొనెన్ గురునృపాలుఁడు బాలుడనైతి వక్కటా !

అర్జు— (ఆనందముతో) బావా ! నీయుద్ధ మేరికిఁ గావలయు? నీవు నా
యండ నుండుటయే పదివేలు.

ఉ. “ఉన్నది పుట్టి మానవుల కోయదుభూషణ! యాలజాతికి
దిన్నది పుట్టి” నీ వరుగుదెంచి రథంబున నున్న జాలు నీ
సున్నము జేసెదన్ రిపుఁ జూపలు లద్భుత మంద; నర్వలో
కోన్నర! నాకుఁ భోనొసంగు మూరక చూచుచునుండు మచ్చుతా!

క. నీతూష్ణభావము ప్ర
ఖ్యాతి మా కొసంగు. నీవ యని చేసినచో
శీతాంశు నెమరు లిక్కల
భాతిన్ బాధలకుఁ బేరు బయ లెక్కు నెటుల్ ?.

క. పదివేల లెక్కయే మొక
పదికోటులు వీరు లున్న భర మా నీ కే
మెదు లైతి మేని జయమున
నిదియో? యె కోరితిని జమీ నిను దేవా!.

క. గోపాలుఁ డనినఁ దక్కువె
గోపాలుఁడనే నిజంబు గోపాలక ! నీ
గోపాలకర్త మొనగున్
గోపాలకతాభరంబు గొల్బున మాకున్.

కృష్ణ- (ప్రసన్నభావముతో) ధనంజయ! నీకు నాయందుఁ గల
భక్తికిం గడు సంతసించితిని.

ఉ. ఊరక చూచుచుండు మను యొప్పితిఁ గాని భవద్రథస్థు నన్
బాటఁగ జూచి నీరిపులు పక్కన నవ్వె యనాదరింతు రా
శూరకులంబు మెచ్చ రిపునూదవతాభర మూను నీకు నే
సారథి నై యింకన్ విజయసారథివామమునన్ జరించెదన్.

అర్జు- (పట్టరానిసంతోషముతో) దేవా! లీలామానుషవిగ్రహ! నేను
జరతాలమునుండి యేది మనంబునఁ భింపించితినిో అయ్యదియే నీవు
ప్రసాదించితివి.

క. బాగున్నచో నోయను

నందన ! భక్తుండ నట్టి నన్నెట్లులైనన్

ముందటకు దెచ్చుభారము

నం ! దేవర దేవడు సుకృతి నాకన్న నికన్.

పూర్వముగా ననుగ్రహింపఁబడితిని.

ఉ. సారథి యంట ! వేదములసారము పోతి; తదంఘ్రిభక్తిచే
న్నారెడు క్రీడితా రధికుఁ జానఁట ! చిందము విలుఁ దేరునున్
వారునముల్ మొదల్ దివిజవర్గ మొసంగినవంట ! యత్త్ర వి
స్తారగుతుల్ శివాదల ల, సంగరమం దెవఁ దాగఁజాలెడిన్.

బావా ! అన్న నీరాకక్ష వేదియుండును గావున నుపప్లావ్యంబున కరు
గుదము రమ్ము.

కృష్ణ— మందిరి పోవుదము. అగునా ! మీసుయోధనుఁ నిప్పు దెక్కడి
కరిగెనో యోగుఁడనువా ?

అర్జు— బలదేవుని సందర్శనమున కని తలఁచెదను.

కృష్ణ— నీవనివల్ల ! నీవుమాత్రము మాయన్నను సందర్శించి సహాయ
మేల కోరవు ?

అర్జు— నామనంబునఁ గలయథార్థము వదించెద నాలింపుము.

ఉ. ఈ నాకరుండవే బగములెల్ల జయించెద; వేనుఁగూడ న
త్తే విలయం బొవర్చుగల; నెందును బేర్గలవాడఁ పోట ని
కీ విజయప్రశస్తి యగు నేమొ యటంచు మర్కె దపింతు న
ద్యావముకల్మీ నాయభిమతం బొడఁగూర్చితి, కొండ నెక్కితిన్.

మ. బలరాముండు బలాభిరాముఁ డతనిన్ బ్రార్థించినన్ వచ్చుబో
కలన నీవనలే నుండు నొప్పు; డగఁ డక్కఁగిరవం బెల్లయో
ధులఁ జక్కాడు మృగావళిఁ బలె; యశోదుగ్ధాని నింకొక్కప్రో
త్సలయించుఁ దనవేర; నాకు బగతిఁ బే రెట్లు పెంపారెడిన్ !

కృష్ణుడు— (నవ్వి) గంగానా! అతడు మన కడుపుపలమున నిద్రించినాడని నన్నవమానము సంగరింపని సారము కాదా?

అర్జు— అగుండాక! నీయనుగ్రహ మున్నచో నేలోపమను రాదు.

కృష్ణుడు— (నవ్వి) నీ ధైర్యమునకు సంతసించితిని. ఇంక నిజము వదించెద వినుము.

ఉ. వచ్చెడివాడు గాఢ కలండు వారికి మోక్షము గూడఁ దోడు. వి
వృచ్చుడ! యమ్మహామహిమి భావము మున్నెయోగినాడ; నా
సచ్చరితుండు మోక్షుడగు సంగ పాపంగిని సంతసించు, నా
యిచ్చయు నట్టిజే! మననశ్రేయసు యిచ్చయుఁ గూడ నిట్టిదే.

కావున మన మింక సింహులగా యగ్నింతుము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచించిన
బడిన పాండవోద్యోగమునందుఁ
బ్రథమాంకము.

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

పాండవోద్యోగము

నాటకము

ద్వితీయాంకము

[పిదపఁ బాండవులైదుగురును బ్రాహ్మణులగు గృష్ణుఁడను
బ్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ— దేవా! అజాతశత్రు! యుధిష్ఠిర!

క. నాతరము కాక యున్నను

జేతులు బోడించుకొనుచుఁ జేసెద దాని

న్నీరిలఁపుఁ దలుపు ముఖల ధ

రాతిలపతిఁబొలిపిరింజతిచరిగా!.

ధర్మ— దేవా! వసుదేవసంగ! నియోనర్పు సంభోధనము భావికా
ర్యనూచకమేమా గాని వాప్రస్థుండ నగు నే నిప్పటి కందులకుఁ
దగను.

ఉ. “తమ్మునిబిడ్డ లంచు మదిఁ దల్పెడు పుత్రులలోనఁ గూడె రా
జ్యమ్మున మీకుఁ బాలింపఁగఁడంధవృషాక్ష!” డటంచు మొన్ననీ
సమ్ముఖమంద తేల్చెఁగద! సంజయుఁ; డాకురురాజు లుబ్ధిచి
త్తమ్మునఁ గన్నుఁగానఁ డింక దప్పదు యుద్ధము బంధునాశమున్.

జయపరాజయంబులు దైవాధీనంబు లనియు నాదైవంబ వగు నీవు
మామెడలఁ గలననియు నెఱుంగుదును అయినను,

ఉ. ఆలును బిడ్డ లేడ్వ స్కపు లాలములోఁ గడతేట కలచు
ట్టలును రూపునాయ కకటా! యిది దక్కన! దక్కవీత్తురే?
చాలును రాజ్యభాగము; ప్రజల్ సుఖించిన నాకుఁ జాలు; నే
జాలక కాదు చూవె! తిలఁజాలను నెత్తురుకూడు మాధవా!

కృష్ణ— బావా! యీయసమయనిర్వేద మేల? క్షత్రియకుమారు
లకు నెత్తురుకూడు గాక జోలికూడు తినుట ధర్మమా? అయినను
నీయభిమతం బేదియో నిర్వర్తించుటయే మాకుఁ బరమధర్మము
కావున స్పష్టముగఁ దలుపుము.

ద్రౌపది— తెలుస నలసిన దేమున్నది? మొదల సంజయుఁడు “నీకు
వారు శుద్ధముచేయనిచో రాజ్య మీయరియు నీవు యుద్ధముచేసి
రాజ్యము కొనుటకన్న నంధకరాజ్యమందో వృష్ణిరాజ్యమందో బిచ్చ
మెత్తుకొని జీవించుట కొంత యుక్తమనియు జోధించెనుగదా! అట్లు
బిచ్చమెత్తుకొనుచు మధ్య మధ్య వసంబులకరిగి వెనుకటివలెనే
కందమూలంబులారగించుచు ఋషులతో ధర్మశాస్త్రంబులు ముచ్చ
టించుకొనుచు సుంధవలసినదనియే మీ బావగారి యభిప్రాయము.

కృష్ణ— అమ్మా! ద్రుపదరాజపుత్ర! చెప్పవలసినదంతయుఁ జెప్ప
నిమ్ము. (యుభిష్మరులకై) దేవా! యుధిష్ఠిరమహారాజ!

ఉ. సంజయురాయబారిమున నార మెరింగితి మారలఁ దెంచు మీ
కుంజను శాంతి, వారలకుఁ గోపమ యుప్పెడి; మీకు బిచ్చపుణ్య
గంజ రుచించు, వారలకుఁ గమ్మనిపాలు రుచించు; మీకు నై
వింజము పుట్టె, వారికయి పుష్ప జనించె నటంచుఁ దెల్పెడిన్.

బేరా! యేమి యీశుష్కప్రియములును శూన్యహస్తములును!

క. మా కాయువ్యము మఱియొ

మా కారోగ్యంబు మఱియు మాకు ధనంబు

మీకు ఋణ మన్న తెలింగున

కీ కౌరవనాథుసంగి వృష్టాంత మగున్.

క. పా లీకున్నను దమ కం

దాలోఁబడి తినుట కేసి దయసేయఁడు భూ

పాలుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు స

చ్చీలుఁ దాతనికి నెవరు చెప్పెడివారల్.

ఈసంధి సర్వవిధముల “నికంట నేను వేలిదెడను నానోట నీవు వేలిడు”
మన్నటులున్నది. ఇది యిటులున్నను నీమనంబు యుద్ధమునకు
వేనదీయుచున్నది. అగుఁగాక! నీనిశ్చయము వ్యక్తపరచుము.

ధర్మ— నీ నుడివిన దంతయు నిక్కమే, అయినను పితామహ ఉంధ
సంభవ కృపాచార్య పముఖులు పరచుండఁ బెంకొలగమునఁ బుత్ర
శతపరివృత్తుఁడు మా పెద్దతండ్రితోడ నీవుఁగూడ నొక్కచారి
సంధివచనంబులు విన్నవించిన విను నేమో యని తలచెదను.
కావున నన్ను మన్నింపుము.

ఉ. ఇంతకు సంధిమాట వినిన పిదపింక గని మహాబు ని
శ్చింత మగున్, జనంబు మన సేనుమె కొరుడు రెల్లవారు, నిం
దింతురు నారి నిశ్చయము, నిన్ను నుతింతురు, మాకుఁ గీర్తి; నా
మంతశృపాలు రంతటకు మావ్యవసాయము తేటతెల్లమా,
కాన మ మీయొసర్చుము కము నాటింప గర్హధారుడవు కమ్ము.

ఉ. సంధి యొనర్చి మాధరతిసంతతి నిల్పుము, తేద యేని గ
ర్వాంధుల ధార్తరాష్ట్రుల సహాయులతోఁ దునిపింపు మోడగ
దాబంధవ! రెండు కర్ణములభారముఁ బెట్టితి మయ్య! నీభుజ
స్కంధమునందుఁ; దారసిలుఁగావున నొక యశంబో రాజ్యమో.
సకలధర్మస్వరూపుడవును సమస్తశాస్త్రవిశారదుడవు నగునీకు మా
యుపదేశం బగావశ్యకము. అయిన నొక్కవిశేషంబు వినుము.

గీ. సాబలేయులు సంధి కిట్టపడిరేని

అన్నదమ్ముల మేము నూర్చు దుగురము

పాడిమెయి నిష్టపడిరేని వారు నూలు

గురె సహోదరు; లే మైదుగురమె కృష్ణ!

కృష్ణ— అట్లుజరుగుటయే దుర్లభముగాని జరిగిన మంచిదియే కదా.

ఉ. మీరును మీరు! గీడ్వడుట మేలగు నే ప్రజక్షనం గాని దు
ర్వాదులు ధార్మరాష్ట్రులు భవాదృశు లాదురె ధర్మరాజ? నీ
కోరిక జేయగూడ దనగూడదు గావున బోవువాడి; నీ
కూరిమి నోడినున్ ప్రజలకు నిర్మదతం బొనరింతు నచ్చటన్.

ధర్మ— (అబ్బించి) సాహస్యులగు మయ్యల ములకడకు నిన్నువంటి
వారిం బనుచు యపాయకరం బనియ దలంచెదను. తిలోకాధి
పత్యంబు యు గాండవులకు నీసేమిమనంగిది గాదు గదా!

కృష్ణ— (నవ్వుచు) బావా! అట్లెన్నడును సందేహింపకుము.

క. ఉక్కిపు లగుకొరవులుం

దక్కిన భూవరులు గలిగినను బార్ధివ! నా

ప్రక్కకు రానేర్తుర! యొక

లెక్కయె నిక్కముగ నే నలిగినం జెపుమా?

గీ. వ్రాసెయిమార్గంబు విసెని కర్ణత్రయంబు

గలుగువాడు గదా! యట్టిఖలునియెడల

సంధి కుదురునె యను నొక్కసందియంబె

కాని మనమున నా కొండు గలదె వెఱపు!

ధర్మ— నీ కొక్కరివలన వెఱపు లేదనుట సత్యమే. అయినను,

ఉ. దాత్యముపల్ల నీగుడెనం దప్పుపనుల్ పచరించు కొరవ

వ్రాత్యుల రూపు మాపుపని పట్టిన బట్టగవచ్చు గాన మీ

సాత్యకి వెంటబెట్టుకొని చ నృచట గృతవర్మ కొరవా

మాత్యుడెయ్యుయోదవుడుమాధవ! నీకనుకూలడయ్యెడున్

భీము— (కనులెట్టజేయుచు) ఇంతకు సంధి యేమిని?

ద్రౌ— (ఎకసక్కముగా) ఏమాళ్ళిచ్చిన జాలు నని యంట!

భీము— (తనలో) ఆహా! కావై సరీర్యము.

చ. అనుపమవికృతక్రమసహాయం కంఠాః పరిహరణం
దనులకు నొక్కకూళి భరణం విడుచాడైన నొట్టలైదు నీ
చ్చునట! కటా! యటు బ్రృదుకఁ జూచుట రాచకోలంబువారికిఁ
ఘనతయె? మృతదృఢభుజగంబ నిసీ! యిచ్చు డేమిచేయుదున్.
(దుర్యోధనాదుల నెదుట నున్నవారిపలె భావింతుకొనుచుఁ బ్రకాశము)

టీ! దుర్యోధన దుశ్శాసనహతకులార !

ఉ. అగ్రజఁ డంపుఁగాక! నరి కాసురమారకుఁ డేగుగాక! మీ
రుగ్రత మాని సంధి పడ నుందురుగాక! యిదంభుజార్థో
దగ్రగచాప్రహరములఁ దప్పదు మృత్యువు మీకు నమ్ముచీ
యగ్రజ సంధికి న్నెప్పుడు లంకరి చానమియో ధలం బగ్రజ.

[దౌప- ఏమీ! దుర్మాన్యులగు కౌరవుల మునుఁగి లెలపట్టి యీడ్చి
కట్టుపుట్టంబు లొలువఁ జూచుచుండియు నెన్ను దిక్కుమాలినదానిఁ
గాఁ జేసిన పారమధ్యమున కీయకయయకోపము! ఔను! అసమర్థుల
కెందును బరోక్షమునంద ప్రగల్భోక్తులు మెండు.

భీము— (ఎదుటఁజూచి) ఏమీ యిచ్చుట వారులేరా? కోపాంధకారమునఁ
గానక యిట్లాటని ద్రుపదరాజపుత్రీ! నిజము. అసమర్థులమే కాదేని,

మ. ఒకదర్మార్థుడు కొప్పువట్టికొని సర్వోర్వీపతు ల్పూజఁ గొం
కక నీకట్టినపుట్ట మార్యసభ లాగం జూడమే! దాని కూ
రకయన్నట్టికలంబ యస్త్రదసమర్థత్వంబు వాక్రువ్వఁగా
నకి! యిం కేటికి మమ్ము మాతెడవు వాచాశూరు లిహింపవలె

ధర్మ— ధీమతిదంపతులారా! శాంతింపుడు శాంతింపుడు! భవి
తవ్యమెన్నఁడును గాకపోదు.

భీము— శాంతించి చిగకాల మైనది. (గద నేలంబడిపై నుచున్నాడు)

కృష్ణ— ఆర్య! ధర్మతనూజ! సంజయునిమాటలు వింటిని. నీనిశ్చయం
బును వ్యక్తపఱచితివి. ఇంకఁ బయనమై వాస్తినాపురంబునకుం
బోయి నీయభిమతిం బీడ్చిఁ బ్రయత్నించెదను, శాని—

గీ. మోఱకులు కౌరవులు నీతిమారు లనుచుఁ
తెలిమి ఘటియిల్లుటయు ననిశ్చేయ మనచుఁ
దెలిసిఁచుగియు గొల్పి కలుత వశియె
బురదలో బడయెనును బోలె నధిప !.

ఉ. మాయదురోదరంబున నమాయకుని న్నిను గెల్చి కాంతకుం
జేయఁగరానియంతవని; జేసి యరిణ్యములోని కంఠియన్
హామిగ నుండనీక ఖలులై పలునెట్లను పన్నుచున్నయా
దాయలు చచ్చు రంచు దయఁ దాల్చెద వెంతటి ధర్మరాజవో ?

విక్రమరహితు లగురాజుల కాపక్షులు మొడనియు నిడుములుపడువాని
కదృప్తము దూరమనియు నవృష్టహీనునకు భాగ్యంబుచేసూరదనియు
వచించుపెద్దల నీతివాక్యములు స్మృతికిం దెచ్చుకొనుము.

గీ. శత్రుపక్షంబు నిరసించి సంగరంబు
సేయ మడిఁ న్ను మయ్య ! నిశ్చింత మీఱ
నేనుఁగులం జంపి జీవించువానుఁ గాని
నీరసంపద దెచ్చడు కంఠవంబు.

గీ. మానహానికి సమ్మతింపరు మహాత్ము
లనువు లైనను విడుచుట గనుచులింతు
బూదె ముంగారిఁ దన్నుచుఁ జోవుఁగాని
మంటదరి కేగఁ జూచుకే మనుజుగణము ?

ధర్మ— శాత్రవులు మిగుల బలసంపన్నులు. మనమా ! యంతటిబలస
హాయము జేనివారము. బయం బెవరికో మనకో తెలియుట దుర్ల
భము; దానంతేసి స ఖము కైకల్పికిము, అని తలంచి నిశ్చితసుఖస
బగు సంధి సేయుటయే మనకుఁ గల్గంబు.

కృష్ణ— యుద్ధిస్థిరా ! నీ బలపరాక్రమము లును నీతమ్ముల తేజంబును నీ
వేలుంగక మాటలాడుచున్నావు.

ఉ. నాల్గుపయోధులో యనంగ నాలుగునిక్కరులో యనంగ నీ
నల్గురుతమ్ములు బ్రతుకనాథనమానులు; యుద్ధరంగమం
దలిన నెవ్వఁ డోడంగల దయ్య! భవత్సరిభావవహ్నికిం
గల్గిన వృద్ధి యింక రిపుకాంతల బాష్పము లార్పఁ జూడమా !!

ఇదియు భవితవ్యమునకుం దగిన యుపదేశము గాని నీతలంపున
కన్యధాకరణంబు కాదు.

ఉ. ఐనను జోయి రావలయు హస్తిన; కచ్చటి సంధిమాట యె
ఘ్నెనను శత్రురాజుల బలాబలసగపద చూడవచ్చు నీ
మానసమందుఁ గల్గు ననుమానముఁ దీర్పఁగవచ్చుఁ దత్సమా
ధానము మీవిధానమును తాతయు నొడ్డయు విందు రెల్లరున్.

భీము-(బిగ్గరగా) ఓయీ! కురుపాండవగంధివిధానభారేయ! పాండవ
మాతా! జనార్దనా! మారాజుగారి తలఁపు వేఱు నీతలఁపు వేఱుగ
నున్నది.

ఉ. యుద్ధము యుద్ధ మంచు మది యుబ్బంగనీకుము మానివై యసం
బద్ధము లైసవాక్యములు పల్కు ము దెర రెట్టు లాశీనన్
గ్రుడ్డుఁడ వౌచు సంధిఁ జెడఁగొట్టక ధర్మతనూజకార్యసం
సిద్ధి యొనర్చు మయ్యనఁగు సేమమె మీఁకును సేమ మన్నిటన్.

ప్రకృతిస్థితినితలుండును నాజన్మపాంశవద్దేషియు నైశ్వర్యమదమత్తుం
డును గ్రూరసర్పాకముండును దురుద్యోగియు మానియు నగు
సుయోధనుండు చచ్చటకైనఁ దెగుఁ గాని తంతుకంబు వదలఁడు.
వాని నైజంబు నీ వెఱుంగనిది కాదు.

గీ. ఒక్కొక్క కులంబు నశియింప నొక్కఁడొకఁడు
పుట్టు వొందిరి పూర్వ మపూర్వస్థపులు
ఖలులు నేటికి గాంధారి కడుపునందు
జనన మందిరి భరతవంశంబుఁ గల్పు.

కానఁ జతురప్రాయులగునెల్ల గాక తక్కిన చతురప్రాయులగునెల్ల వారిఁ
జక్కఁబుటయు.

కృష్ణ— (నవ్వి) ఇది భీమసేనుని మాటలేనా! (సమీపించి చేతితోఁ
జొడుచుచు)

గీ. నిదుర వోచుంటివో! లేక బెదరి పల్కు-
చుంటివో? కాక నీవు తొలింటి భీమ
సేనుడవె కావో! యెన్నఁడీచెవులు వినని
కనులు చూడని శాంతింబు గానవచ్చె.

చ. “కురువతి పెదొడి వీక్షుగఁ గొట్టెర తొమ్ము పగిల్చి వెచ్చనె
త్తురు కడుపారఁ గ్రోలి యని దున్నెద దుష్టని దుస్ససేను భీ
కరగదచేసి” నంచును బ్రగల్భము లాడితి వల్లకొల్లులో
మరల నిదేల యూహికిమానిసీపల్కులు మృప్తభోజనా!.

ద్రాప— భగినివచ్చెనా! నూలుమాట లాడనచ్చును గాని యొకమాట
నెఱవేర్చుట శుద్ధభము కదా!

కృష్ణ— ఔను! మానవతీశిరోమణి!

గీ. బరువు మోయఁగోని దుర్బలుఁడు సమయ
మరసి యేకాంత మగుచోటి కరుగుపగిది
నేటిదాఁకఁ బ్రగల్భపు మాటలాడి
భిమరుచున్నాడు పొరై భీముఁ డిప్పుడు.

ధర్మ— (తనలో) ఎట్టెట్లో చల్లాజిన భీమకోపాగ్ని నీమహానుభావుండె
రగులుకొల్పుచున్నాఁడు కాన నీటు చేయఁ గూడదని మందలించె
దను. (జనాంతికముగా) వాసుదేవా! మహానుభావా!

చ. పగ దిగనాడి నావలనిభ క్తికలింబునఁ గాళ్ళసంకెల్లో
దగులుప లోపల న్నగచుదంతివిధంబున నున్నవానితో
జగడము తెచ్చిపెట్టుకొని శౌర్యముఁ బోరికి నాయతంబు నే
యంగ నిక నున్నదే! మనప్రయత్నము లన్నియు సాగనేట్లునే?

కృష్ణ— ఈ భీమునకుఁ గోప మలంకారమగునట్లు శాంతము కానేరదు.
కావునం గోపమునచ్చుటకయి యీ ప్రశంస తెచ్చితిని గాని యథా
ర్థముగాదు.

ద్రౌప— (జనాంతికముగా) అన్నా! దీః శరణ్య! పాంచాలీ పరిభవకేశ
మనుభవించుటకుఁ బాపమును నార్యవృత్తోదరుని కోపాగ్నియే
చల్లాటిన గ్రహపది యీ క దిక్కుమాలినదే సుమీ.

భీము— (ఎకసక్క-ముగ) ఓయీ! పాంచాలీ పరిభవకేశ
పాండవదూతా! యదువంశదనా! ఏమంటివి! “బెదరుచున్నాఁడు
పోరికై భీముఁ డీవుడు” అనియూ? అవును పుట్టువుచేతనే శూర
కులభూషణంబవు నీవు సన్ననవలసినదే.

ఉ. పసితనమంద పాలొసంగ వచ్చిననాతినిఁ జూపినాడనో!
పసరముతోడఁ బోరి బలవంతులలోపలఁ గీర్తిఁ గొంటినో!
ముసలిది మేని చీలికలు మూసిన మానిసి కోడిపోతినో!
మసలితినో! సదా పసుతిమాటున శౌర్యము నాకుఁ గల్గునే.

కృష్ణ— (తనలో) ఇదిగో! భీమమనశ్చిత్తుష్పథంబునం గ్రోధవ్య
క్రోధంబు మోసులెత్తుచున్నది. సమయానుకూల వచన రచనా
దోహదంబున నప్రతిహతమై దేసి లాక్రమించునట్లు కావించెద.
(ప్రకాశము) బావా! భీమసేన! ఉన్నమూటన్న నీకింతి యులుకేల?
బీరము లాడియాడి సమయమునకు సంధికిం బురికొల్పుచు గద
దూరముగాఁ బాటవైచి కూర్చుంటివి కాన నట్లంటి.

భీము— ఓయీ! పరాభిప్రాయానభిజ్ఞ! యుద్ధమునకే బెదరితినో!
యన్నగారి యానతికే బెదరితినో తెలిసికొన లేకపోతివి.

ఉ. అంబుధు లింకుఁగాక ప్రళయాంతము వచ్చిన వచ్చుఁగాక లో
కంబులు సూర్యచంద్రు లడఁగం దలక్రిం దగుఁగాక గొప్పక

వ్రంబులు మూడుగాక పెనుసంపద పెంపటుఁ గాక యెట్టి కృ
త్యంబుల నెందునే నడుగుదాటరు పాండవు లన్న మాటకున్.

కృష్ణ— బావా! సుయోధనునితోడలు విటుగఁ గొట్టి చంపెద ననియు
దుస్ససేనుని టొమ్ముఁజీల్చి నెత్తురుద్రాగెద ననియు నీవన్నమాటలు
గావా!

భీము— (బింకముతో) అవును సేనన్న మాటలే.

కృష్ణ— (చిటునవ్వుతో) ఐనచో భీముఁడు దక్కఁదక్కిన పాండవులే
యన్నమాట కడుగు దాటనివారు

భీము— (ఎక్కసక్కముగ) ఓయీ! అన్నమాట కనఁగా నీకర్థమే
తెలియకపోయె.

గీ. గొల్లయిల్లాండ వండించి కొంపకొంప
కరిగి పాల్వెన్న పెరుంగు దొంగఱికమునన
బొట్టనిండించి జీవించినట్టి వెట్టి
గొల్లనికి నీకు విద్యలగోల యేల

గీ. ధర్మతనయుఁడు నడచిన దారిఁగాక
మాటుఁజోవను జనుట మో మతవ
లేకయుండిన ద్రాపడి శోక మార్చు
నీవుది కైతి వన్న గోడేల మాకు.

అర్జు— (తనలో) హాస్యవ్యాపారము మర్యాదలను గూడ నతిక్రమించు
చున్నాడే. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా! భీమసేన! నేనును సుయోధనుం
డును రణసాహాయ్యంబుగోరి యేకకాలంబునం బ్రార్థించినను గొం
దొక నెపంబుఁ గల్పించి మనయందలి పక్షపాతిముచేత మనకు
బాసటగా వచ్చిన యీ మహానుభావున్ దురుక్తులాడి విరక్తునిం
డేయుచున్నావు. అనినగోడే మనకు సర్వదా కావలసినది.

మ. చెలి చుట్టగలు మహానుభావుడు కృపాసింధుడు మాన్యుడు గా
క, లఘుత్వంపుఁ బ్రశంసకుం దగునె? నీకార్యంబు సాధించుకోఁ
గల నైపుణ్యము నివేఱుంగ వనునే కాకట్లు మేనల్తప్ప
త్రుల మంచించుక మేల మాడఁదగదే? రోసంబు రాఁబాడియే?

భీము— అర్జునా! నీకు దెలియదు. మేఁమాడుటకు దేశకాలసాత్రం
బులు లేవా?

మ. బహుం జంపితి రూపు మాపితి హిడింబాసోదరున్; దుష్టకీ
చకులం దున్మితి మొన్న నూర్లు; జరాసంధున్ మరాసంధు నే
నొకడం జంపితి నాకు ముసలు వేటొక్కండు తోడేల! యె
న్నక న స్మిగ్గతిఁ బోరికింబెదరు చున్నాడం చనం బాడియే?

ఉ. పుట్టినదాది పేరయిన పోటుతనం బొకయింత లేక రా
పటితనంబుజాడఁ గనుపట్టగ నీయక ప్రే వెలంచులం
జెట్టకుఁ జేరఁ దీసి పలుచెట్టలు చేసిన యొక్కగొల్లరా
చుట్లు మొఱుంగునే? భువనశూరు సమీర కుమారు వీరమున్.

నకు— (తనలో) అన్నగా శ్రేయోకో మన్ననకుండగిన వెన్నునిపై నెన్నఁ
డును లేని చిన్నతనంబుఁ జూపించుచున్నారు. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా!
బరుగఁబోవునది యొకటియు బరగుచున్నది మఱొకటియు నగుచున్నది.

క. జనకుఁ డగు పాండుభూపతి
చనినపుటినుండి యే దొసంగులు రాకుం
డ నిరత మీయన గాదే
మనలను గాపాడుచున్న మానిసి తలఁపన్.

అట్టివాఁ డొక్కమాట యెకసక్కమునకై యాడిన సహింపరాదా ?
కాక,

ఉ. గొల్లండు గొల్లం డంచు వినఁగూడనిపల్కుల నిట్లు దూఱగాఁ
జెల్లునె యాపరాత్పరుని చెయ్యి లెఱిగియకాదె యన్నయుం

దల్లియు నెప్పుడు గురుపదంబుగ నెంతరు దానినైన నీ
యల్లములోపలం దలంప వుత్తయమాయికొపి వక్కటా!

భీము— తమ్ముడా! మద్రభూపాలప్రథమదాహిల! యేల యీ నిరర్థక
వాక్యములు. మీరందఱు ఆతని యడుగులకు మడుగు లొత్తిన
నొత్తుదురు గాక.

గీ. చావకుండ నిరడె సంతక్షణముఁ జేసె
నొక్కొక్కో? యక్కతోడ లక్కయింట
గూడఁ దోడువేదమై దాసె నీరడె
యిడుము లడవులందుఁ గుడుచునపుడు.

సహ— అర్య! కనిష్ఠసోదరా! ఏల యీ యప్రస్తుతప్రశంస! మున్నెన్నఁ
డును మన కుపశారము చేయకయే పోవచ్చును. ప్రస్తుతమున,
ఉ. సాయము చేయ వచ్చెఁ గద! శౌరి, యతం ఙ్గాకమేల మాడ న
న్యాయముగా గుటుంబకలహంబునకుం దగిలీవు చాలు! నీ
కోయతనంబు బైటబడె గోడలకుం జెవు లుండు నయ్యయో!
దాయలు విన్న లోకువగదా! యనియైనను మిన్నకుండిరే.

అదియునుగాక యథార్థ మాలోచించినను—

ఉ. తాతయు నొజ్జయున్ గురులుఁ దక్కినజోదులు చూచుచుండఁగాఁ
బాతకు లీడఁబోక మనభార్యను బట్టి పరాధవింప నా
నాతికి మానరక్షణ మొనర్చినయట్టి మహాపశారి ని
న్నీతడు శౌర్యహీనుఁ డని యారసమాడిన లోప మున్నదే.

భీము— చీ! చీ! కుజ్జివానిచేతఁ గూడ నింతలేసి మాట లనిపించుకొను
చున్న యాదురభిమానపు బ్రతుకేల ? ఇదిగో! ఈగదాదండము
నం దల వ్రయ్యలు చేసికొనియెడ. (గద వుచ్చుకొని) ఓ గదా
దండమా!

చ. వెలచిని గొట్టులో బిభృషింపగఁ జూచుచు మున్నకూళి చే
తొల నినుఁ దాల్చి నిక్కముగ నుర్యశముం గొనివెచ్చె నీకుఁ ద
త్ఫలముగ నేడు వానితల వ్రయ్యలుచేసి యశమ్ముఁ గొమ్ము నీ
తలఁపగు వీరపుంగవుని తావునకుం జని నీకు మొక్కెడఁ.

[దాప— (భీముని చేయిపట్టుకొని) ఆర్యపు తా! శాంతింపుము శాంతిం
పుము. పగఱ గెల్పుటయు లేక చచ్చుటయు నాడు చేయందగి
నవి కాని నే డీవృథాపాణత్యాగ మేల? “హస్యంబునకు దేశకాల
పాత్రంబులు లేవా!” యని మీ రుగ్గడించిన పలుకు మీగుల లెన్న
పలుకు; పాత్ర మెఱుంగక మేలమాడిన యీ తప్పు శౌరిదికాని
మీయదికాదు. నాథా! యీ దీనురాలి నేమిచేసెదరు? నాపరాధ
వాసలం బాచ్యువాసెదరు? నే నిఁకముందనాథ నగుదునా! ముత్తై
దువ నగుదునా? చాలితిలేని మీయైదుగు లేకవాక్యంబున నక్కురు
కులపాంసనుల జంపి యంగుటంబు మొదలౌదలవఱకు బగ్గుబగ్గున
మండు మడియపరాధవాసలంబుఁ జల్లార్చుడు. లేదేని రణరంగంబు
నందైన వీరస్వర్గ మనుభవింపుడు; ఈ యెక్కటి దుర్మరణంబు
వలని వ్రయోజనం జేమి? ఓదేవా! అజాతశత్రు! మున్నరణ్యం
బునఁ జెలియలివావియైనం దలంపక నన్నుంజెఱఁగొన్న సైంధవునిం
గట్టి తెప్పించినగతి నీసుయోధనాదులం గట్టి తెప్పించుటకునైన
నీరమ్మునకు సెలవిమ్ము.

భీము— పాంచాలీ! నన్ను వారింపకుము.

ఉ. ఎమ్మెయినైన యుద్ధమున కియ్యకొనండు యుధిష్ఠిరుండు, మ
ర్త్యుమ్ములు దూఱనాడుచుఁ “బరాధవమో” యనియేడ్చు వీవు; లో
కమ్మున నీగతర బ్రతుకుకంటె సుఖం బగుఁ గాక మీఁదదుః
ఖమ్ముగుఁగాక చచ్చుటయె కర్తము మానికి మానినీమణి!

ధర్మ— (భీముని సమీపించి) నాయనా! భీమసేనకుమార! నీవేల యీ
యాత్మహత్య కొడంబడదవు! ఓవాసుదేవా! గోరులతోఁ దును

మందగినది గొడ్డలితోఁ దునుమునట్లు చేసితివి గదా! ఓ పాంచాల రాజువ్రతీ! భీమకోపానలయు బ్రహ్మలింపజేయఁ గట్టలు విడిచి పెట్టినట్లు మార్జూడుచుంటివి గదా! ఓ సహదేవకుమార! ఒడలు నొచ్చిన నెన్నడును నొరులఁ జిన్న మెత్తుమాట యననివాడవు గురువులచెసనా యపచారము?

ఉ. జూదరియై కళత్రమును శోకముపా లొనరించి తల్లిదా
యాదులయింట నుండఁగ మహాటవిపాలయి తమ్ముగుఱ్ఱిలం
గాదిలిపెండ్లముకు వెలలఁ గ్రాంచిన యీ బరి యుండ మాని యిం
దేదియులేని భిముపయి కేగెద వేల గదా పహారమా!

కృష్ణ—(తనలో) వ్యవహారము ముగియచున్నది కావున మరల భీమ సేను నెప్పటియట్లు కావింపవలయు. (జనాంతికముగా) ధర్మతనూ భవా! ఏమిది నీకుఁగూడ నీవే! ఊరక చూచుచుండుము. ఇం తలో వాయునందనుని బ్రసన్నునింజేసెద. (ప్రశాశముగా) బావా! భీమసేన! భేద మెఱుంగని మీ పెద్దన్నగారి మదికిఁగూడ భేదము గల్పించితివి. నీవే యిట్లు సాహసించితివేని—

ఉ. శకరమై యగాధమయి భీష్మగుగ్గుప్రమాభోపలాకులం
హ కురురాట్టుమూజలధి కడ్డముగాఁ జనఁగా భవచ్చమూ
నొకను ద్రిప్పఁగాఁదగిన నావికుఁ డెవ్వఁడు! నీవు లేక యీ
శోకము తీఱునే ద్రుపదసూరికి నిక్కము వాయునందనా!

గీ. అన్నమాట లాలించి నీ వన్నమాట
లబ్బురము దోపజేయ నే నట్లు లంటిఁ
గాని యెవ్వరు నీ పరాక్రమ మెఱుంగరు
సమయ మిదె వచ్చుచున్నది శౌర్యమునకు.

అదియునుంగాక చిన్నతనంబునుండి దురాత్ములగు సుయోధనాదుల
చెడుతలంపులకు నీవ తగియుంటివి.

శా. తాటం గట్టిరి నీట దోచిరి విషదావంబుఁ ద్రాగించి రా
రాటంబుం బడి “రీవు గీడ్వడినఁ బోరాటం బకించిత్కరిం
బాటంకం బనచా” నటంచుఁగద; యాహా! యట్టిశత్రుత్వ మె
ప్పాటం దోఁగితో! యెట్లు సంధియొనరింప న్నన్ను ప్రేరేచితో?

భీము— (కోపము చాలించి) కృష్ణా! మాటిమాటికి నాచేత నేల ప్రేలిం
చెదవు.

ఉ. ఇంతిని గొప్పఁబట్టికొని యీడ్వఁగఁ జూచితి నెందుచేతనో
వంత దురంతమైన వనవాసముఁ జేసితి నెందుచేతనో
శ్రాంతి వహించి యొక్కనిదెసం గొలుపుండితి నెందుచేతనో
శాంతి వహించి యీపగిది సంధి కొడంబడు టందుచేతనే.

ఎనను సంధివచనప్రస్తావంబున నాంబికేయునితో నిట్లనుము.

ఉ. పాండునృపాలకుండు జనవంశ్యుఁడు నీయునుజుండు రాజ్య మా
తండ్రి భరించె మొన్న చనుదాఁ కిపు డింటికిఁ బెద్ద వయ్య నం
ధుండవు గాన నీసుతులతో సరిగా ధరఁ బంచిపెట్టి పై
నుండుము నీకుమారుల మహాదయముల్ వినుచుఁ సుఖంబుగన్.

అట్లు పంచిపెట్టుట కంగీకరింపవేని.

ఉ. ఆలములోన నీసుతుల నందఱి నొక్క గదాభుజంగికిం
బాలోనరించి వచ్చిన నృపాలురు చూడఁగ నిచ్చువాడ నే
నూళ్లు తిండికిం బ్రతికియుండిన మీకును, ‘దాసి’వంచుఁ బాం
చాలిని నవ్వినట్టి దొరసానికి భానుమతీవధూనికిన్.

ద్రాప— నాథా! కార్తిక రాకాసుధాకర తరుణ కిరణ సమశీలంబులగు
నీ చల్లని మాటలచే నామనోవ్యధ తీతినట్లే యున్నది.

భీము— ఓ పాండవగోహిని! పాంచాల రాజపుత్రి!

క. కొలఁదిదినంబులలోఁ గురు

కులశాంతలకుతికిత్రాటి కొలుకులతోడన్

గులికము సేకముగొలుకులు

గలిగి! యానంద బొప్పికణములు జాతున.

కృష్ణ— (తనలో) ఇప్పటికి మదించి యాలాసం బూడఁ బెట్టికి చెలరేఁ
గిన మత్తగజము మరలఁ గట్టుకొయ్యకుం జేరినది. (ప్రకాశము) ఓ
అజ్ఞున నకుల సహదేవులారా! మీరు చెప్పవలసిన మాట లేమైన
నున్నవా?

అర్జు— గీ. నుడువవలసిన దంతయు నుడివె ధర్మ
తరయు, ఓ వేగుచుంటివి దైవమూర్తి
వింకఁ గొద వేమి సంధిఁ గావింప నొండె
పోరుఁ బాసగింప నొండె నిభార మయ్యి!

వినును మనుజసహజం బగు సహంకర్తృత్వంబున నానుడువు పలుకు
లుపదేశం బని తలంపక యాకర్షింపుము.

క. చిరభుక్తమైన నేల న
చిరానుభూత యగు ప్రేయసింబలె బలవ
త్తర మగు విధిచేఁ గాక
వ్వరు విడువం జూతు రయ్య వసుదేవసుతా!

అందును భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ ప్రముఖ నిఖిల మహారథిక సమవ
ప్తంభన ద్విగుణీకృతావక్రవిక్రమగర్వండును నయవినయ వశీకృత
సకలరాజచక్రతోష్ఠాయమాన సంపత్పర్వండును దుశ్శాసనాది
సహోదర శతకభుజావరణ సంభావిత సహజధైర్యప్రాసాదాసాతిత
రాధేయాభిధేయ సింహాసనాసీనుండును సహజ దుశ్శీల కపట
సదుపాయానుశ్రవీకృత తాతుండును నగు సుయోధనుం డేల
విడుచును?

గీ. వాఁడిములు మోపినంతైన వసుధ యొసంగ
ననుచు సూదించె గద! సంజయుని మొగమునఁ

బా లనక నిక్క మైదూల్లె చాలు సనిన
లబ్ధి లేదు గదా ! యేల లాభువంబు ?.

అది నాతోఁదినలెఱుంగ గది యిట్లుండ సభాముఖంబునఁ గులవృద్ధు
గాంగేయునితోడను గులాచార్యుం డగు కుంభసంభవునితోడను
నా మాటలుగా నిట్లనుము.

ఉ. నూతునిమైత్రిచేఁ బగకుఁ జొచ్చినగొంటు సుయోధనుండు; మీ
రాతనిపట్లవా రగుట న్యాయము ! గాంగేవధారి నయ్య నే
భీతిలుచుంటి నే మనుచుఁ బెద్దలతో నని సేయువాఁడ నో
తాత ! గురుండ ' మీరయిన ధర్మము గాదని మందలింపరే !.

అట్లు మందలింపఁ జాలకని—

గీ. పౌత్రులే యొనరించి రసాయ మనుచు
ఛాత్రులే చేసినా రపచార మనుచు
నెడఁదలో దలపోయక యిం డభయము
సదమదించును వాని మా నాయకములె.

కృష్ణ— శమద శత్రవకుల భణాధర నకులా ! నకుల ! నీ యభిప్రాయ
మేమి ?

నకు— బనార్దనా !

గీ. అడవిలో నున్నవేళ రాజ్యాశ మనకు
లేదు, వారికి దుర్బుద్ధి లేదు నిజము;
కష్టముల కోర్చి తుడకు భాగంబుఁ గోరు
నప్పటికి వారికిట్టి దురాశ వుట్టె.

చ. అహమికచేత నట్లు కబురంపిన సంపిరిగాక మొన్న గో
గ్రహణమునాఁటఁ గోలె మది గర్వము దోఁగక పోరు పాండవ
ప్రహరణముల కరం బొడలిపట్లకు నాఁటిన ద్రోణుండుం బితా
మహుండును గక్కువారలును మామ్ముదు లేగతి సంధిసేతకన్,

పోరికిం గాలు ద్రవ్యకుండుటకు మనబలంబుమాత్రము సామాన్యమే !
 ధర్మతనయుండు విల్లుపూని నిలిచిన నెదురువాఁడెవ్వఁడు? తక్కిన
 పాండవులయు విరాటద్రుపద దృష్టద్యుమ్న, కాశీపతి చేదిపతిప్రముఖు
 లగు మహాయోధులయుఁ జక్రరక్షకుండ వగు నీయొక్కయు బలపరా
 క్రమంబు లెఱుంగనివారే ! ధర్మతనయుండు సంధికిం జొర నీడను
 గట్టితలంపు గలిగి యున్నంత వట్టును వారిట్టి ప్రగల్భంబులే పల్కు
 చుండు రయినను సంధి నడపుచు యుద్ధమునకుఁగూడ రంధి నడపు
 చుండుము.

ఉ. పోరికి సిద్ధమై యడుగఁ బోయినవారము గాన వారు మా
 దారికి రాకపోవుట విదారిత కౌరవకంఠరక్తధా
 రా రమణీయ రక్తిమ మరాళకరాళపృథాకుమార సే
 వారతి వీఁగియున్న కరజాలములం బడుయోగ ముండినన్.

[తెరలోఁ బెద్దకలకలము తరువార]

క. ఆసన్నం బయ్యెను ముర

శాసన! దేవా! ప్రయోజనమయం బిదే శే

నీ సముదిరి మగురనము ది

జా సముదాయంబు వగుల జయముగ ప్రమాణిగన్.

కృష్ణ— ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను. చిన్నబావా! సహదేవా! నీతలంపు
 వ్యక్తీకరింపుము.

సహ— క. అడిగితిరిగానఁ జెప్పక

విడుచుట ధర్మంబుగాని విషయముగానన్

నుడివెదఁ దప్పన్నను లో

నిడుకొని నాపల్కులు తమియింతు రటంచున్.

ఉ. బీదతసంబు వచ్చెనని పెద్దలు నల్లరు కూడి చేసినం
గాదనరాదుగా కవులు కొరవనాధునితోడ వేడుకన్
జూచమూలాడి ధర్మలెనుజుండు సమస్తముఁ గోలుపోవ భా
గోదయ మేగతిం గలుగునో మన కచ్చుత! సిద్ధయింపుమా.
పాంచాలీ వరరూపముగా నాంబికేయుండె నునరాజ్యంబు మన కిచ్చె
నంటిరేని.

మ. విదితంబే పృథివిం గలట్టి సకలోర్వనాధులుం జూడ ద్రా
పది కయ్యంధనృపాలకుండు పరిభావంబైన వైనిచ్చుటల్;
గదయుఁ గాంఢివముఁ ధరించుదొరలే కంజాక్షి యాజ్ఞించిన
ట్టిది నీ! నీ! యని రోయ కక్కటిక కూటిం బేర్చి నాసింతున?
పోనీ! మాయదురోదరంబునఁ గెలిచిన గెలుపు గెలుపు గాదంటిరేని

మ. లభిమానంబు గలట్టిరాజుల కసత్యాలాపముల్ కూడునే?
ప్రభువుల్ గారె నలాదు! లికరణఁ గా బాటించిరే? నల్లురే
యుభయుల్ జూదములం? బరాభవము రా నోహింసువాడేల ధ
ర్మభయంబుం గొని గెల్పువారలది ధర్మంబంచు వగ్గించెడున్!
కావునఁ బాలుమాట తలపెట్టక బలపగాఁగమంబుపకు ధలంబుగా రణ
శరీ మ్రోగింపుండు.

మ. దొర యొక్కండన నేటిమాట? బలవంతుం డెవ్వఁడో వాని దీ
ధర; పోర్ణ జయమో పరాజయమో రాదా! గల్పి రాజన్యలం
దలు మెచ్చుఁ ధరయ్యేలుకొంద మటుకాదా? చచ్చిస్వర్గంబునం
దిరుగఁ వచ్చును మంచియత్రియుల కింతే యుండు లే దెచ్చటన్.

కృష్ణ— (చేతితోఁ జఱచుచు) బావా! చిన్నవాడనైనను నా మనసు
నచ్చినమాటంటివి.

సహ— వాసుదేవా! యీసంధికి సుయోధనుం డొడఁబడఁడేమోయని
మాయన్నలను నీవును గడుఁజింతిల చుంటిరి గాని యతఁ డంగీక

రించుట కేవిధమైన సందేహమును లేదు. ధర్మవిదులైన మాయన్నలు యశంబు సంపాదించురు గాక !

డి. అన్నలు ధర్మవర్తను లటన్నయశం బొకడున్నఁజాలు వారన్నరనాథుసంధికయి యాస వహించురుగాక వారిలో నెన్నటికేని యాలమది యే నొసరింపకతీర దట్టు కాకున్నఁ బరాధవమ్ముడుగునో? తల ద్రాపది యెత్తనేర్చునో?

[ద్రాప- అన్న! దీనశరణ్య! యీ యాడుకుయ్య గూడఁ గొంచె మాలింపుము. వేదీమధ్యంబునంబుట్టి ద్రుపదరాజునకుం బట్టినై దృష్ట ద్యుమ్నునకు సోదరినై స్వయంవరంబున సకలరాజన్యచక్రంబులం జించి చెండాడిన మేటిదొర లైదుగురకుం గులసతినై విశేషంబుగా నీకుం జెలియలిన్ యొక్క కులపాంసనుం డంటరాని సమయంబునం గొప్పపట్టికొని యీడ్చి కొల్వులోపలఁ గట్టు పుట్టంబు లూడ్చి పరిభవించిన నోర్చితి! పండ్లెండు వత్సరంబులు వనవాసంబును నొక యేడజ్ఞాతవాసంబును సలిపితి; ఇన్ని యిడుములకోర్చి బ్రతికియాన్నం దుకు ఫలముగా నా కొరవచండాలుర చావు వినుట తప్పఁదక్కిన కత్మితముల కాసించుదానఁ గాను; వేయెల? యిమ్మేటిమగలకుఁ జారుషంబు నచ్చునని కదా! నేటికిని దుశ్శాసనార్థచ్చిన్నంబులగు తలవెండుకలు ముడువక కట్టుపుట్టంబు విడువక జీవించుచుంటి; ఇప్పటికిని నాపత్రికూలదైవంబు వదలి నానోములు ఫలింపకున్నవి.

కృష్ణ- అమ్మాయి! యింకఁ జాలింపుము. నీమనోగతం బెఱుంగుదు.

గీ. మున్ను నీవు సహించినయన్నినాళ్ళు
పైఁచ సక్కఁజలేదు సంతాపధరము;
వచ్చుచున్నది నిజము నీవలెనె కురుక
శత్రుములుగూడ నేడ్చుకాలము పురంధ్ర!

[తెరలో-“ఆసన్నం బయ్యెను, మురళాసన” అను వద్యము మరలఁ జరుపుదురు.]

కృష్ణ— బావలారా! నా కందలు సెలవిండు. ముహూర్తము దాయ
వచ్చినది.

(అందఱును గొంతదూరము సాగనంపుదును.)

ధర్మ— (తనలో) కురుకులదేవతలారా! ఓ పంచభూతములారా! నా
యెడల దయయుంచి మావంశము నాశీర్వదింతురుగాక.

చ. పరమశ్వుపాళు మాయుభయపక్షమువానికిఁ జుట్టముం జరా
చర మయ మైనయీబగము సర్వముఁ బ్రోవఁగ జాణవాని ధీ
వరు వసుదేవనందనుని వారలయొద్దకు సంధి సేయఁ గ్ర
మ్మఱ నిదె పంపుచుంటి బతిమాలుచు యుద్ధధరంబు మాన్వఁగన్.

(ప్రకాశము)

గీ. తిమ్మి యనఁ దిమ్మి యగు నిది బ్రమ్మి యనఁగ
బ్రమ్మియే యగు నీవు, వేపలుకు లేల
యిచ్చవచ్చినయట్లు చేయింపు మయ్య,
యిరు తెగలలోనఁ గానివా రెవరు నీకు ?

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁ
బడిన పాండవోద్యోగమునందు
ద్వి తీ యాం క ము .

శ్రీమత్సరదేవతామ్రసముః

పాండవోద్యోగము

నాటకము

తృతీయాంకము

[పిదప వృద్ధులతోహితుడు ప్రవేశించును.]

వృద్ధు— గాంధారీసహితుండు గు నాంబికేయునిచే సపరివారంబుగా ము
రారిం దమయింటికి యథావిధిగాఁ దోడుకొని రమ్మని నేనేనియో
గింపఁబడియు మధ్యమపుత్రుండగు తివేదిం బంపించితి. పెద్దవా
డగు ద్వివేదిని రాజాగారంబుననే యుండ నియమించితిని గదా!
ఇంకఁ బండివాఁడు చతుర్వేదియు నేనును మాయంటి కతిథులై
చనుదెంచిన మునీంద్రులకుం దగిన యాతిభ్యముఁ గావించుచుంటిమి.

ఉ. ఎన్నఁడు రాని పెద్ద లిపు డింటికి వచ్చిరి వారిడించి నేఁ
జన్న శపింతు రాన్వపతి సద్గములోనికి; బెద్దవాడ నౌ
ట న్ననుఁ బిల్వనంపి రకటా! యిపు డేమియొనర్చువాడఁ గా
నున్నది కాకమానదు సుయోధనుఁ డేమియొనర్చునో తుదిన్.

గీ. సత్యవతి పెంచెనట మున్ను జనని లేని
పిల్లవానిని మారండ్రీ నెల్లయాజి,
సంబికాడేవి పెంచె నన్నట్లు; నొక్క
యీడువారము దృశరాష్ట్ర సృపతి నేను.

కావునఁ జిన్ననాటినుండియు నతనికి ముఖ్యమిత్రుండనై పోరోహి
త్యంబువేరి స్వామాజ్యమే యనుభవించెని. శ్రీకృష్ణునిరాక సంగి
కొలుకని యెఱింగి నాతో నేమేమో యాలోచించుటకే కాఁజాలు
వైయాసకి నాకుం గబురింపె; ఇంతకుఁ గొఱుకరాసి కొయ్యలు
సుయోధనాదులు తృడిచూట విసరు భరతకులంబున కేదియో
చేటు మూడినది. చీ ఇంతదిక్కుమాలినయాశ కూడదు. పాప
మాసాండవులు బిచ్చగాండవలె పైదూళ్ళిచ్చినఁ జాలు నవఁగా
నేల యారాదు? సాతౌత్పరాత్పరుఁడు కృష్ణుఁడు సంగి చేయవచ్చె
నని యంగీకరించునేమా! (పెదవి విఱచి) అశ్లే! వీనికి గురువు
లేడు దైవము లేడు. వీని నింతనాటఁనుండి యెఱుంగుదును.

గీ. కర్ణుఁ డనుకర్ణధారుఁ డేకడకుఁ ద్రిప్ప
నాకడకుఁ బోవుఁ గురునాథుఁ డనుకలంబు;
పలుఁగు లాతనితమ్ము లాపడవపలుపు
లాదరికె లాగఁ జూచెద రనుకలంబు.

ఓరీ ! శకునిగా! నీవే యాభరతకులనాశంబుఁ చెలుపు తిత్తిశకునివి
ఓ రాధాకుమారా! ఒడలికవచకుండలములు గూడిఁ దెగఁగోసి
యిచ్చిన మేటిదాతవు శరీరములే వేఱుగాని నీవే సుయోధనుండవు
సుయోధనుడే నీవు కావున,

ఉ. ఈగికి వెన్నఁదీయకు మహింద్రశయానుఁడు పొందుపుత్ర భూ
భాగము సంగిపేరిట నెపంబున నిన్నుడుగంగ వచ్చెఁ జూ

(అలోచించి) అయ్యో ! ఎంతవెఱిగినై తిని; నిన్నిదియొక్కటియే గోరఁ
దగనిది,

భాగముమా టటుంచుము సెబా! నవమానము సేయకుండఁగా
నేగతి వచ్చెనో యటులనే చననిచ్చినఁ జాలుఁ గృష్ణునిన్,

(అకాశమునంకకుఁ జెవియొగ్గి తనలో) ఎవరో తలుచుచున్న నీగ్ధరగా నటించుచున్నట్లున్నారు. (ప్రకాశముగా) ఎవరయ్యా! అటవఁబోకుఁడు; మార్గాయానంబునం బడిలి జడదారులు కునుకుచున్నారు. (మరల నాకసమునంకఁ జెవియొగ్గి తనలో) ద్వివేదిమాటవలె నున్నదే! (ప్రకాశముగా) నాయనా! ద్వివేది! పెరటితలుపుదారిని రమ్ము. ఈగుమ్మము లెఱచుటకు వీలులేదు.

ద్వివేది—(పెరటితలుపుదారిని బ్రవేశించి) తండ్రీ! నమస్కారము.

వృద్ధు—సుజీభవ! (ఆశీర్వదించి) నాయనా! మురారిని యథావిధి పురస్కరంబుగా మన త్రివేది ముసలిరాచసగరికిం దోడికొనివచ్చెనా! అచటి విశేషము లేమి?

ద్వివేది—ఇప్పటి కేవియును లేవు.

చ. విదురునితో నెదుర్కొని త్రివేది యొనర్చిన యర్హతాద్యనం
పదఁ గొని వారితోఁ గలిసి పట్టణకాంతలు చల్లునీసలె
ల్లఁ దనశీరంబునం బడ విలాసముగాఁ జనుదెంచె గామినీ
మదనుఁడు శౌరి మత్తగజమందగతిఁ ధృతరాష్ట్రానింటికిన్.

వృద్ధు—తరువాతఁ దరువాత.

ద్వివేది—మత్సమర్పిత చందన తాంబూలాదులు కరంబునం దాఁకి సర్వ శృంగారితం బగు బంగారుగద్దెమీఁదఁ గూర్చుండి చుట్టం బరివేష్టించి యున్న తాసంబుల నున్న మనదొరలతో నుచితప్రసంగంబు గావించుచుఁ గొంతతడ వుండి—

క. విదురాదులయింటికిఁ జని

యెదఁ గా కని లేచి యంధస్యపదంపతులం

జదురున వీడ్కొని కుంతీ

సదనమునకుఁ జనియె విగుగసహిషుఁ డగుచున్.

వృద్ధ—కన్నకొడుకులు కానలపాలై కుందుచు గడదాయాదుల యింటం
గుడుచుచు నడలుచున్న కుంతికన్ను కిదియే మొదటిపండువు
తరువారే దరువారే.

ద్వివేది—తరువారే దుర్యోధనమందిరంబునకు జోయి యచట “విందార
గించు” మని యెంత వేడినను బగలుంటు గుడుచుట తగదని
తగినసమాధానంబు చెప్పి విడుదలయింట భుజించుటకుం జనియె.
నేనును మఱి వచ్చితిని.

వృద్ధ—శ్రీకృష్ణుఁ డేగునప్పటికి రారా జేమి చేయుచున్నాఁడు ?

ద్వివేది—కర్ణ శకుని సైంధవప్రముఖులతోఁ గొల్వొ దీర్చియున్నాఁడు.

వృద్ధ—(పెదవివీటిది) కావుననే శ్రీకృష్ణుఁడు కౌరవరాజు ననాదరించి
నాఁడు. అదిగాక మొదటినుండియు బలరామునకు సుయోధనుని
యందును శ్రీకృష్ణునకుఁ బాండవులయందును నభిమాన మెక్కుడు.
ఈ యభిమానములకలముననే కదా ! బెండ్లి కన్నిచిక్కులు
ఘటించినవి ?

చ. “పరమవర్తిదుఁడే నొనఁగఁ బట్టిని ఫలుసనూతి” కంచు సంత
బరపడి సీరి లక్ష్మణకుమారకు నేరి యొసంగె బెండ్లికిం
దరలితి మావివాహపువిధానము లేమనఁ! జాపు తప్పి వ
చ్చిరి దొర, లాఘటోత్కచుఁడు చేసె వివాహము పార్థనూతికిన్.

ద్వివేది—వెనుక సుభద్రమ్మగారిని గూడ బలరాముఁడు దుర్యోధను
నకే యీడలంపఁగా గృష్ణుఁడు పార్థునకుఁ బెండ్లి చేసెనని
విందుము.

వృద్ధ—అవును. మొదలనుండియుఁ గృష్ణునకుఁ బాండవులయందే పక్ష
పాతము.

ద్వివేది—నాకు సెలవిండు. త్వరగ భుజించి మరల సభాముఖంబున కీ
ముఖుల నందఱిని వెంటనిడుకొని పోవలయు.

వృద్ధు—రాయబారపుసభయేనా! భీష్మాదికులవృద్ధులును ద్రోణకృపా శ్వేత్కథామాది గురుపరంపరయు శకుని మొదలగు బంధువులును కర్ణవి కర్ణాది సామంతరాజులును దుర్యోధనాది కుమారులును గొలువఁ బుట్టినదిమొగ లాంచికేయుఁడు చేయు నోలగంబులలో నిదియే నిండ్లోలగంబు [తెరలో] నేనుగూడ మెల్లమెల్లన నేగుదునా?

(అలోచించి) కసనా! విసనా!

గీ. యదుకుమారుపల్కు లాలించెద నటన్న
నలనిరూపు చూతునా! యటన్న
కనులు కాసరావు; విసరావు కర్ణంబు
లేమిచేయవాడి నేగి నేను.

ద్వివేది—అయ్యా! నాకు సెలవిండు; నేను మరల వచ్చి సర్వము విని పించెద.

వృద్ధు—మంచిది. నేనును రవంతసేపు విశ్రమించెద
(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్ణుంధము.

[పరప భీష్మద్రోణులతో గాంధారీసహితుడైన ధృతరాష్ట్రుడు ప్రవేశించును.]

ధృత—(తనలో)

క. దుర్యోధను సంపితి శుభ
చర్యక శ్రీవాసుదేవు సభకుఁ బిలువఁగన్
మర్యాదగఁ బిలుచునో యీ
యార్జునరుఁ డతనిఁ జెనకె యవమతి గనునో!

[అంత విమరసాత్మకుల చేయూతఁ గొని శ్రీకృష్ణుఁడును వెనువెంట
దుర్యోధనాది దుష్టచతుష్టయమును గృహశ్వత్థామవికర్ణులును
బ్రవేశింతురు. భీష్మాదులందఱును లేచి నిలుచుందురు.]

భీష్మ— వాసుదేవా! నీ వాయాసనము సధిష్ఠింపుము. (చేతఁజూపును.)

కృష్ణ— (చేతఁజూపి) ఈ సభావిశేషంబులఁ దిలకింపఁగోరి నానాదిక్కుల
నండి మహామును లనేకులు వచ్చియున్నారు ముందు వారి కాస
నము తేర్పఱచి పిదప మనము కూర్చుండుట యుక్తము. (ఆకాశము
వంకఁ జూచి) మఱియు

క. నాకముననుండి వచ్చిరి
లోకైకనుతుల్ మునీంద్ర లోకము వారిన్
దేకువమై సర్పించి క
దా! కూర్చుండుటకు మనకు సవకాశ మగున్.

[నారదాదులు ప్రవేశింతురు. అందఱును గూర్చుందురు. కర్ణదుర్యో
ధను లొకటేయాసనము సధిష్ఠింతురు.]

కృష్ణ— (చిలునవునవుచు) మామా! సత్యవతిపౌత్ర! ధార్మరాష్ట్ర
లకును బాండవులకును సంధి గావించి యీ రాజలోకమునెల్లఁ
గాపాడుమని నిన్ను యాదించుటకై పాండవమాతనై నీయొద్దకు
వచ్చితిని.

క. తమ్మునికొడుకులు సగపా
లిమ్మని రటు లిష్టపడవయేనియు నైదూ
భిమ్మని రైదుగురకు ధ
ర్మమ్ముగ నీతోఁచినట్లు మనువుము వారిన్.
తనయుల వినిచెడవో యీ
తనయులతో నేమి యని స్వతంత్రించెడవో

చను మొకదారిని లేచే

నని యగు వంశక్షయంబు నగుఁ గురునాథా !

మ. చదువు నీతియు శాంతి దాంతియు విశేషఖ్యాతియుం బాతురీ

కదనాటోపములుం గలట్టి నృపలోకంబెల్ల న్నంచు సం

పద సాంపాదుకలంబు మీకులము, మీవా రందఱున్ నిత్యస

త్యదయాశాలులు కీర్తి నిల్పుకొనవయ్యా! పాండురాజాగజా!.

చ. పతితులు గారు నీయెడల భక్తులు, శుంకలు గారు విద్యలం

జతురులు, మంచివారు, నృపసంతతికిన్ దలలోనినాల్కు, ల

చ్యుతునకుఁ గూర్చువారు రణశూరులు, పాండవు లట్టివార లీ

గతి నతిదీనులై యడుగఁగా నిక నేటికి సంశయింపగన్.

ఫలితార్థంబుఁ జెప్పితి నెల్లు చేయఁదలంపనిచో వా రేగురును ద్రాపది

యు వేర్వేఱ నెఱిగి జెప్పుమనిన మాటలు ప్రకృతానుపయోగంబు

లగుటంజేసి విరమించితి.

ధృత— అల్లుడా ! వాసుదేవ ! సర్వమెఱింగియ నన్ను నెపపెట్టు
చున్నావు.

గీ. గ్రుడ్డి నగుటచేతఁ గొంతకాలం బేలెఁ

బుడమిఁ బాండురాజు; కొడుకు లిప్పు

డెలుకోఁ దొడంగి రీకారణంబున

గ్రుడ్డి దయ్యె మాటకూడ నాకు.

క. కొడుకులు తండ్రుల మాటల

కడుగై నను దాఁట రనెడియశమున కీ భీ

ష్ముఁడై చిట్టచివర మావం

గడము జనించినది మొదలు కంసధ్వంసీ!.

విదు— (జనాంతికము) అన్నా ! నిన్న శ్రీకృష్ణుని రాక విని పరమానం

దంబు నంది యయ్యనఘన “కది యిచ్చెద నిది యిచ్చెద”నని

యూహించితివి కదా! యూయెమాళ్ళను నరినికే యుచ్చితి ననుకొని
యూకయ్య మాపరాదా! మన కిట్టిపనుయము మరలఁదటసింపదు
సుమా! యోజించుకొనుము.

ధృత— (వినివిననియ యొరకుండును.)

కృష్ణ— (తనలో) ఈముదుసలి యప్పుడే తనవాచాకాటిల్యమును జూ
పించుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) ఎఱుంగుదు నైనను బెద్దవాడ
వని విన్నవించితి.

ఉ అట్టికులంబునం బాడిమి యట్టిమహాత్ముఁడు పాండురాజు తోఁ
బుట్టినవాఁడుగాఁ బుడమిఁ బొంపిరి వోవఁగ నేలినట్టి నీ
కట్టిన పాపమెట్టిదియో కష్టము రానయియుండెఁ బుత్రులం
బట్టి, యి దెట్టు లీఁగదవో పార్థివస త్తమ! నీతివి త్తమా!.

నీయోపనకాలఁది చెప్పిచూడుము, కార్యము దుర్భరంబు కావున నిం
తగా నీలోఁగూడఁ జెప్పవలసినచ్చినది వారిచే పుత్రూషనే చేయు
చుకొనెదవో సంగరమునే చేయించుకొనెదవో యది నీయం దున్న
యది. ఇందులకును నందులకు వారు సంసిద్ధులై యున్నారు.

ధృత— వాసుదేవా! నాయోపనంత నీయెదుటనే యుపదేశించెద.

కర్ణ— నందనందనా! అతఁడు పాపమే గట్టెనో పుణ్యమే గట్టెనో ప్రశ్న
తిము మన కది విచార్యము కాదు. అధిక్తప్రసాదము గావించుటకుఁ
బ్రాజ్ఞు లొప్పురు. మాలినై వచ్చినవాఁడవు నీశక్తివ్యాంశ మేదో
చెప్పుకొనుము.

భీష్మ— (కోపముతో) ఓయీ! సూతపుత్రా! ఇంద్రునిపైనున్న
టటుంచుము. నీ కీర్త్యధిక్తప్రసంగమున క్షయింపవలయునని యెఱుంగిరి?

క. చెప్పు డిందులొక్కవిషయమే

బాహ్! తహ్! ముగించుటకుఁగ నడుమనొకటి

దప్పునుట తగునె నభలో

నెప్పుడు గురువంతవాని కేనియుఁ గుమతీ !

ద్రోణు— రాధేయా! శ్రీకృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రుని పాపమునకుఁ గారణము చెప్పనేచెప్పినాఁడు. మఱియుఁ జెప్పవలసినఁ జెప్పఁగలఁడు. నడుమ నీకీ దుందుడు కెందులకు ?

చ. సరసముదారి బో కెదిరిశక్తి యెఱుంగక పాడిమాలి భూ
వరునకుఁ గూర్చువాడ నని వా యెటువచ్చిన నట్లు ప్రేలఁగా
నురు వరుడెంచునో! యెరు లహా! యసి మెత్తుహా! నూతపుత్ర! న
ల్పురు చనుశ్రోవఁగా నడువఁబో విది యెచ్చటి పాపకర్తమో!.

దుర్యో— (ఊరకుండు మని కనుసన్న చేయును)

కర్ణ— (ఎకసక్కముగా) ఓకుంభసంభవా! ముదిమిచే మది తప్పిన
గాంగేయునితోపాటు నీకును మతి పోయెనాయేమి?

కా. కూడుం గుడ్డ యొంగి ప్రోచువిభు నొక్కొం డెవ్వఁడోవచ్చి దూ
తాడం జూచుచు నూగకుండుటకు ద్రోణాచార్యుఁడో భీష్ముఁడో
కాఁ డీకర్ణుఁడు; లోన నొండుఁ బయి నొక్కండూహ లేకుండ నీ
యోడం బ్రాణములైన వీడుటకు వీఁ డున్నాఁడు సిద్ధంబుగన్.

ద్రోణు— క. ఆతని వృద్ధత్యమ్మును

నీ తారుణ్యంబు మాకు నీకును ధనువున్

జేతఁ గొనువారి కెల్లం బు

రాతనగురుఁ డైన పరశురాముఁడె యెఱుంగున్.

అశ్వ— ఓయీ రాధేయా! సుయోధనదయాసంపాదితాంగ దేకసామ్రా
జ్యధోరేయ! సేవకుడ నగు నీ కుచితంబు లగుధర్మంబులు భీష్మా
దులకుఁగూడ నుపదేశించుచున్నావు. న్యాయపక్షపాతులకుం బ్రభు
చిత్తానుసరణం బనావశ్యకము.

ఉ. గొంటుతనంబుచేఁ దలఁపఁగూడని చెయ్యలు చేసె రాజు నీ
యంటున నిక్క మంచు సభ వందఱుక్క విశదంబ చేసె నీ
కంటన మూర, పల్కుబడి కందువచందము లేకయున్న నీ
వింటరపాటుఁ జెందుటగు హేతువు చెప్పము నూతనందనా!

విక— ద్రోణాత్మజా! న్యాయపక్షపాతులకుం బ్రభుచిత్తానుసరణం బనా
వశ్యకం బని కదా! యిపు డుగ్గడించితివి. కాని యిది యీగాంగే
యాదులయెడలం బ్రయోగింపఁ దగనిది ఏమంటివేని ?

మ. అభిజాతత్వము కల్గు చాన నతి యంతై యుండఁగా దుర్మదా
రభటిం గొల్వైన కీడ్చి లెద్ది కటివస్త్రం బొల్వఁగా “దాసి వీ
సభలో నిందు వసింపు” మంచుఁ దొడ యాస్థాలింపఁగాజూచి రా
జభయంబుం దిగ్గఁదాచి తేని కిది దుష్కార్యం బనంజాలిరే !.

అశ్వ— ఓయీ! వికర్ణ! అది యొకగొప్పకార్య మని సుయోధనాదులం
బ్రకంఠించిరా ? నీవు నాలుగు ధర్మవాక్యములు నాఁడు నుడివి
వంతునే వారికన్నఁ బెద్దవైతివా ! దాని కంతుకుం బ్రథమకారణంబు
నీతండ్రియే కదా !

క. మోహితులు కన్నుఁగానక

సాహసకృత్యములు చేయునమయంబున ని

ర్యాహకము లగునె వల దని

బాహిరముగఁ జేయు ధర్మవచనము లెందున్.

కావునఁ దులువ ల్లాసరించుదుప్తచేష్టలు నివారింపఁ బూనుకంటె బెద్దల
కూరకుండుటయే పరమధర్మము. “అత్యుత్కృష్టైః పుణ్యపాపై
రిహైవ ఫలముచ్యతే” యని శాస్త్రంబులు వాకొనుచున్నవి.

చ. చెనఁటులు చేతఁగానిపని చేసి కొలంబునకెల్ల గీడు మూఁ
డునటులు మించినందుల కిటు ల్చునుడెంచె ఫలంబు తోడుతో

డన కనుగొమ్ము వచ్చిరి హుటాహుటి నేటికిఁ బాండురాజునం
దనులు చలంబు మీఱఁ గదలంబునకుం గురురాజుమీదికిన్.

దుర్యోధనుండు సకుటుంబముగా నశించునుపాయంబు లంగరాజునకుం
దప్పఁ దక్కినవారికిం దెలియవు. లేదేని,

ఉ. కచ్చియ మాన్చి కౌరవుల గాచులంపున సంధి సేయఁగా
మచ్చిక నేగుదెంచి హరి మంచియొ చెట్టయొ చెప్పుమండఁగా
నచ్చపురాజభక్తి గల దంతయు వెల్లడి చేయుధంగి నీ
మచ్చరి నూతపుత్రుఁ డభిమానముచేఁ గలహింప నేటికిన్?

కర్ణు— (ఎకనక్కముగా) నిరభిమాన బ్రాహ్మణకులసార్వభౌమ! లక్షణ
మాత్రపక్షాత్తధనుర్వేదసార! ఆచార్యపుత్ర!

చ. కదనము సేయ వచ్చి రని కంది ముకుందునిమాటచొప్పునం
బెదరి సుయోధనుండు తనవీరము నీరముపాలు చేసినం
బెదరఁగ తనూనందనుండు వేదము గాఁడు చతుస్సముద్రముల్
చదరముగ్లు నీవుడమి శాత్రవశూన్యముఁ జేయకుండఁగన్.

అశ్వ— (పట్టరానికోపముతో) ఓరీ అశీకవాచాల! రాధానందనా! ఇం
కెన్నినాళ్ళు వీరములు పల్కెదవురా?

మహానగ్ధర.

విలయాంభోదాంబుధారావిసరమువలె నుర్వీవియన్మధ్యభాగం
బులు నిండఁ వేలుబాణంబులను వదలు విల్వాని గాండీవి “కర్ణా!
లునిమోరీ! పాటుఁబోతా! నిలునిలు” మనుచు న్నిన్ను వెన్నాడఁడబాడ
స్థలకాలం బేగుదెంచెం గరువము వలదుగ్రంథుయుద్ధంబునందున్.

ధృత— తండ్రీ! గురునందన! మనమందఱముం గార్వార్థియై వచ్చిన
వాసుదేవు నావలకుఁ బంపు యోజ యోజింపవలయును గదా!
మీ కీయకారణ పరస్పరకలహము లేల? రాధేయా! నీ విచ
సమాధేయవాక్యంబులకై ప్రయత్నింపకుము. పెద్దవాడ నని

యైన మీరెల్లరు నాపన్నపము చెల్లింపుడు. (చేతులుసాచి వెదకుచు) మాసుయోధను డెక్కడ? నాయనా! దగ్గఱకు రమ్మ.

దుర్యో— (తనలో) ఇతఁ డేమేమో కొఱగానిపల్కులుపడేశించును. కానీ! విందము. (తండ్రియొద్దఁ గూర్చుండును)

ధృత— కుమారా! (చేతులతో దగ్గఱరకుఁ దీసికొని)

ఉ. ఇంద్రియ దుర్మదంబు మొనలే దఁగఁ ద్రుంది మనంబు వంది నిష్ఠం ద్రిగుణంబు వాపెను విచారము సేయు మునీంద్రు లేదయా సాంద్రునిరూపుఁ జూచుటకుఁ జాలక కుండుదు రట్టివాఁడు వచ్చెం ద్రుహితేంద్రవందితుఁడు చేరువకుం బని గల్గి దూత యై.

కావున నయ్యనఘమాటలు నిరాకరింపక ప్రత్యుత్తరము చెప్పము.

దుర్యో— నేడు క్రొత్త లేమున్నవి? వెనుక సంజయుఁడు చెప్పిన మాటలే యీతఁడును జెప్పును. అందులకు నే నంగీకరింప నని యెఱుంగనివా రెవ్వరు?

ధృత—తండ్రి! అట్లుకాదు. షష్ఠ్యద్రోణ కృపాశ్వత్థామప్రభృతులగు మనమహారథకు లందఱును సంతి కొడంబడుటయంద కృతనిశ్చయులయి యున్నారు. వారైనను—

కా. “ఎమా ల్భిచ్చినఁ జాలు మా” కనిరిఁట న్నాయంబుగా నేల దాయాదద్యేషము? మేటిసంగరము సేయఁజాలుడే? నీకుఁ “గర్వాదుల్ గల్గ భయం బిఁకేల” యనుధైర్యం బుండఁగాఁబోలు నేడేదీ! తెల్పుము కవ్వడిం దొడరువా రెవ్వారో? నాముందఱన్.

గాంధా—కుమారా! మీతండ్రిగారిమాటలు వినుము. పెక్కుదేశంబులుండఁగా నైమాఘ్య వారి కిచ్చినంతనే నీకుఁ గొడవ యగునా! పెద్దలమాట లేల నిరాకరించెదవు? చిరకాలమునుండి తఱచుగా నీ కురువంశమున రాజ్యము కనిష్ఠకుటుంబమందే నిల్చుచున్నది. యయాతి సుతులలో జ్యేష్ఠుం డగు యదునృపాలుఁడు మదోన్మత్తుఁ

డగుటంజేసి యతనికి రాజ్యంబు రాక పితృభక్తిరతుఁ డగు పూరు నరపతి కయ్యది సంఘటించె. పదపడి మీముత్తాతలు దేవాని బాహిక శంతనులు మూగురలో రోగగ్రస్తుండగు కతన జ్యేష్ఠుఁడు ప్రజాసమ్మతుఁడు గామింజేసి కనిష్ఠుం డయ్యును శంతనుండె పట్టాభిషిక్తుం డయ్యె. పిమ్మట దేవప్రతుఁడు జ్యేష్ఠుం డయ్యు మీశాత యగు విచిత్రవీర్యునకు రాజ్యంబు సంక్రమించుటయు మీతండ్రినమ త్నమ్మున బొందునరపతి రాజ్యం బొనర్చుటయు నీ వెఱుంగనివి కావు. కావున లోభం బుడిగి మీరును మీరును బంది కుడుచుట శ్రేయస్కరంబు. మమ్ము దుట్టతుదకు దిక్కుమాలినవారిఁగా నొనర్చుము. పెద్దలమాట విని బ్రతుకుము.

ధృత— పుత్రకా. ఇంకొక విశేషముఁ జెప్పెద నాలకింపుము.

గీ. లోకములు భస్మ మగు సర్వలోకనుతుఁడు
ధర్మరా జల్లెనేని; యతండు కుదురు
ధర్మమున; కాడి బొంకఁ డుదారచరితుఁ
డగడువడకుము యుద్ధంబు తగదు కొడుక !.

(జనాంతికము) తండ్రీ! మీయమ్మమాట నిజము.

చ. వెనుకటినుండి రాజ్య మది పెద్దకుటుంబములోన నుంట యీ
మనకులమందు లేదు కనుమా! మును శంతనుఁ డెట్టివాడో! మ
జ్జనకునిచంద మెట్టిదియో! సజ్జనమాన్యుఁడు పాండురాజె తా
జనపతి యాట యెట్టిదో! విశాంపతి ధర్మజుఁ డౌట యెట్టిదే.

కావున నీవృద్ధాచారం బతనినే రాజుగా నాకుఁ దోపించుచున్నది. నీవు
మాటుమాటాడక సంధి కొప్పుకొనుము. లేనిచో సర్వమును గోలు
పోవుటయు లోనగు ననేక కష్టములకు లోనగుదువు.

గాంధా—అయ్యో! వారు తమభాగంబునకై పెనంగువారు గాని
యధర్మవర్తనులు గారు. ధర్మమే జయించు వందురు. ఆదియును

గాక పితామహ గురుకృపాచార్య ప్రభృతులందఱు న్యాయపక్ష పాతులు న్యాయంబున కొడంబడి పండ్లండువత్సరంబులు వనవా సంబును నొకయేఁ డజ్ఞాతవాసంబును సలిపి తమతండ్రిపాలికై పోరాడఁ జాలియు బంధునాశనంబునకుఁ జంకి కదా? “యెదూల్లిచ్చినఁ జాలు” నని మురారి నంపించిరి. అట్టి ధార్మికులయెదుటఁ ద్రిశూలధారి యగుశంకరుండును నిలువనోపడు. పద్మాక్షుండు గూడ వారిపట్టెయున్న వాఁడు. కావున నీనూర్గురుతమ్ములం గాచి కొని పాండవసహితుండవై జగంబు నిష్కంఠకముగ నేలికొనుము. దుర్యో— తిల్లిదండ్రులారా! మీరు చెప్పవలసినవారు కావునఁ జెప్పిరి. కాని,

క. ఎదూ ల్లిచ్చినఁ జాలును
లేదే ననిసేత నిజము లెం డనుచుఁ దా
యాదులు కలు రంపిన నే
నీదలచుట వారి కోడుటె! యగుఁ గాదే?

ఐనను బెద్దలమాటలు నిరాకరింపక యిచ్చితినే యనుకొనుండు.

గీ. మొదటినుండియు మేము మేమును బరస్ప
రాపకార మొనర్చుకొన్నట్టివార
మైతి మేగతి గలియు నవ్యోన్యమైతి
లోని పగలును బయలిచెల్లులును గాక!.

వారు బలవంతులై మమ్ముం జెనకుదు రని కలలోనైనఁ దలంపకుండు.

చ. సమరము చేయరే బలము చాలిన! నల్వరుఁ జూచుచుండఁ బెండ్లము పెఱవారిచేఁ గటకటం బడఁ జూచుచు నూరకుందురే? మమతయుఁ గొంకు మాన మవమానము సిగ్గును లేనివారి నెయ్యము తగునయ్య! భూమిపతు లందఱు నవ్వరటయ్య! చేసినన్.

శా. రాధేయుండును నేను దమ్ములును సంగమంబులో నిల్వ నా
కాధీశుం డగుడెంచుగా కెదుర శక్యంబే! వృథాభాంతి గా
నీ! ధర్మం బని కాన కేగుదురె పండ్లదండెల్లు తేజోబల
ప్రాధాన్యంబు గలట్టి రాచకొడుకుల్ పొరవ్యవంశాగ్రణీ ?

అదియును గాక,

క. తమ్మునితనయులకుం బా
లిమ్మనెద వయో! యమాసిల్లెదాశ్వినులో
లిమ్ములు! పాండునృపాలుండో
తమ్ముడు! వివరింపు మయ్య తండ్రీ. నీకున్.

గాంధా— నాయనా! నీ కాయప్రస్తుతిప్రశంస యేల? తీగ కడిపిన
దొంకయంతయుం గదలును. ధర్మశాస్త్రప్రకారముగ వారలకుం
బాలు లేదంటివేని యావచనములు చెప్పి యీ సభాసదుల
నొప్పింపుము.

జమదగ్ని— (జాబాలితో జనాంతికము) చూచితివా యీ గాంధారి
చాతుర్యము! పాండవులం గుండులని యాక్షేపించినఁ దనకుమారుల
నెవ్వరేని గోళకులని నిందింతు రేమో యని యాప్రసావన ముగింపు
మనుచున్నది. కానిమ్ము, సభాముఖంబునఁ బరివ్రతల నవమానపఱ
చుట మన కేల ?

జాబాలి— అగును. తొల్లి యీగాంధారిం బర్తిగహించినవాడు మృతుం
డగునని కార్తాంతికులు నిర్ణయింప గాంధారధరణీపతి ముందుగాఁ
దనకూఁతు నొక యజ్ఞవేదిమునకుం బెట్టిచేసెనట! విదప నాంబి
కేయునకుం బరిణయము చేసెను. ఎందుఁ జూచినను మహాత్ముల
చరిత్రములు విచిత్రములు. అందుఁ గౌరవుల చరిత్రము మిగుల
విచిత్రము.

దుర్యో— తల్లీ! నీవు ధర్మశాస్త్ర మని యెత్తుచున్నావు. అట్లేని

రాజ్యము జ్యేష్ఠకుటుంబములోనిదే గాని కనిష్ఠకుటుంబములోనిది కాదు. తండ్రిగారి యవివేకమువలన మొట్టమొదట వారి కెట్లా యర్థరాజ్యము వచ్చినది. కావున వారిప్పుడు నాపైకి దాడి పెట్టలు చున్నారు. ఇది కేవల మధర్మము. నీవు చెప్పినచోప్పైన ధర్మమే జయించునేని నాకే జయ మబ్బుగాక (యోజంది) నా కాధర్మ శాస్త్రప్రపంచం, యేల? రణంబున జయం బొండె బరాజయం బొండె గానీ నా నిశ్చయంబు వినుము.

గీ. పగఱ గెలిచితినేని యీజగతి నేలు

కొనెద ననుజన్మలును గొడుకులును గొలువ

శత్రువులు గెల్చి రేనియు సపరితార

మనుభవించెద నాకలోకానుభవము.

ఉ. “కౌరి వచించుమాటలకు జంకిన మీయుపదేశ మేము విన్నారము కా” మటంచు మది నాన వహింపకుండమ్మరో! నమ స్కారము ‘రాజరా’ జనుచు సారకభావము చాల్చినట్టి నా పేరు జగంబున నిలుప వేడెద నట్టు లనుగ్రహింపుడీ.

ధృత—కుమారా! నీవు యుద్ధమందుఁ గృతనిశ్చయుండనై యుండితి తోడఁబ్రోక్షిన మహానాగంబులకరణి నీపయి కుఱుక జనించు చున్న సాండవుల బలపరాక్రమంబులు నాకడుపులోఁ జేయి వెట్టి కలంచుచున్నవి.

చ. “ధరతకులంబు పేరు నిలుపం దగురా!” యని తల్లి వేడ వ్యాసముని మహామనీషి మనసంతటి నిలై గదయ్య! తాత సగ సరణము రోసియుం బరవసంబునఁ బెంచె గదయ్య! దాని నే లరమరకై కుటుంబ కలహంబునఁ గ్రుంచెదవయ్య పుత్రతా?.

గాంధా— తండ్రి! వాయునందనుఁడు జరాసంధ హింపింబ కీచకులజంపె నని విన్ననాటనుండియు నాకడుపు బగుబగున మండుచునే

యున్నది. మీసహాధ్యాయులైదుగురలో నొక్కనిచేతం దక్కిన నల్గురుం జావంగల రని మీగురుండు శపించె నని కూడ వినియుంటిని. అందు భీమసేనునిచేతం బడుటకు నీ వొక్కడవ మిగిలియుంటివి; కావున సంధి గావించుకొని సీత్రాణంబులు నిలుపుకొని మమ్మీదుఃఖపారావారముం దాటింపుము.

దుర్యోధన్! కుడిచిక్కార్చుండక యేల యిట్లమంగళవాక్యము లాడెదరు?

గీ. భరతకులమున కేల లోపంబు రెండు
దెగలవా రనిఁ జచ్చు అందేనిఁ గలదె?
సంధి చేసినఁ దప్పనే చావు? గురుని
కాపవచనంబు నిజముగా జరుగునేని.

మ. చన దే నిట్టిడ నంచుఁ జెప్పికొన; మీసం దేహమున్ దీర్చు జెప్పునుడు లూని యివి; ద్రోణుని స్వపుని భీష్ము ద్రోణి నెట్టటు లీ వనిలో నెంచెదొ నన్ను నంత కధికుం డం చెంచుమీ! యశ్రుశ శ్రునికాయంబులపట్ల బాహుబలధైర్యసైర్యశౌర్యంబులన్.

మీ రెంతసేపుచెప్పినను పిచ్చిసంజయునిమాటలు విన్నదిమొదలు వారికి దేవతలుగూడ సహాయు లగుదురని చెప్పుచున్నారు. అది కేవలము పొరపాటు. కామక్రోధాదులకు వశులై గీర్వాణు లెప్పుడును వర్తింపరు అట్లు వర్తించిరేని వారికి దేవత్యమే నిలువదు. కావున వారును మనుజులు, మేమును మనుజులము. సర్వవిధముల మా బలపరాక్రమంబు లెక్కుదు. భవితవ్యము నేను మున్నే నిర్ణయించి యుంటి. దాని నాలించి స్వస్థతఁ గైకొనుడు.

చ. అనిఁ దెగటార్తుఁ బాండవుల నందఱినిన్ ద్రుపదాత్మజాతుతో
వనరుహనేత్రుతో నృపతివర్గముతో నచిరంబ, స్వాస్థ్యమున్

గని పోవరింతు యజ్ఞములు, కాంచనము మణు లగ్రహారమున్
ఘనులకు నిత్తు విఘ్న కళింధవదాన్యులు నన్ను మెచ్చుగన్.

ధృత— (తనలో) అమంగళము శాంతించు గాక! వాద్దేవత భావికా
లానుసారిణియై ప్రసరించును గాబోలు!

కర్ణ— తల్లీ! గాంధారరాజనందని!

ఉ. తాపసికిం జనించినకతంబునఁ బోరికి వెన్నఁదీయునా
లాపము లాడుఁగాక వికలంబుగఁ బ్రతులతోడ టేడు; నీ
వే పెడలం గుమారకుల కిట్టిదురుక్తులు చెప్పఁబూని తె
ల్లొ పరువైన క్షత్రియ కుటుంబములోపలిదాన వక్కటా!

ధృత— (తనలో) ఈనూతనందనుని మైత్రియే నాకులంబున కింత చే
డ్పాటు తెచ్చినది. (కోపముతోఁ బ్రకాశము) ఓరీ! కురుకులకాం
తారదవానలాభిధేయా! రాధేయ! ఇం కేమి చేయించెదవురా!

సీ. కలసి నీరక్షీరములభాతిఁ దనరారఁ

దగు బిడ్డలకుఁ బగ ల్దాపి తీవు

ధర్మరాజును మాయదారి వై రావించి

వంచించి జూద మాడించి తీవు

ద్రుపదమహారాజు దుహితను రచ్చకీ

డ్పించి పుట్టంబు లొల్పించి తీవు

కూడుగుడ్డకు దూరగులఁజేసి పాండవ

వీరుల నడవి కన్నించి తీవు

గీ. సంధి సౌనఁగింప వచ్చిన శౌరితోడ

నడ్డదిడ్డంబు లాడించి యంపుచుంటి

విచ్చవచ్చినరీతిఁ జేయింపు మార!

భరతవంశంబు బ్రతుకు నీపాలఁ బడియె.

గాంధా— మహారాజా! మనసంతానమును మందలింపఁజాలక యెరుల

దూషించినం బ్రయోజనం బేమి? మీ రన్నమాటమాత్ర మసత్యము కాదు. పాండవమధ్యమునిం గెలువఁ జాలుదు నను కర్ణప్రగల్భములే సుయోధనుఁ డిట్లు తేగుటకుం గారణములు.

వికర్ణ— కురుకులేశ్వర ! నీకుమారునితో మైత్రి గావించిన రాధేయునకుం దగిన బిరుద మిప్పించితివి.

గీ. దొరపు నీకన్నకొడుకులతోఁ నమముగఁ

బెంచితివి మాకుటుంబముఁ బేర్చి మీఱ

నీదుమాటల కెదురాడరాదు గాని

యీ వెఱుంగనిపని చేసి రెవరు చెవుమ!

పాండవులయం దంతగా నీకు నిక్కమగు వాత్సల్య మున్నయెడల—

మ. పరులం మాఱఁగ నేల! వారి నిటు పిల్వం బంచి యీవేళ యు

ర్వర సర్వంబును ధారవోయఁగ స్వతంత్రత్వమ్ము లేకుంటివా!

ధరణీనాయక! యేల యిట్లతిధిచేతం బాముఁ జంపించు నే

ర్పరిచందంబున మెచ్చులాడెదవు? మీవారందఁ తాలింపగన్.

అదియునుం గాక—

చ. ఇలఁగల సర్వరాజుల జయించిన వీరులు పాండురాజపు

త్రుల సిరి చూచి యోర్వమి విరోధము పూని సుయోధనుండు వా

రలయెడఁ జేసినట్టి యపరాధము లన్నియు నూతపుత్రు నౌ

దలఁ బడ వేయు లేనృపతిధర్మము? కౌరవవంశభూషణా!

దుర్యో— కుమార ! వికర్ణ ! ముదిమిచే మదితప్పిన యీ మహారాజు

మాటల కభిమాన మేల? (తండ్రితో) అయ్యో! నాబహిఃప్రాణం

బగు కన్యననుట యొకటియు నన్ననుట యొకటియునా? ఇంకొకసారి

యిట్టి కర్ణశూలాయమానంబు లగు దుర్భాష లాడితివేని,

గీ. అంబికావంశశాఖ కీ వగు దొకండు

కట్టకడదాఁక గాంధారి కడుపు మండు

నవని యంతయుఁ గైవసం బగును బాండు
రాజసుతులకు, నీ మనోరథము నిండు.

కర్ణ— (చెవులుమూసుకొని) పాపము శాంతించునుగాక ! మిత్రమా !
ఈమహారాజు వాక్యములు విని నామనసు విఱుగు ననియా! యిట్టి
యశ్శీలవాక్యంబు లాడుకొనుచున్నావు? చాలుఁ జాలు; ఇన్నాళ్ళు
మైత్రి గావించితివి గాని కర్ణని మనోనిశ్చయంబు గుర్తింపలేక
పోయితివి,

ఉ. అర్ణవసప్తకం బాకటియై ధర క్రుంగిన మిన్ను వంగినన్
స్వర్ణగిరిద్వముం బగులువాఱిన లోకము తెల్లవాఱినం
బూర్ణదయాసహాయుఁ డయి పోరికి వచ్చి పురారి యల్లినం
గర్జనిమేనఁ బ్రాణములు గల్గినఁ బార్థుల చావు తప్పనే.

ధృత— (నిట్టూర్పుచు) జనాంతికముగా) దేవీ! గాంధారరాజుత్రితీ !

గీ. కుంతికొడుకులు తుద కింత కూ డొసంగ
బ్రతుకు మని వ్రాసెఁ గాఁబోలు బ్రహ్మ నొసట
బ్రతుకనీయఁడు వీఁ డొక్కసుతునినేని
ముసలివాండ్రకుఁ గేలూఁత యొసంగుకొఱకు.

(గాంధారితోడపై మూర్ఛిల్లును.)

గాంధా— (పైఁటకొంగుతో విసరుచు) తండ్రి! దుర్యోధన! కుమార!
దుశ్శాసన! కుడువనా! ముడువనా! కాలము తీఱినముదుసలులకు
మా కేమి కావలయునురా? ఏమిచెప్పినను మీ బాగుకొఱకే గదా!
మీశుభోచ్ఛయముఁ జూచుచు నిఁకఁ గొన్నిదినంబులు బ్రతుకఁ
దలచిన తల్లిదండ్రుల నేడే గతాసులం జేయుచున్నారా !

(ఏడ్చుచు మూర్ఛిల్లును.)

విదు— సుయోధనా! నీవు విన వని యెఱిగియు నుపదేశపూర్వకంబు
గాఁగ నామనస్తాపంబుగూడఁ గొంత యుపశమింపఁజేసికొనియెదను

ఉ. తల్లికిఁ దండ్రికిం బ్రజకుఁ ద పుని తోచినచేత నేయ నీ
యల్లము తల్లడిల్లదు వయోధవ మైన దురాగ్రహంబునం
గల్గిరిమాఁకమాట చెవిఁ గట్టుకొనం దగునయ్య? తమ్ములుం
బిల్లులు జల్లుగా దగువివేకము జెప్పిన నేర వక్కటా!.

పెద్దలమాట వినుట యట్లించి సభాముఖంబునం గార్యాకార్యవిచా
రంబు సేయునపుడు పెక్కుర కనుమతంబగు కార్యంబు చేయందగు
నని తొల్లి శ్మశాచార్యుఁడు చెప్పినతెఱంగైనఁ బాటించుము.

చ. భవ దనువర్గమే కద! సభాసదు లందఱు శౌరి దక్కఁ, బాం
డవులతెఱంగు నీతెఱంగు నల్వరకు న్నిశదంబ కాన నిం
దెవరితెఱంగు మంచి దని యెక్కువమంది వచింతు రట్ల కా
దవు నని యొప్పి యిచ్చటి సదస్యులు చెప్పినరీతిఁ జేయుమా.

దానికి నంగీకరింతువేని సంఘమరణంబు తప్పటయు. నీమనోరథంబు
సఫలంబగుటయుఁ గూడఁ దటస్థించు; నింకొక విధానంబు చెప్పెద,
తొల్లింటివారు పఠస్పరకలహంబులు సంప్రాప్తించునెడ నిరుతెగల
నుండి యిరువురుబలిష్ఠులకుఁ దులారణంబు సమకూర్చి వారిజయాప
జయంబులచే రెండువీళ్ళవారును జయాపజయంబులు నిర్ణయించు
కొనుటయుఁ గలదు. కావున—

ఉ. వాసవితోడఁ బోరఁగలవాఁడని కర్ణునియందు నీవు చే
రాన గలట్టివాడవు కదా! యిపు డిర్వురఁ బోరఁ జేసి యం
దోసరినట్టివానిఁ దెగ యోడినటు ల్మన మెంచుకొంటిమే
నీ సమరంబు మాను, జగ మెల్లరకుం గడుసంతసం బగున్.

భీష్ము— దుర్యోధనా! వివనేర్చితివేని యీవిదురునిపలుకలు లెస్సపలు
కులు; అందుం దులారణంబుమాట మిగులం గొనియాడఁ దగినది.
ఏమంటివేని—

ఉ. కవ్వడిశోడిపోరితము కన్లున కిప్టము, వారిచేత నా
కవ్వడి నొవ్వజేసి రణకార్యము దీర్చుట నీమనోరథం,
బివ్వనపక్షా ఫలింతుఁ గద ! యిర్వరకోరుకు; తెల్లరాజులుం
జివ్వకుఁ బాసి సంతసముచే మని చూచెద రాలుబిడ్డలన్.

అది యట్లుండె నింకొక్కటి వినుము.

క. ఎన్నడు జన్మించితిమో
యెన్నడు పెరిగితిమో యుద్ధ మేటికి ? నూ కో
యన్నా ! మునునల్పము భగ
వన్నామముఁ దలచుకొనుచు బ్రవీక్షద ముర్ధిన్.

దుర్యో— శాంతనవా ! మునునలివికాకపోయినను నీవు మాకు సహాయుడ వగుదు వనకొంటిమా యేమి ? తులారణంబునం బారమధ్యము సుకృతఁగించిన మాకుం బ్రయోజనం బేమి ? నేడు రాజ్యమంతయుఁ దైవసంబు గా కుంటిమా ?

ఉ. చచ్చినక్రీడి చచ్చినను జావనివల్పురు “మాకు నాలుగూ
ల్పిచ్చిన! జాలు” నం చనుగరే ? మపు డందఱు మీరు చెప్పరే ?
యిచ్చక మేల యాడె నపు డెల్లరుఁ జూడంగ జూడమందుఁ గో
ల్పుచ్చినవాగము స్మరల లోఁగొనఁ జూడరె నేడు వీరులై ?

అదియుం గాక—

గీ. అయిదురుగురు మాకు శత్రువు లంతె కాక
క్రీడి యొక్కఁ డొనర్చిన కీడు గలదె ?
బ్రదికియుండిన నేగురు బ్రదుకవలయుఁ
జచ్చిరేనియు నేవురుఁ జావవలయు.

ద్రోణ— (చిటునవ్వునవ్వి) వెట్టివాడా ! సుయోధనా ! తులారణంబున నంగరా జప్పుడే వివ్వచ్చు నోడించె ననియే యనుకొనుచున్నావా ! ఆతని బలపరాక్రమములు నీ వే మెఱుంగుదువు ?

ఉ. పాశుపతంబుఁ జేకొనియె భర్తని యుద్ధములో నెదిర్చి, నా
కేసునలోక మేగి యలఁ డెక్కినగద్దెయ యెక్క, సర్వభూ
మీశుల గల్చి చేసెఁ బృథివీశ్వరు నగ్రజ సత్వమేధి; నీ
కాశయ కాని యాలమున నర్జును దాఁకునె కర్ణుఁ డదిరా !

క. విరటునిపశువులఁ బట్టిన

తరుణమ్మున నాతఁ డొకఁడు తాఁకిన మన యె

ల్లరగతి యే మయ్యెనొ ! యే

తెరువున నడచితిమెఁ మఱచితే కురునాథా !.

దుర్యో— ఆచార్యవర్య ! సర్వజ్ఞులు మీరుసయిత మిట్లే సెలవిచ్చిన
నే నేమని విన్నవించు.

ఉ. పాండవపక్షపాతిము భవన్మతము నృత్యలించెఁ గాక యా
ఖండలనందనుండు తమకంటఁ బరాక్రమశాలియే ! య ద
ట్లుండఁగ నెన్నఁడో యయిన యుద్ధముమాట దలంతురయ్య ? కా
నిండు మహాత్మా ! మీకుఁ గృప యొగితివచ్చిన నేమి చేయుదున్ ?

భవాదృశులు పాండవులతో సంధి చేయు మనుటకంటె సర్వంబు
వారి కొనంగి మమ్మే యరణ్యంబునకు లేచి పాండవుట ధర్మము
అనుల్లంఘనీయం బగు మీయానతిచొప్పున సంధియే కావించితి
నేని—

క. ఇరుగురు స్వతంత్రు లొకదేశ మేలఁ గలరె ?

యతుకునే రెండు ముదిరిన యవనిజమ్ము ?

లిముడునే రెండుకత్తు లెండని నొక్క

యొఱను ? నిమిడింపఁ జూచిన గురువరేణ్య !

ద్రోణ— గాంధారేయప్రథమ ! ఏము పాండవులయెడ గాని, మీ
యెడలఁ గాని భిన్నాభిప్రాయాలము కాము. భీష్మార్జునుల బలంబు
లెఱింగియున్నవార మగుటచే నిట్లు చెప్పవలసింది.

క. ముదిసిరిమి భోగముల, సం

పదలం గుడిచితిమి మేము బ్రదుకఁదలఁచి యీ

కదనము వల దంచుం జె

ప్పెదమే? వీటిఁడివి గాక వీరమ్మన్యా!

దుర్యో— (సానునయముగా నుజలి బంధించి) ధనుర్నిగమపారావార
పాతీణ! కుంభసంభవ!

కా, తల్లిం దండ్రియుఁ దాత మీరు మొద లా ప్తశ్రేణీయుం జెప్పుట
స్మల్లాభంబునకే, యెటుల రిపులతో సంధింతు సిగ్గేది; చా
వెల్లంబ్రాణుల కున్నదే యెటులనో యేవేళనో యెందో! భీ
తిల్లం బాడియె! మానహానియును గాదే? చావు విప్రోత్తమా!.

క. చచ్చెదమో! రిపువీరుల

ప్రచ్చెదమో! యెవ్వఁ డెఱుఁగు? కాఁదలఁచినచో

వచ్చి యని నేసి ధైర్యం

బెద్దించుచుఁ బగఱ నొంచు మిదె ప్రార్థింతున్.

(నమస్కరింపఁజూపును.)

కర్ణ— (దుర్యోధనునిలాగుచు) మిత్రమా! మిత్రుండ నగు నాకుఁగూడ
లజ్జాకరం బగుపని చేయుచున్నావు. బ్రాహ్మణుఁ డని కాని గురు
పని కాని నమస్కరింతువు గాక!

మ. “అనికిం దోడ్చు” మంచుఁ బాటునొకనిం బ్రార్థింపఁగావచ్చునే?
కనకశ్రుంగధరధీర! రానిసువు సంక్రామాంగణంబందు; నీ
యదుఁగుంగర్జుడు చచ్చెనే! యిటుల దైవ్యం బంద నీ కేల? యా
వెనుకఁ దైవ్యము చెందెదో! రిపులతోఁ బెంపేది సంధింతువో?

అశ్వ— (అహంకారముతో) ఓరీ! నూతఞ్డాల! అట్లయిన నిదిగో
నేఁడే చచ్చితివిరా! (మీఁది కుఱుకఁజూపును.)

కృష్ణ— (అడ్డుపడి) దోడాచార్యపుత్ర! తిదివసేనాసీసమధామ! అశ్వ

తామ! కోపింపకుము. రణచక్ర మంతయుఁ దనచేతిమీఁదనే త్రిప్పవలయు ననుకన్ఱుని మనోరథమే చెల్లివుము.

శా. సేవాధర్మము సూతధర్మమును రాశీభూతమై యొప్పువాచావాత్సల్యముఁ జూపెఁ గన్లుఁ డీటు మాత్సర్యంబు మీకేల? రాశేవేళ స్మిముఁ గోరునో! యనికి నాడే పొందు పోరాడ, లేదా! వర్జింపుడు కన్లు పాపునఱికో యస్యంతమో యుద్ధమున్.

కన్లు— కృష్ణ! నివారింపకుము. రాని మేమిచ్చేయఁగలఁడో చూతము.

అశ్వ— (కోపముతో) ఏమిచేయుగనా! యీపిడికిలితో నీతల వేయి వ్రక్కలు గావించెదను. (కృష్ణుం దప్పించుకొనుచుఁ బై కుఱుకఁ బోవును.)

దుర్యో— (వచ్చి పట్టుకొని) శమ్ముడా! యేమి యంత తొందర?

శా. కోపజ్వాల రగుల్పఁబోకుము దయాకూపార! మాకెల్ల పీతాపాయం బగుత్రోవఁ బోవుము రణవ్యాసంగి వై, కార్ముక వ్యాపారంబు విరోధివర్గముల పైపైఁ జూపి చెగడాడు మయ్యా! పోరాటము పాడియే మనసె సన్ధ్యాయం బి టవ్యోన్యమున్.

అశ్వ— (కన్ను లింతలుచేసికొని) ఓయీ మూఢదుర్యోధన! ఇంకను సిగ్గులేక యనునయింప వచ్చితివా? చాలుఁ జాలు.

మ. అనికిం దోడగునుంచుఁ గోరఁ దగఁడే యాచార్యుఁ; డీసూతనందనుఁడా నీకు నియామకుండు? ధరణీనాథుంక వాచార్యపాదనమస్కారముగూడఁ గూడ దనుచుఁ దా నీకు బోధించి మాన్విన మానం దగువాడనే ఖలమతీ! విశ్వాసశూన్యకృతీ!

ద్రోణ— కుమారా! ఏల రాజమాషణము? ఖలుఁడై నను రాజుం బరిత్యజించుట తగవు గాని హామించుట తగవుకాదు.

కృష్ణ— మహాత్మా! అట్లు పరిత్యజించుటమాత్రము ధర్మమా?

కన్లు— ఇట్టివారు పరిత్యజించిన నేమి పరిగ్రహించిన నేమి?

(దుర్యోధనునితో) హస్తీపుర సార్వభౌమ!

శా. చాలుం జాలును బేరు చూడ ధనురాచార్యాంక, మాలంబులో
నేలోపంబు ఘటించినం జెడుఁ గదా! యీ పెద్దపే రంచు ని
ట్లాలోచించె నెపంబు సంగరపరిత్యాగంబు గావింప; జం
కేలా! పోకిరి వీరు తోడుపడువారే యర్థులు నాశించితే?.

అశ్వ—దురహంకార పరిధినివ్యమణకురుకుల రూపధేయ! రాధేయ!

శా. మీరంబోకుము పొల్లుమాట; లనికి స్మీరాజు రండించు మ
మ్మారాధించిననాఁడె వచ్చెదము లేరా!

(ద్రోణాచార్య కృపాచార్యులం జూచి) రిండి! రావయ్య, మా
మా! రా పోదము, పోరికై యెవరి నీమ్మోపాలుఁ డాసించెనో
వారే గెల్తురు వారి వారల బలావష్టంభము లుచ్చాచెదన్.

(దిగ్గజ లేచి పోఁబోవును)

కృష్ణ—కుంభపాత్ర! కృపాచార్యభాగినేయ! కించిత్కాల మోపిక
చేయుము. అందఱుము పోవచ్చును. (దుర్యోధనునితో) బావా!
నీ కొల్వుకూటము క్రమముగా రణకూట మగుచున్నది. పదుగు
రుండఁ గనేనా చెప్పఁబోవు పల్కులుగూడ నాలింపుము.

ఉ. చెల్లియొ చెల్లికో తమకుఁ జేసిన యెగ్గులు సైచి రందఱుం
దొల్లి గరించె, నేడు నను దూతగఁ బంపిరి సంతసేయ నీ
పిల్లలు పాపలం బ్రజలు వెంపు వహింపఁగఁ బొందు సేసెదో!
యెల్ల రణంబు గూర్చెదవో? యేర్పడఁ జెప్పము కౌరవేశ్వరా!

చ. అలుగుటయే యెఱుంగని మహామహితాత్ముఁ డజాతశత్రుఁడే
యలిగిననాఁడు సాగరము లన్నియు నేకము గాకపోవు, క
ర్ణులు పదివేవురైన నని నొత్తురు చత్తురు రాజ రాజ! నా
పలుకులు విశ్వసించుము విపన్నుల లోకులఁగావు మెల్లరన్.

శా. జండాపై కపిరాజు ముందు సితవాణి శ్రేణియుం గూర్చి నే
దండంబుంగొని తోలుస్వందనము మీద న్నారి సారించుచుం
గాండీవమ్ము ధరించి ఫలునుడు మూఁకం జెందుచున్నప్పు డొ
క్కండు స్త్రీ మొఱ నాలకింపఁడు కురుక్షేత్రానాథ సంధింపగన్.

శా. సంతోషంబున సంధిచేయుదురె ? వస్త్రం బూడ్చుచో దాపడి
కాంతం జూచిననాఁడు చేసిన ప్రతిజ్ఞల్ దీర్చ భీముండు నీ
పొంత స్త్రీసహజమ్ము తొమ్ము రుధిరమ్ము స్త్రావనాదైవ, ని
శ్చింతం దద్గదయుం ద్వదూరుయుగమున్ ఛేదించునాఁడనియన్.

దుర్యో—(విననియట్లు నటించుచు, దనలో) నోటివచ్చినట్లెల్ల బ్రేలు
చున్నాఁడు. ముందు వీనిమదమడఁచినం గాని యీ పాండవులమద
మడగఁడు. ఇప్పుడే వీనికిం దగిన ప్రాయశ్చిత్త మొనర్చెదఁగాక

భీష్ము—కుమారా ! జగంబు లన్నింటిని విశేషంబుగ మనకును జాట్లం
బగు నీయాదవపట్టభద్రుని మాటలయిన మన్నింపుము.

క. విని చెడితివి మున్నీక

ర్థుని పలుకులు బంధుజనులు నూఱుగు రున్నన్

వినక చెడుచుంటి పీవె

న్నుని పలుకులు నేడు నీవు నూర్గురు తమ్ముల్.

దుర్యో—(సాధ్యసూయముగా) తాతా ! మీ కందఱకుం గర్హనిపై
నింత చూపేల ?

ఉ. బంధువులైనవారుఁ దినవచ్చినవారును “బొందునీయుమీ !
సంధి యొనర్చుమీ” యనుచు జంకి వదించుచునుండగా దయా
బంధురుండై మదీయముగ పడతికిం దలచూపెఁగాన నా
బంధువు కర్ణుడే యరనిపాటియె తక్కిన వేవురేనియన్.

క. నాతండ్రి పేరుగా దా

సీతనయుం డింతదనుకఁ జేసె బ్రభుత్వం

బీతటి నాపేరుగ నీ

సూతతనూజాతుఁ డేలుఁ జూడి రాజ్యంబున్.

కృపా— కురునాథా! నీరాజ్యమును నీవు సూతతనూజాతునిచే నేలిం
చుకొన్నను మఱియొకనిచే నేలించుకొన్నను సమ్మతమే కాని; నీ
వెంత రాజవైనను దినవచ్చినపా రని యెంత యెల్లిదముగా మాట
లాడకుము. నీసామ్ము తినియుండుటచేతఁగదా మావంటివారి కిట్టి
పోటుమాటలు తటస్థించినవి. కానీ యింకెన్ని నాభ్యుతే!

చ. కదనమువచ్చె చావునకుఁ గాలము తీసినవారికల్ల; నీ
మదిగలకోర్కి తిర్చుటకు మార్తర చాక్కొన కూర కీగతిం
బ్రదుకుచు నిష్ఠురోక్తులకు బాలగువారమే ? రాజపుత్రులకు
చదివిన విద్యకుం దగినచందము గంటిమి వేయునేటికిన్.

యౌధసన్నద్ధుండవై పదుగురు బలవంతుల సహాయము కోరవలసిన
దానికి బదులుగా నీవనవలసిన మాటలేనా యివి! బుద్ధి కర్మాను
సారీః యగుచున్న నిన్నననేల ?

ఉ. చక్కని రాజవంశమున జన్మము నొందినవాడ వయ్యయో!
యెక్కడనుంచి వచ్చె జగదీశ్వర! నూతునికొల్పు నీకు ? నీ
యక్కట యేమి యంచుఁ జెడనాడుదువే? కులవృద్ధు భీష్ము; మా
దిక్కని వేడ కిట్లు చెడఁ దీసెదె ? ద్రోణుని ద్రోణపుత్రకున్.

నార— కురుకుమారా! యీ కృపాచార్యుల మాటలు నిరాకరింప
వలసినవి కావు. నీతండ్రి యంధుఁ డగుటచే దాసీతనయుఁ డైనను
సర్వవిధముల లోకోత్తరుండైన విదురుఁడు రాజ్యము శాసించె;
ని;క నన్యఁ డిప్పు డేల యేలవలసినవచ్చును ? వచ్చుఁదా !

క. ఉన్నారు తమ్ము లావై

నున్నారు మహానుభావు లుజ్జ్వలతేజుల

మిన్నంటువారు పాండవు

లెన్నటికిని గర్లుఁ డేలఁ డిభవుర మధిపా !

బహు శాపదగ్ధుండగు నీ కర్లుని చెలిమికిం బ్రయోజనంబు భీష్మాదుల
తోడి విరోధంబ కాని యొందు గాదు. వీనికిం గలిగిన శాపములు
వినుము.

గీ. మాటువేసంబుతోడ బ్రాహ్మణుండ ననుచుఁ
తేరి యీడమడగ్ని కుమారునొద్దఁ
జదివినట్టి దివ్యాస్త్రము ల్సమరమున స్ఫు
రింపఁ బో వని తుదను శపింపఁబడియె.

అదియునుంగాక —

ఉ. చిన్నతనంబునం బ్రథమశిక్షిగఁ మావులవేత నేర్పుచుం
జన్మపుటావుపై విడచి చంపిన దానిమహీసురుండు ని
ర్భిన్నమనస్కుడై యిటు శపించె “రణం బొనరించువేళ నీ
యన్నరథంబు క్రుంగఁబడు నోరి దురాత్మ ! ధర్మిలోపలన్.”

సహజంబులగు కవచకుండలంబులున్నఁ దనకుమారున కజేయుఁ డని
కదా ! త్రిలోకపతి యగు మాజేవేంద్రుండు కూడఁ బరపారనా
దైన్యబంగీకరించి వీనిం గోరలూడ్చిన పన్నగంబుఁ జేసినను వీని
బలంబెఱుంగకున్నావు. ఇది యిట్లుండ నింకొకటి వినుము.

ఉ. అందఱు నాకుఁ బేరు కలహప్రియుడందుడు నిశ్చయంబుగా
సందడి యన్న నాకుఁ గడుసంబర మెవ్వరికేని మీడికిం
గ్రిందిక్కి బెట్టి పోరు పొసఁగింపగ చూచెద నట్టివాడ నీ
కుం దగదంటి నా పలుకుఁ గొంచెము నీమది విశ్వసింపుమా.

భీష్ము-(తనలో) అతఁ డంధుండు గాని యితఁడు దుర్మదాంధుండు
ఇరువురలో నతఁడే మెఱుంగు. (ప్రకాశము)

మ. అరయ న్నీరవు సుంత; నాయదియ రాజ్యంబెల్ల; నే నొల్లమిన్
ధరన్ బాండుడు నీదుతండ్రియును భర్తలసుమ్ము, నే నుండ ను
ర్వరకున్ మీరెవ? రేరు పాండవులు? పోరం గారణం బేమి? యి
ర్వరు నాసమ్మతికల్పి నేలుకొను టొప్పు మెప్పువాటిల్లగన్.

విదు— పితామహా! నీవేల యుపేక్షించెదవు?

తే నీ చితకారుని పగిది విదితవీర్య
నందనుని సన్ను రాజ్యహృదయండు నిల్చి
తీవు మును; పిల్ల పొమ్మన నేగువార
మంతియే కాని నిన్నెవ డడ్డంగలడు.

క. ఈవు పితామహుడవు తా
నేవిధిని బితామహుండు స్పష్టించి తగన్
బైవృద్ధి చేసి లయమున్
గావించునో యల్లు ముమ్ముడ గడ కనుపడగనన్.

ద్రోణ— సుయోధనా! యిది వినుము.

శా. గాంగేయుం డెది చెప్పె నయ్యది తగన్ కైకోలు సేమంబు గూ
ర్పుం, గార్వణ్యము గాని వేటొకట నీసుం గాని నా కుండి యీ
సంగతమ్మున కియ్యకొమ్మనఁ జూచి! సర్వమ్ము భీష్ముండె నా
కుం గూర్చెన్ మఱి జీవనమ్మునకు నేఁ గోర న్నినున్ బాధులన్.

క. ఇరుతెగయు నాకు శిష్యులె
యిరుతెగకున్ గురుడ నేన యిం దెందును నా
కెరు సంత లేని దైవను
నరుడ డశ్వత్థామవలెఁ గనం బడుఁ జూచి.

క. ఏ వనియు భీష్ముడని వే
తే నీ వనుకోకు మారఁ డెం దే నందే

భూనాథ ధర్మ మెండే

దా నిలుచునో జయము నందె తప్పక నిలుచున్.

జమ— సుయోధనా! నృపాచరహంకారంబునం జెడకుము. యయా
తియు గరుత్మంతుడును మున్నగు తొల్లింగి పెద్దలు చెడుట కిదియే
ప్రథమకారణము.

క. కులవృద్ధులు కాంగేయుని

గులగురు వగువోలు సతనికొడుకుం గృపునిం

దలిదండులం బరికింపక

బెళుచు లనగ నీకు నిపు వెదవె చెబుచూ!.

ఉ. మక్కువతోడ నిన్న జరిమాలుచు నున్నకొలంది కన్నడ
దిక్కున వీరిపల్కులు మదిం నొడవీవు దురాత్మత్వం తలెన్.
వెక్కలి వింత యేమిటికి! భ్రష్టుడు పైకినభియ గాదె నీ
కక్కడిరాజ్య? మయ్యనఘుండే ధర యెలల సమ్మతించినన్.

(భీష్మనిదిక్కు మొగిల్చి) భాగీరథీనందనా! ఈ భూమియంతయు నీది
గాని యీచెడుగుది కాదు.

ఉ. రోసితి వెల్ల నీ వల యెలుంగుగు మైవను సుంతయేని వి
శ్వాసము లేని మోఱకులపై గరుణారస మేల? యేల వి
శ్వాసము నీకు? నీమనసు వచ్చినవారి కొసంగు మయ్య! నీ
శాసన మాను గా దనంగ బాలినవాడెవ దుర్విలోపలన్

కర్ణ—(నవ్వుచు) జమదగ్నిమూలచందమా! తపోనిష్ఠాగర్హితులగు శుద్ధ
శ్రోత్రయుల కీరాడకావ్యప్రసంగ మేల? అంబాంబికాబాలికలను
మువ్వరు రాచకన్నియలం దెచ్చి యం దిరువుర విచిత్రవీర్యనకుం
బెండ్లిచేసి యంబ నుభయభ్రష్టురాలిం జేసిన నపుంసకునకు రాజ్య
మెక్కడిది? ఏదీ! మనసువచ్చినవారి కిప్పింపుము.

ఉ. వచ్చినవాడు వచ్చే బలవంతముగా నని బంచపాండవుల్
చచ్చినదాక గడ్డునిప్రచారము పో, దిపు డెవ్వ రేమి వా
|కుచ్చిన రాజరాజు గయికోడు విజం బెవ రెంతమాట రా
నిచ్చిన గొంగు వట్టితి మునీశ్వరులార! బహుక్తు శేటికిన్.

జమ— ఓరీ బాలిశా! శుద్ధశ్రోత్రియులమా? ఇప్పుడు మా పరశురాముఁ
డిక్కడనున్న మా శుద్ధశ్రోత్రియత్వము కనబడునురా!

భీష్ము— స్వామీ! సైరింపుడు. మీరుమాగు- శిబు లేడన నేల ?
యీశిష్యపరమాణు వెవగు ? అయినను నిశ్చయముతో బ్రసంగిం
చుట తగదనియే నిదా యేను వెన్నకుంటివి.

జానా— రథకారికుని! ఎవ రెంతమాట రానిచ్చిన గొంగు వట్టితి
విగా! ఇదిగో రానిచ్చుచున్నాను.

ఉ. ఒక్కనిఁ జంపు నంచు బురుహూశుఁ డొసంగిన శక్తి ఫల్గునుం
డొక్కఁడుఁదిక్కఁ దక్కుఁగలయోధుల నొక్కనిఁ జంపుఁగా కతం
డొక్కటి ఖాండవంబు దహించుచు నున్నపు డొక్కనాగు నీ
దిక్కున దాగెనే! యది యదృష్టముచే గుటి తప్పు గావుతన్!.

కర్ణ— (తనలో) అకటా! ఈముసలిజడదారి శాపవచనములచే విజయ
విజయసాధకంబు లైన నానాధనాలులు రెండుచు వ్యర్థము లగుం
గాఁబోలును! (అలోచించి) ఒరులపైఁ బక్షపాతిమునఁ గినిసి పలికి
నవి ఋషివాక్యము లైనను బాటి తిప్పకమానవు. (ప్రతాపముగా
నిర్లక్ష్యముగా దుర్యోధనునితో) మిత్రమా ! ఈఋషి యిట్లుపలిక
నని బెదరుచుంటివా యేమి! పిన్ననాటనుండియు నిట్టితిట్లనేకములు
వడితిని. అవియన్నియు నిజములైనచో నే నిదివఱకే లేకుండును.

దుర్యో— (విషయముతో) మునీంద్రులారా! మీకు మే మేమియపకార
మొనరించితిమి ?

ఉ. బాలిశవృత్తి మీ జపరపంబులు పాడొనరింపలేదు; మీ
జోలియుఁ గాని మీఋషుల జోలియుఁ గాని తలంపలేదు, మీ

కేల దురాగ్రహంబు? నృపులెల్ల రక్ష భువిధర్మ మైనమా
యాలములోన మిమ్ముఁ దగ వాడఁగ రండని విల్పినారమే!.

దుశ్శా— (జనాంతికము) : హోదరా ! యీముఖు లందఱు నూరక
దురాగ్రహంబున శపింప మొదలిడినాడు. భిష్మాదు లందఱుఁ బాం
డవపక్షపాతమున ధర్మాధర్మములుతలంపక మాటలాడుచున్నారు.
వీరందఱును దనుమాట విననిచో నిన్నుం గృష్ణున కొప్పుగించవలె
నని తలఁచుచున్నట్లు నాకు నూహింపనయ్యెడి.

ఉ. ఒప్పరికింప కిప్పిరి నొప్పులొ తప్పులొ వల్కి వీరు నీ
యొప్పుమిఁ జేయఁగాఁ దలఁచి యుండిరి; కావున నీవు కొల్వులోఁ
దప్పినఁ దప్ప కీడ్వడుట తప్పుదు నాపలు కాలకింపుమా !
యిప్పుడ లేచిపోదము మహిపతి మూర్ఖ తొలంగకుండఁగన్.

దుర్యో— (తనలో) బలిరా! తమ్ముఁడ! సమయానుకూలమగు నుపదే
శము నొనర్చితివి.

(కర్ణ దుశ్శాసనాదులతో నిష్క్రమించును.)

ధృత— (మూర్ఖజేఱి యాత్రముతో) ఓరీ దురాత్మ ! నే నేమనుకొం
టినో యంతపనియుఁ జేసితివిరా! (గజగజ వడంకుచున్నాఁడు.)

విదు— మహారాజ! ఏల భయపడుచున్నావు? మఱేమియు సత్యాహి
తము రాలేదు. మన దుర్యోధనుఁడు సభాసదులు వదించుమాటలు
వినఁజాలక కొలువులోనుండి లేచిపోయెను.

ధృత— అంతియకద ! నిజముగాఁ జెప్పుము. దుర్యోధన దుశ్శాసన
కర్ణ శకునులు నల్వరుం గలసి పరాత్పరుం డగు శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్య
మెఱుంగక యతని బంధింపఁ దలచినట్లును నతండు తన విశ్వరూప
ము జూపించినట్లు నొక స్వప్నముం గంటిని.

విదు— అది యంతవఱకు జరగ లేదు. ముందేమగునో? ఒక్కొక్కప్పుడు
స్వప్నములు భావికార్యమును సూచించుచుండును.

కృష్ణ— మామా! విచారింపకుము. అట్టిపని యేలజరుగును? జరుగుఁ గాక! నా కేమిభయము?

సీ. వినిన వినవచ్చు వినకున్న వినకపోవ
వచ్చుఁ గా కిస్సిరో! మనవాఁడు కొల్లు
వెడలిపోవునె యిరీతి వెట్టి యగుచు
ననుచు వగచుచు నుంటి ధరాధివాధ!.

గాంధా— (మూర్ఛ దేటి) నాథా! యేమి యాకోలాహలము!

ధృత— దేవీ! నీకొడుకు చేసిన వేదచురుపని.

భీష్మ— అంబికేయ! గడదినదానికి వగచినఁ బని లేదు. కలియుగము ప్రవేశించినది. యుద్ధంబు కాక మానను.

ధృత— దేవీ! నీవొకసారి మరల సుత్రోధనుని రప్పించిచెప్పిన వినునేమో?

గాంధా— మహారాజ! మొదటినుండియు దురాత్ముండగు వానికి రాజ్య మిచ్చినదానికిఁ దగినఫల మనుభవింపఁ బోవుచున్నారము. వాని దుష్టచేష్టలకు మనమే కారణము. రాజ్యప్రదానము సులభముగాని దుష్టకార్యనివర్తనము కష్టము గదా! పలువుర పరిహాసమునకుఁ బాత్రులమైతిమి! అయినను నాయోపినకొలఁదిఁ జెప్పెద.

ధృత— (విదురునితో) నీ వేగి మీయమ్మ పిలుచుచున్నదని సుత్రోధ నునిం దోడ్కొని రమ్ము.

విదు— చిత్తము. (పోయి దుర్యోధనునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.)

దుర్యో— (వచ్చి) తల్లీ! నమస్కారము. నన్నుఁ బిలిపించిన పనియేమి?

గాంధా— తండ్రి దుర్యోధన! సహానుజుండ వగునీకు శ్రేయస్కరం బగు నీతండ్రిమాటలు వినుము. గాంగేయ కుంభసంభవ కృపా చార్య విదురాదులు నీక్షేమము కోరనివారు కారు. ఐశ్వర్య మ దృష్టమూలము గాని బుధిసాధ్యంబు గాదు. జితేంద్రియుండును మే ధావియుఁ గానివానికిఁ బ్రజాపరిపాలనము సుకరంబు గాదు. నీకుం

గామక్రోధములు శత్రువులు గాని పాండవు లని తలంపకుము. మొదట నీవారికే యిష్టుండవు గానిచో రిపుల కెట్లసాధ్యుండ వగు దువు? కన్నులు తెగినవలలోఁ జేపలు చిక్కనిపగిడిఁ గామక్రోధ ములచేఁ దూంట్లు వడిన మహీపతివలలో శత్రువులు చిక్కరు. కావున రిపుషట్కంబు జయించి రిపుపంచకం బనితలంచుచున్న పాండవులతోఁ గలిసి నీరాజ్యము సుఖముగాఁ బాలించుకొనుము. కుటుంబకలహమునకు జంకి కదా మీతాతయుఁ దండ్రియు వారిభాగము వారికియఁ దలంచిరి? సిష్కంతుకముగఁ బృథివియంతయు నేలఁ దలఁచితివేని వారిడిగిన స్త్రీయదూండ్లయిన వారికిమ్ము. నాయుపదేశము పిష్టపేషణపాయ మని యెఱింగియుఁ గన్నకడుపు గావున మరలఁ జెప్పుచుంటిని. మీయందును పాండవులయందును సమప్రీతిగల శాంతనవాదులు తమ యావచ్చక్తితో సమర మొనర్చుకుండుటయే నిక్కము కాన బంధుమరణంబున కొడిగట్టకుము.

దుర్యోధ- తల్లీ! ఐశ్వర్యం బదృష్టసాధ్యంబయి మరణము మాగ్రము బుద్ధిసాధ్య మగునా!

ఉ. పాండవులైన నుండవలె భారతవంశము నిల్చు, లేక మేముండవలెం; ద్వదీయసహితోక్తికి నిక్కము మాఱు వల్కులు బుండఁ గుటుంబనాశకుండ ఘోర్నాడిఁ బుట్టితి నైపు మమ్మరో! ధండన మాచరింతు బలవంతపుదీవన యచ్చి పంపుమా.

విదు- మహారాజ! విచిత్రపేర్వనందన!

గీ. సభ్యులకు నెల్ల సెల విచ్చి సరసిజాతు
సంపకము చేసి నిజగృహాధ్యంతరంబు
నకుఁ జనుడు భావికార్యంబునకు వగచుచుఁ
దొలగి చనె రాజు క్రమ్మఱఁ గొలుపునుండి,

ధృత- నాయనా! జనార్దనా! దగ్గఱకు రమ్ము. (కొరింపించుకొని)

క. సుతుల నొకనూలుగురఁ గాం

చితి జగముల్ నీడు లేని సిరి వెంచితి యే

గతి కానున్నదా! మాకుం

జిరివిధి పాండవులచేతఁ జేయించెదవే !.

చ. కడుపెఁడుబిడ్డలం గనియుఁ గాలము తీఱిన వార్ధకంబునం
గొడుకుల నెల్లఁ బాసి తమకొంపకుఁ గూటికిఁ జేరు బన్న మే
ర్పడినను బ్రాణగొడ్డములు పల్కక మాదెసఁ గీడు గొంతితోఁ
గొడుకులతో సహింపు మిని కోరితి నంచు వచింపుమా హరీ !.

కృష్ణ—మామా! అట్లనబోకుము. నీకొడుకులుమాత్రము బలహీ
నులా? కుంతికే నీ యింటికిఁ బొట్టకూటికయి వచ్చునవస్థ తటస్థిం
చునేమో ?

మ. గెలువ నృకృమె? కర్ణుఁ డేమి భుజశక్తిం జూడ సామాన్యుడే?
బలవంతు ల్గురుఁ డాపగాతనయుఁ డశ్వత్థామ మున్నైన యో
ధులు నీపుత్రున కాజిఁ దోడ్పడక యెందుం బోదురే ! యాఁగినం
గల నాపింపఁగ జూచి రిందనుక పక్షంబున్న చందంబునన్.

ధృత—వాసుదేవా! చక్రధారి వగు నీవు చక్రరక్షకుండవై యుండఁ
బాండవుల కేమి కొదవ ?

చ. సవసవగా శరంబులను జార్చెద రంతియ కాని వీరిలో
నెవరికిఁ జేతు లాడు వధియింపఁగ బాగుల? వారిలోనఁ గౌ
రవశతకంబు ఘోరసమరంబునఁ జిక్కినఁ జంపకుండఁగా
నెవరు పరిత్యజించి దయయెంతురు? చెప్పుము నాకుఁ గేశవా !.

కృష్ణ —

శ. లేదా ! యింత వివాదమేల? యిచట శ్రేరా? మహాప్రాజ్ఞ; ల
య్యా! దుర్యోధనుఁ డింత దుష్టుడగునే? యోగ్యేతరుల్వోలె మీ
రీదుశ్శాసను శాసనంబు గొనఁగా నేమంత వచ్చెన్? విడన్
రాదో! చంపఁగ రాదో! దుర్మదుని నిర్మర్యాదు లోకార్థమై.

భీష్మ— (జనాంతికము) వాసుదేవా !

ఉ. చెప్పితి వీవు మే మురక చెప్పితి మేమి యొనర్తు మింక ? వా
తప్పులకుప్ప జేడు మన దారికి రాక తొలంగె, వానికే

త్రిప్పలు లేవు, సంధి యొనరింపమిచే మనబోటి వారికి
న్మృత్పు ఘటించె నీచెడుగు మూలముగా యదువీర! నేటికిన్.

అయినను గాలగతికిఁ దప్పవారమే! కుప్పకూరలుగ రణశకునంబు
లుప్పతిల్లుచున్నవి. మాకు సెలవిమ్ము. ధర్మము దప్పకుండఁ గర్ణ
ధారుడవై యాయోడ నడపింపుము.

సాత్య—(తత్తఱపాటుతో నిష్క్రమించి ప్రవేశించి కృష్ణునితోఁ జనాం
తికము) అన్నా! ఇంతకు మున్ను దుర్యోధనాదులు చేసిన దురా
లోచనమును నేను గనిపెట్టితిని. నీవు కడు జాగరూకుండవై యుండ
వలయు. ని న్నిసభ సురుంగకుండఁ బట్టుకొని బంధింపవలయునని
యోజించుచున్నాడు. (చేతఁజూపి) అందులకు నూచకముగా
నదిగో! సుయోధనునియొద్ద నొకరజ్జు వున్నది. కనుగొనుము.

కృష్ణ—(అలత్యభావముతో) తమ్ముడా! అవుఁగాక, నన్ను వీ రేమి
యం జేయఁజాలరు. సంశయింపకుము.

సాత్య—అన్నా! అట్లని యొప్పరికింపం జనదు.

ఉ. ఏ నొకరుండఁ జాలఁ గల నిచ్చటిదుష్టులకెల్ల; నింకఁ బై
వైనరుడెంచుసేనఁ గృతవర్మ వధింపఁగలాండు ద్వారముం;
దానరసింహుతోడ నివియంతయుఁ జెప్పితి నందునిల్పితిన్
వీని వధించి నేడె పృథివీ మనపార్థుల కిత్తి మగ్రజా!.

దీనికి భీష్మ ద్రోణ కృ పాశ్వతామలును సమ్మతించువారే. ఇందుల
కేమందువు ?

[అంతఁ గర్ణ శకుని దుశ్శాసనులు పగములు చేతఁబట్టుకొని వేటువేటు
దిక్కులనుండి ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణ—మన మిప్పుడు వీరిని వధింప రాదు. దానికిం గతము సావకా
శంబుగా వదించెద. నీ పూరక చూచుచుండుము. వీరలెల్లరు పటా
పంచలై పోవునట్లొనరించెద.

సాత్య—(సన్నద్ధుడై యుండును.)

భీష్మ— (జేటివాట్టజూచి తనలో) బౌరా! చేటుకాలము! ఈధార్మ
రాష్ట్రాగజుండు మున్న తా నన్న దుస్తులమెల్ల నడిపించు
చున్నాఁడు. కాముక్కు. ఎవడు త్రవ్వుకొన్నగోతిలో వాడే ఁడు
గాకి !

క. పదిలక్షలు కర్ణులు తొం

బదిలక్షలు శకునులును నృపాలకు లొక య

ర్భుకముం గదిసినఁ గృష్ణుని

పదలేణున చాలు లీలఁ బరిమార్చుంగన్.

సాత్య— (సంరంభముతో) ఓ విదుర గాంగేయూది నీతిధురంధరులారా!
ఇది వినుఁడు.

చ. అడ కనుఁగొందు దుర్మిత లచాంకృతిశాలులు కౌరవుల్ సుదు
ర్మదు లను దుగ్గిపై నుటికి మ్రగ్గెడి కీటము లట్లు లన్నఁ “బ
ట్టుద”మ. యెంచి పొంచునుఁ గడుంగడు నక్కచ నున్నవారు చ
చ్చెద రిడ మీరలెల్లరు “సనీ”యని రోయుచుఁ జూచుచుండఁగఁ.
(దుర్యోధనాదుల వేటువేటుగా నిష్క్రమింతురు.)

విదు— (అదరపడిచూచి) అన్నా ! వైచిత్రవీర్య !

మ. శిఖపాలాంతకుఁ గంసమర్దను ద్విషశ్చింశున్ మహారంహు దు
ర్దశపాల్లాఁగఁ దలంచి నీసుతులు గాంధారేంద్రుతోఁ గూడి న
ద్యుమన్విన్ గట్టఁ గడంగినారు, విలయంబై పోవు నీనాఁడ, యీ
పశువుల్ హేతువు గాఁగ నీకులము విప్వస్తంబు నీనాఁడ యా.

ధృత— (నిశ్చేష్టుడై యుండును.)

కృష్ణ— (భీష్మునిదిట్టై) తాతా! మరున్నదీనందన!

శా. నాపైఁ గోపముఁ బూచి నీమనుమ లుక్మాదంబుమై వచ్చునా
టోపం బెంతయు నొప్పుఁగాక ననుఁ గట్టుంగాక రారాజు; మే
లే! పోని మొత్తసింహయాజ్ఞ యిటు మీ, వీగోపబాలుండు దా
నాపన్నుం డగునో! మతేమగునో! యాద్యంతంబు వీక్షింపుమా!.

ధృత— (తల్లెటపాటుతో) తమ్ముడా! తల్లెటము నీవరిగి యయ్యవి
నీతులనెల్ల నిక్కడికి దీసికొనిరమ్ము.

విదు— (నిష్క్రమించి దుర్యోధనాదిసహితుడై ప్రవేశించును.)

ధృత— కుమారా! యేమి యీదుర్మయము.

మ. అనుజుల్ నీవునుఁ గూడి చావఁగ దలం పావిర్భవం బందెనే?
దనుజారాతి నెఱుంగమే? యెఱిసిపై దర్పంబు వాటించెదే?
చెనఁటీ! యెక్కడికుండగం బిది! యశశ్రీపాణమానాపహం
బనఘాత్యుం డతఁ డలెనేని భువనం బల్లాడి చల్లాటదే?

విదు— గాంధారేయప్రథమ! నామాట కొంత యోజింపుము.

క. ఎండ తెదుర్కొని యేగతి

నందిరి? శ్రీకృష్ణుం డనఁగ నందఱితో నె

న్నం దగుమనుజుండె? చెడిపో

వం దలఁ పూసకుము గోడువడఁకుము వృథగా.

కృష్ణ— (దరహాసముతో) బావా! ధార్తరాష్ట్రాగ్రజ! యిటు
చూడుము,

ఉ. ఒక్కనిఁ జేసి న న్నిచట నుక్కడఁగింపఁ దలంచినావె? నే
నెక్కడఁ బోఁ గలాండ? నిఁక నిక్కడఁ జిక్కిరిం బక్కినై వడిన్.
దక్కిరి నీకుఁ బట్టు మొగిం దక్కికు, మిట్టిటు చేరరమ్ము, బల్
చక్కనియూహ పుట్టె, ననుజన్ములతో నరుదెమ్ము పార్థివా!.

(అట్టహాస మొనర్చును.)

[దుర్యోధనాదులు కృష్ణనివంకఁ జూడలేక కనులు మూసికొని యతి
భయముతో గడగడ వణకుదురు.]

కృష్ణ— ఆ. వె. దివ్యదృష్టి యొసంగితిఁ దేటిపాఁఁ

జూడఁ డసఘాత్యు లైనసంశుద్ధు లెల్ల

నిది నిజమ్ము సజాకృతి యిదియ ముక్తి

దము తపశ్శౌలులకును వదాన్యులకును.

[మునుమును భీష్మవిదుర్మదోలులును నానందపారవశ్యము నటించుచు]

ధృత—(గనలో) శ్రీహరి తననిజరూపంబు ప్రదర్శింపజూతు! అక్కటా!
ఋషాపాతాత్మున కిది దర్శింపరాదు గదా! అయినను నడిగి చూచెదఁ
గాక! (ప్రకాశము)

క. దేవా! దేవరయదుగులు
భావించి కనుంగొనంగ వాంఛించెద నీ
సేవకుడ నాకు దర్శన
మీనే! యీవేడ్క దొరికు టీవేళఁ గదే!

కృష్ణ— నీకును దివ్యదృష్టి యొసంగితిని కనుంగొనుము.

ధృత— (తేజీపాటఁ జూచి)

చ. ఒకట నజండు నొక్కయెడ ను గుఁ డొకంటను విష్ణుఁ డొక్కెడన్
సకలసుదర్శ మటొక్కయెడఁ జంద్రదినేంద్రులు వేటొకంట భూ
పకుల మొకంట యాదవులుఁ బాండవులుఁ గనువట్టుచున్నవా
రకట! యిదేమిచోద్య మొకొ! యద్భుత మీతనిరూప మియ్యెడన్.

(అంజలి ఘటించి) దేవా! విశ్వరూప!

మ. విలయాన్నిప్రభ లెల్లెడఁ వెలింగెడి విశ్వేశ! విశ్వాత్మ! యే
వెలుగుల దీపికి దీటుగాఁదగ వహా! వీక్షింపఁగా నేర రీ
వెలుగుల సర్వసుపర్వఘోరహులు, పృథ్వీభారనిర్వాహ! మ
మ్ముల సైరింపఁగదయ్య! దుష్టమతులఁ మూఢాత్ములఁ గేశవా!

(ఆశ్చర్యముతోఁ దనలో) ఏమీ! వాసుదేవుండు నాప్రార్థనము
మన్నించి సర్వలోకభీషణం బగు తన విశ్వరూపము నుపసంహరించి
నాడే. (నలుచెసలు పరికించి) ఈమహామహు నీక్షించిన యీ
దృష్టితోఁ బాపపుణ్యవంచ మేల చూడవలెను. (ప్రకాశము) వాసు
దేవా! మహానుభావ!

మ. ద్రుహిణాదుల్ గనలేని నీదయినది నావంబు గన్గొంటి నే
 బహుపాపాత్మకం దైన ఘ్రతుకతనన్; భావస్కం - మూరూపమున్
 రహి వీక్షించిన కన్నుల బయల నన్నం వాన వీక్షింప? ని
 ఎ హరింఁగ గదవయ్య! నీ విడిచిన రవ్వెన్నమున్ గెళివా!.

కృష్ణ- మామా! నీ వెట్లభిలషింగితివో యల్లె యయ్యెడుగాక!
 (భీష్మాదులదిక్కి)

శా. మేలుగ గీడును జెప్పి చూడెరి మీ ర్మిమియథాశక్తి, తే
 డాలంబందె కుతూహలంబు గలవాఁడై యుండె, ముమ్మాటికిన్
 గాలుం డాఁగొనియుండజోలు! నెవ రాఁగఁబాలువారింక? నా
 కేలా యిచ్చట చాలి? మాడ్చి యిడుదా! యిండున్నవారెల్లరున్.
 (లేచును.)

(భీష్మాదులు వెంటగిని లేచి నిల్చురు.)

కృష్ణ- (ప్రయాగోన్ముఖుడై కొంతవఱకు నడుచును.)

దుర్యోధనాదులు- (సాగనంపుచు నిష్క్రమింతురు.)

కృష్ణ- (భీష్మద్రోణులదిక్కి) నాకు ననుష్ఠి యిండు.

భీష్మ- మంచిది నా కీవిచారముమాత్రము బాధించుచున్నది.

క, గురులకు భక్తుడు శాంతిండు

నరుండు నిరతసత్యవాది నానాసుగుణ

స్ఫురణుండు వానితోడన్

దురమొనరుచుకన్న నొండు దుఃఖము కలదే?.

ద్రోణ- వాసుదేవా!

ఉ. నాకరుణావిశేషమ ధనంజయునిన్ బొనరించె సర్వలో

కైకధనుష్కదగ్రణిగ, నర్జునుతో నెవఁ డేని జాల, డ

ప్రాకృతమూర్తి శాంతమతి వానియెడన్ బ్రయ మగ్గలంబు నూ!

నాకొమరుండు గాఢటులు నాకుఁ బ్రయుం డెటుసేతు నాలమున?.

కృష్ణ—ఓమిచేయుదుమా. అగనికిని నిజయే సంశయమా. కాలమని వార్యము.

భీష్మద్రోణులు— (నిష్క్రమింతురు)

కృష్ణ—(పరిక్రమించి నలుదనలు పరికించి) జేనిని నగరివల కంపి కర్ణుడు తన యవనధమునకు నేగుచున్నాడు కావున నితనితో మాటలాడుట కిదియే తగినసమయము.

కర్ణ— (ప్రవేశించును.)

కృష్ణ— కర్ణనిజేసన్నచే బిలిచి) రాధేయ! ఏకతంబుగ ముహూర్త మాత్రంబు నీతో మాటలాడి నా కవకాశ మొసంగుదువే!

గీ. ఎల్లి సూర్యోదయంబున నేగువాడ
నిట వసించెద విదురునియింట మాపు
ఈవటకు వత్తునో? చేక యింటి కేను
వత్తునో? యాన తీగదవయ్య కర్ణ!

కర్ణ— (తనలో) ఇతడు నా జననరహస్యముంగూర్చి మాటలాడ గలడు. (ప్రకాశము) తిప్పక నీ వరుగుసమయమునకు వచ్చి కలిసి కొనియెదను.

కృష్ణ— మగదిది. (ఉభయులును నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁ
బడిన పాండవోద్యోగమునందు
తృ తీ యాంకము.

శ్రీమత్సరదేవతామైనమః

పాండువోద్యోగము

నాటకము

చతుర్థాంకము

[కుంతియుఁ గృష్ణుఁడును బ్రవేశింతురు.]

కృష్ణ— అత్తా! ఇక నాకు సెలవిమ్ము. కౌరవసభావిశేషము లన్నియు వినిదితిని గదా!

చ. బవరము దాయవచ్చెఁ గురువంశ మడంగుట నిశ్చయంబు, పాం
డవబలమే జయించు నన నావశమా! గురుఁ డాది యైనయో
ధవరులతో నెదుర్కొన సుధాకరశ్రేణిరుఁడైనఁ బాలఁ డా
హవ మొనరింపఁగా వలయునా? వలదా? వివరించి తెల్పుమా!.

గీ. కొడుకు కొడుకులఁ గోడండ్లుఁ గొడుకు లీవుఁ
గూడికొని పోయి పెనుగొండగుహలలోన
దాగి యుండుడు బ్రదుకఁగా దలఁతురేని
బ్రతికియుండినఁ దినవచ్చు బలుసుగూర.

కుంతి— దేవకీనందన! నీతల్లిచతురిమయంతయుఁ జూపించుచుంటివి. నా
మనోగతం బెఱుంగ దలచికాని; నీవెరుగవే కొండగుహలలోనే
యుండురో ప్రాసాదమందిరంబులలోనే యుండురో! సుశ్రుతియు
లనిపించుకొనుటయే నా తలంపు. కుంతిభోజనకు దర్శపుత్రి

నై చతురుదధివేలావలయితం బగు ధరామండలం బేలిన పాండు
భూపాలునకుం బల్కినై బలవంతు లని పేరుగాంచిన యేగురుకొడు
కులకుఁ దల్లినై దాయాదులయింటఁ బదుమూఁడేడ్డులు కుడుచుచు
బరికియుండుటకంటె వసంబులలో నుండుట తక్కువగాదు, అయి
నను నిర్భాగ్యురాలి డకుం దార్కాణగాఁ గుంతి నొనర్పవల దని
యుఁ గార్యలోచనంబుపట్టఁ బొంచాలిని గారవింప వలసినదనియు
ధర్మరాజుతో నొక్కివక్కాణించి నే నింతకుమున్ను వడించిన
విదులాసంవాదం బెల్ల బోధించి యెవనిజన్మము శాత్రవగర్వ
నిర్వాపగాసమర్థమో అట్టి పుత్రునిగన్నతల్లి యొకతల్లిగా దని నే
నన్న టుపదేశించుము.

కృష్ణు— మంచిది నీవు నిలుపుము.

కుంతి— (నిష్క్రమించును.)

కృష్ణు— (పరిక్రమించి) ఏమీ! కర్ణుడు రాక్షయ్యునే?

తే. గీ. అన్నమాటకుఁ దప్పఁ డెట్లయిన వచ్చి

తీరవలెఁ గాని వేటొందుతీరు గాదు

(ఎదుటఁజూచి)

సూర్యుఁ డుదయించె నదిగో! తత్పుత్రుఁడు కర్ణుఁ

డగుఁడెంచెడిఁ దాను ము న్నన్నపగిది.

కర్ణు— (ప్రవేశించును.)

కృష్ణు— (కర్ణునిం దవచేతులతో దగ్గఱకుఁ దీసికొని) బావా! నీ కొక
పరమరహస్యంబు వినిచెద సావధానముగ వినియెదవా?

కర్ణు— (చిరునవ్వుతో) నీసంబోధనమువల్లనే తెలియుచున్నది. అయి
నను దెల్పుము.

కృష్ణు— తే. గీ. కన్నప్రాయంబునందు భాస్కరునికరుణఁ
బడినెలలు మోసి నినుఁ గన్నపడఁతి కుంతి

చేరఁగాఁ దీసి నిన్నుఁ బెంచివది రాధ
నీవు రాధేయుఁడవు గావు నిశ్చయముగ.

నీ వెఱుంగని ధర్మశాస్త్రంబులు లేవు. కాసీనునకును సహోధునకును
దల్లిని బెండ్లియాడినవాఁడె తండ్రి యని చెప్పుదురు. కావున ధర్మ
రాజులువలె నీవును బాండువుడవే. దుర్యోధనుఁడు సంధి కొడం
బడఁ దని యెఱింగియు నయుదంతంబుఁ దెల్పి నిన్నుం దోడ్కొని
పోదలంచుటయే నారాకకుం బ్రథమకారణము.

ఉ. అంచితు లై నబందుగుల యందఱిముందఱఁ జెప్పి నిన్ను మె
చ్చించెదఁ, గుంతిచేత రవిచేత నిజం బని నీకు సాక్ష్య మి
ప్పించెద, ఫల్గునప్రముఖవీరులు గొల్వఁగ నెల్లభూమి యే
లించెద నచ్చకీర్తివిమలీకృతసర్వదిగంతరంబుగన్.

గీ. మాతృపక్షము మేమెల్ల మమ్ముఁ జూడు
మనఘ! పితృపక్షము యుధిష్ఠిరాదులెల్ల
వారిఁ జూడుము నానెంట వారికడకు
రమ్ము మీయమ్మ యలర రాజ్యమ్ము గొమ్ము.

మఱియు నీకు ధౌమ్యులు వేదోక్తంబుగఁ బట్టాభిషేకంబు నెఱపు
నట్లానరించెద.

మ. వ్యజనంబుఁ ధరియించు ధర్మజుఁడు, దీవ్యచ్చత్రముం బట్టు వా
యుజుఁడశ్వంబులఁ దోలుఁ బార్థుఁడభిమన్యుఁడంకమందుండు, భూ
ప్రజలెల్లఁ జయవెట్ట నీకు బరుగుఁ బట్టాభిషేకంబు, భా
నుజ! మాద్రేయులు ద్రౌపదీయులును సేనుఁ యాడవు ల్వెంటరాన్.

ఇదియును గాక యొక్కవిశేషంబు చెప్పెద నాలకింపుము.

ఉ. ఏసతి వహ్నిలోన జనియించెను జన్న మొనర్చువేళ, ము
న్నేసతిపెండ్లినాఁడు నృపులెల్లఁ బరాజితు లైరి క్షీడిత,

నేనతిమీఁది మోహమున నింతలు చేసిరి రాజు నీవు; ని
 న్నాసతి పెండ్లియాడఁ గల దాటవభర్తగ సూర్యనందనా !
 కర్ణ—వసుదేవకుమారా ! నాయుండలి సాహార్దంబున శ్రేయస్కామివై
 తెలిసిన యీ రహస్యము నాసహజకవచకుండలంబు ల్గ్రదున కిచ్చు
 నాడు సూర్యనివలననే కొంచె మెఱింగితిని. నీవలన నమూ
 లంబుగాఁ దెలిసెఁ గాని—

ఉ. సూతునిచేతికిం దొరకి, నూతనశత్రుముపాలు దావి, యీ
 సూతునియన్నముం గుడిచి, సూతకులాంగనయందు నందన
 వ్రాతము గ్రాంచి నేఁటి కొకరాజకుమారుడ నంచుఁ దెల్పు నా
 చేతము నమ్మితించునె? యిసీ ! యెవ రేగతి సిగ్గుమాలినన్.

క. లాలాస్వేదాదులఁ దా
 నోలిన్ భరియించి నన్ను నోమిసతల్లిన్
 శీలవతి సంతృప్తకిన్

బా లొనరింపకయ మున్నఁ బాడియె విడువన్ ?.

ఉ. కామముచేతఁ గాని, భయకంపిత చిత్తముచేతఁగాని, యీ
 భూమి సమస్త మే యొకసంపూనికచేతన గాని నేను నా
 సేమము గోరి చుట్టముల స్నేహితుల నివ్వడనాడి నేడు మ
 త్స్వామి సుయోధను నివ్వడి వత్తునె? వచ్చిన మెత్తురే జనుల్?.
 చతురుదధివేలావలయితం బగు నీధరామండలంబున కంతకుఁ బట్టము
 కట్టుకొంద మనువేడుకయును నాకులేదు.

తా. నానేస్తంబును నా బలంబు మఱియు న్నా పెంపు లోనమ్మి యే
 భూశాధుండఁదిటంబుగా రిపులతోఁ బోరాట మాసించె, నా
 భూనాథు నివ్వడనాడగాఁ దగునె? రేపో మాపో చా నుంటి మే
 నానం జెప్పెద నింతమాత్రమున కేలా యిట్టివా దచ్యుతా?.

గీ. “అర్జునుం డోడుఁ గర్ణున కనుచు జంకి
 పన్ను నీ పన్నుగడ” యంచుఁ బ్రజలు నిన్ను

నన్ను “నూతనుతుండు పాండవుడ నంచు
రోయ కేగె” నటంచు దూఱుదురు కృష్ణ !.

పదమూడు సంవత్సరములనుండి సుయోధనుండు పేరుగా నేకచ్ఛత్రం
బుగ నీభూమండల బంధయు నేనే యేలితిని కావున విషయసుఖం
బులమీడి యాసయ్యుఁ దీటిపోయె. కాకున్నన ఇంకొక విశేషంబు
గల చాలకింపుము.

ఉ. నాదుహితంబు గోరియె జనార్దన తెల్పితి వింతవట్టు, వా
రాధృతిమై ననుం గనుట యబ్బురమే భవదాజ్ఞ ? రాజ్యసం
పాదన మే నొసర్చినను బాధివుఁ డాధృతరాష్ట్రసూతియే
కాఁ దగుఁ గ ని యే నగుట కల్ల; భటుం డెటు లేలి కయ్యెడిన్ ?
నా కెట్లును రాజ్యార్హతి లేదు. నేను దన కగ్రజుడ నని తెలిసినచో
ధర్మమూర్తి యగు యుధిష్ఠిరుండు రాజ్యం బొల్లక పరిత్యజించుట
నిక్కువము. అట్లు జరుగుట లోకులకే కాదు నాకుఁగూడ నసమ్మ
తమే. ఏ మంటివా ?

గీ. నిత్యసత్యవతుం డననెగిడు ధర్మ
తనయుడే నేల నేలఁగఁ దగినవాఁడు
కురుపతిని శిల్లు లే నెఱుంగుదును నిక్కు
వముగ నీదయచేతనే పాండుసుతులు.

మ. అరయక నేరనివాడఁ గాను విను కృష్ణా ! యుద్ధయజ్ఞం బొగిన్
జరుగున్, దానికి హోత యర్జునుడు; సృకృంపత్రి గాండీవ; మ
క్కురురాష్ట్రస్యమదంబ యాజ్య మగుఁ దక్కుంగల్గు నేర్వంబు నే
ర్పరి వీవే ఘటియింతు వేత్తవును నభ్యర్థ్యండవున్ గావునన్.

తే. గీ. అఖిల మెఱిగియు బాధుల ననఘమతుల
నట్లు సభ నాఁడు నే దూఱి నాడుటెల్ల
నల సుయోధనుప్రియమున, కది తలంపు
వచ్చి నామన మప్జు విచ్చి పొగులు.

ఇక నాకు సెల విమ్ము. ధర్మతనయున కీయుదంతము తెలుపకుండ నాకు వర విమ్ము.

కృష్ణ— (తనలో) ఔరా! యీతని మనోనిశ్చయము! (ప్రకాశము) వికర్తనకుమార! సర్వజ్ఞుండ వయ్యను దొల్లి రావణునిగతి ననుకరించుచున్నాడవు. నాకేవో కొన్ని ముఖ్యవీరికరము లగుమాటలు చెప్పి సురిగి పోదలంచుచుంటివి కాస నీకుఁ బూర్తిగా జయాభిలాష శక్తియున్న దనుట నేఁ గనిపెట్టితిని. ఈమాటఁగూడ విని యరుగుదువుగాక.

శా. సేవాధర్మము గాన రాజ్యమును శాసింపంగ కే జాల నం చీ వాడ౯ జనునయ్య? తేనికయి యెందే నేగి యార్జించునా శ్రీ వాలింపఁగ రామి కొప్పఁ జను, నీశ్రీ యేను నీకిచ్చున ప్డేవాఁ డాధృతరాష్ట్రసూతి గొనఁగా? నేమండఁ వీమాటకున్.

ఉ. వట్టి భీషికలో సలుపునైఖరి గా దిది; భీష్ముఁ దొట్టి మి మ్మెట్టులనేని బట్టి వధియించుట సిక్కువ; మట్టిసూచనలో పట్టుఁగఁ బార్థులఁడుఁ గనుపట్టుచునున్నవి వేనవేలు, నీ చెట్టతలంపు మాని దయసేయము ధర్మజనోద్ధ కొప్పుగన్.

తే. గీ. అరిగెఁ గృతమాను | దేని ద్వాపరమా జరిగె
నిట్టి కదవంబుఁ బార్థునియట్టితోడు
నెందు నేరును జూచి మున్నెఱుంగ రన్న
పగిదిఁ దెలియంగఁబడుఁ జమ్మి మగును మిటకు.

గ. ఈవే కారణ మింతకుఁ
జావపు నీవొకఁడవే విశాంపతు లెల్లన్
నీవలన మ్రందుదురు నీ
సేవాధర్మమున కేమి? చెడు జగ మెల్లన్.

కావునఁ బిదప విచారించిన లాభ ముండదు. మున్నే మేల్కొనుము మాటాడకుము.

కర్ణు— పందనందనా! నీవాక్యంబులు దొక్కటియుఁ బ్రత్యాభాసంబునర్పఁ దగినది లేదు. సర్వమును నీ వనినట్లే జరుగును. ఇంత గుఱుఁ తెఱిగిన నీకుఁ గిర్ణవిమనోనిశ్చయముమాత్ర ముగోచరమగునా? అట్లెఱిగియు నన్నేమ నిర్మంధించెదవు?

చ. ఇప్పుడు తటస్థమైన పృథివీంద్రమహాప్రళయంబుపట్ల భూమిపరియుఁ దమ్ముఁడు నృకుని మిత్రుఁడు నల్పుడు వీరు కారకుల్ కపటము లే దొకింక యిటఁ; గౌరవనాశనసూచనల్ నిజంబపరిమితంబుగాఁ గవఁగ నయ్యెడు నాకును నేమి నేయుదున్.

మ. మన మహ్నాథులవంకక్షణ జనదు కర్మం బెఱిగో! సారె చెప్పిన లాభం బింక లేదు, కీర్తి కయి పుష్కనాయకుల్ పోరి చచ్చినఁ జూచి, మిడి బారతావనికి సుక్ర దెచ్చి దృష్టాంత మై చనుఁగా కెల్లెడ మేటిసత్కవుల వాచాశుద్ధిక్ మూల మై.

కృష్ణు— (నైరాశ్యమును నూదించుచు)

గీ. పృథివికి వినాశసము సమీపింపఁబోలుఁ
గానిచో నానుదుల్ మది నూననేర
నంతటి నికృష్టుఁడే కర్ణుడు? (తల పంకించి పెదవి విడిచి)
అగు వినాశ, కాలమునఁ జెడ్డ మంచిగాఁ గానిపించు.

కర్ణు— (వినియు విననియట్లు నటించి) బావా! వసుదేవనందన!

క. నకలక్షత్రకులవినా
శక మగునీసమరభరము సడలినపైఁ దీ
రికమై నిను దర్శించెద
నొకొ! స్వర్గమువండుఁ జూతు నొకొ! లేకున్నన్.

నా కాజ్ఞ యొసంగుము.

కృష్ణు— మందిది.

కర్ణు— (నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—(తనలో) ఇంక సంగర మెట్టును దప్పదు. యావచ్చక్తిని విని యోగించితిని కావున నన్ను లోకులు నిందింపరు. (పరిక్రమించి వెనుకఁ జూచి యోజించి) అవునవును. కుంతి యొకసారి యీతనికి నిక్కము బాధించినచో నితనికెట్టి కుదురునేమో? (పెదవి విఱచి) వినఁడు.

క, జనని వచించిన నిక్కము

జనకుండు వచించినను “యశమొ చచ్చుటా” త

క్తిని నితర మీఠఁ డొల్లఁడు

కనుగొనఁ బాణంబు తృణము గా దీతఁకిన్.

కానిమ్ము. ఇచ్చట సభావిశేషములును విశేషించి కుంతి బోధించిన నీతులును ధర్మచాతున కెఱింగింతుఁగాక! (నిష్క్రమించును.)

కుంతి—(ప్రవేశించి తనలో) అకటా! నే నేమిసేయుదును? కర్ణుఁడ రునునిచే మడిసినను నరునుఁడు కర్ణుచేఁ దెగినను నాకొకవిధమైన దుఃఖమే; కావున నెట్లనిఁ బోయి బోధించి పాండవులం కేర్తు గాక! (యోజించి) ఇది గాక యిఁకెఁడు తప్ప దుర్యోధనుని సేనలోఁ పాండవుల కపకృతిచేయఁ దగు పేరు గల యోధు లంతగా లేరు. భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ లెన్నెడును నాసుతులయెడఁ బ్రేమదప్పి వర్తింపరు. కావున వీని నెట్లని ద్రిప్పి సుఖ ముండెడఁ గాక! (పరిక్రమించి) అదె భాగీరథీతీరమునఁ గృతస్నానముండై నాయగ్రతనూ జఁడు నూర్యోపాస్త్రీ యొనరించుకొనుచున్నాఁడు.

కర్ణ—దేవీ! అతిరథస్సుతుండును రాధేయుండును నగు వసుషేణుండు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కుంతి—(కొంగిలించుకొని) తండ్రి! నీవు కాంతేయుండవు గాని రాధే యుండవు కావు. కుంతిభోజనింట నేను గన్నెన్నెయుండి దూర్వా

నుం డొసంగినవరము పరిశీలించ దివాకరుం దలంచిన నతని ప్రసాదంబు నాకు ని న్ననుగ్రహించె. నేనును గొలీనంబునకు జడసి నిన్ను గంగాజలంబుల విడిచితిని. సహజంబు లగు కవచకుండలంబులుండు కలంబునఁ దండ్రీకంఠ వేయిమడుగులు కాంతియందు మిన్నవై యున్ననిన్ను వదలిన మహాపాపాత్మురాల నగు నాయవరాధంబు మన్నించి నీతమ్ములతోఁ గలసి రాజ్యమేలుకొనుమా.

(ఆకాశమునందు)

చ. నిజము కుమార! కుంతికి జనించిన మాట నిజంబు భాస్కరా
ర్యజుడవు నిల్లి చెప్పినవిధంబునఁ జేయుము రాజు లందఱుం
బ్రజయు ముఁగంబు నొందఁ గురుపాండవయుద్ధము మానిపించి ధ
ర్మజునకుఁ బ్రీతి గొల్పి యసమానయశోభరము న్వహింపుమా!

కర్ణు— పాండుమహిషీ! ఏను గుంతినందనుడ ననుమాట నీవెకాక
యాకాశవాణికూడ స్పష్టపఱచెఁ గదా! అయినను,

ఉ. కూటికి గుడ్డకై పరులకొంపకుఁ జేరి త్రయోదశాబ్దము
ల్పాటిన దుఃఖము ల్మది కలంపఁగ నుంటివిగాని “యిట్టి దీ
మాట” యటంచుఁ దెల్పితివె మానిని! యాత్మహింసంబుఁగోరి యీ
నాటికిఁ జెప్పవచ్చితివి నాపయిఁ బ్రేముడి కల్లుపోలికన్.

ఉ. ఇంచుకయైన లోఁ గరుణ యెంచక కన్నకుమారు గంగ క
ర్పించిన గొడ్డురాల విఠఁ బ్రేముడి యెక్కడివమ్మ నీకు? నా
యందిత మైన రాచకొల మాఱిపుచ్చితి సూతధర్మము
ల్లొందితి పీటెబుచ్చినకులం బిఠ వచ్చునె? సంధిఁ జేసినన్.

పంచపాండవు లనుమాటను వేఱుచేయుట నాయభిమతముగాదు. అది
యనుంగాక,

ఉ. చిన్నతనంబునుండి దయచేసి కమావిభవం బొసంగి నా
యన్నుతిఁ గోరి నాపయి జయోద్ధతిఁ బూన్చిన రాజకన్న నా

కన్నలుఁ దమ్ములుం గొడుగు లాపులు నెక్కువ కాదు, వాని దీ
యన్నవచ్చాని వాని విడనాడుట నాపని గాదు మానినీ!

కుంతి— కుమార ! పంచపాండవు లనుమాట వేటుచేయుట నాయభిమ
తము కాదంటివే! కానిమ్ము. అట్లే నాకు వరి మిమ్ము.

కర్ణ— పాండవజననీ! నీయభిమతం బాసంగతిని. నీవచ్చిన కార్యము
సఫలమాయెఁ గదా! యిఁక జనుము.

గీ. సమరమునఁ జేరెఁ బడినను జంప నేను
ఫల్గునుఁడుతప్పఁ దక్కిన పాండుసుతుల
నేను మడిసిన నున్నవా రేగు రుందు
రతిండు మడిసిన నాతోడ నైదుగురము.

కుంతి— (తనలో) అర్జునుఁడు వీనిచేరఁ జిక్కువాఁడు కాఁడు (ప్రకా
శము) కుమారా! ఉపపాండవు శ్రేష్ఠరజైనగూడ దయయుంచుము.

కర్ణ— కురుకుఁ వధూమాణి! ధర్మపుత్రాదులతోఁ గలియు మనుటతప్పఁ
దక్కిన నీయభిమతమ్ము లన్నియు నెఱవేర్చెదను.

క. పారిలో నరుడెంచెడి సరు
నరసి భయం బందినల్ల యప్పారులతో
నరుడెంచెడి నన్నుం గని
పారిబారి నవ్వుదురు శత్రుభూపతు లెల్లన్.

(నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁ
బడిన పాండవోద్యోగమునందుఁ
చ తు ర్థాంక ము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరామాయనము:

పాండవోద్యోగము

నాటకము

పంచమాంకము

[పంచపాండవులను శ్రీకృష్ణుడును బ్రవేశింతురు.]

ధర్మ— కృష్ణా! వసుదేవనందన!

ఉ. ఇంతకుమున్న నీచుగువు నెల్లవిశేషము తాలకించితిన్
జంత నశించె నాహవము సేయఁ దలం పుడఁచెఁ గౌరవ
ధ్యాంత మడంచి భూపతి పదంబు వహింపఁగ నిచ్చ వుట్టె న
ర్యాంతము కాక తీఱ దకటా! యెవ రాఁగఁగలారు దైవమున్?

భీము— అన్నా! దైవ మేమి చేసె? అన్నిటికిని నక్కురుకులపాఠసనుం
డగు సుయోధనుడే కారణము.

ఉ. వానిమదం బడంచి బలవంతుల వైరుల నెల్లఁ ద్రుంది మున్
బూనుప్రతిజ్ఞలక నెఱపి భూమికి నిక బతిక జేసి యయ్యర
ణ్యాని వసించుచు గుడిచినట్టిమహావ్యథలెల్లఁ గల్గగా
మానవతీలలామ కభిమానము సిల్పెద యాజ్ఞసేనికిన్.

[పటాక్షేపమున నొకపురుషుఁడు ప్రవేశించును.]

పురు— దేవా! జయము! జయము! తమ యాజ్ఞానుసారమున స్కం

ధావారమెల్లఁ జూచి వచ్చితిని. ఇరువాఁగును సర్వసిద్ధముగా నున్నారు. మఱియొక మనవి. కురురా జెందులతో గాని యులూకు నిచటి కంపుననుకూర్త నొకఁఁగిహరిపలన వింటిని. ఇంతట నంతట నగిఁజును రావచ్చును.

కృష్ణ— నీవు పోయి యాఁఁగిహరి నిట కంపింపుము.

పురు— చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

ఘణి— (ప్రవేశించి) జయము జయము.

భీము— కౌరవసేనయందలి విశేషము లేమి?

ఘణి— సుయోధనుఁ డడుగఁగాఁ గురువృద్ధుఁ డగుగాంగేయుం డుభయ సేనలందును డతిరథ మహారథనిర్ణయ మొనరించునప్పుడు—

అర్జు— ఏమి జరిగెను?

ఘణి— కర్ణు నర్థరథులలోఁ బరిగఁగించెను.

ధర్మ— ఈవిషయమునఁ దాతెగారిజే లోప మనక తీరదు.

తే. గీ. ఆతఁ డర్థరథుండైన నన్యుఁ డెవ్వఁ
డతిరథ మహారథాభిఖ్య లందువాఁడు?
తాతెగా రేలొకో! యంత చేతఁగాని
వానిఁ గాఁ గర్ణు నెంచి రనూనబలుని.

కృష్ణ— ఓయీ! అర్జును నేతరమునఁ బరిగఁగించిరి?

ఘణి— క. నరుఁ డీతరమ న వాఁ డని
తరమే వర్ణింప నతనితర మాతఁడె తా
సరయంగ లేఁ డనిన నొం
చొరు లెవ్వరు నిగ్గయింతు రుక్వీస్థలిలో.

అనిచెప్పిరి.

అర్జు— తాతెగా రీయెడ నూతిపు తుని మాత్రమే కాక నన్నుఁ గూడఁ బూర్తిగా ననమానించినారు.

క. పాండుడంబ! కన్యతోఁ దా
 సర్వరథునితోడఁ బోరునట! యని మింటన్
 స్వర్ణము లాడుపలుకులు
 వ్యర్థమనోరథుని జేయవా! స న్నాజన్.

కృష్ణ— దానికేమి! రేపటినుండి ని న్నెదుర్కొనువా రందఱును సతిరథ
 మహారథ సమరథులే యగుదురా?

క. కొందఱు మహారథులు మఱి
 కొందఱు సమరథులు మఱియుఁ గొందఱు సతిరథుల్
 కొందఱు సర్వరథులు నీ
 సందడి కయ్యమున నుండు జననరు లందున్.

సకు— అన్న తాత్పర్య మి కాదు. ద్వంద్వయుద్ధ మనునది సర్వవిధ
 ముల సమానులకే యేర్పడినది కాని, లేదితరులకుఁ గాదు. కావున
 నిది విచార్యమే.

కృష్ణ— భద్ర! కన్య సర్వరథులతో జేర్చుటకు గాంగేయుం జేమి
 హేతువులు చూపెను?

భీమ— ఇతని కింతకుమున్ను తటస్థుడైన గురుశాపాదికము నుదాహరించి
 తనమాటలు దాను సమర్థించుకొనెను.

కృష్ణ— (ధర్మజునిదిక్కి) శాంతనవుని నిర్ణయము కడు న్యాయముగా
 నున్నది.

ఉ. అజ్ఞునఁ డన్న వో శివుని యావావమున్ బడి జూటసటిదో;
 ఖర్జుడు నిర్జితాసురుఁ డఖిండుఁడు; కన్యకు బాగ్నాసంపదన్
 దుర్జయుఁ డైన నీయసఘుతోఁ నులయే! గురుశాపదగ్ధుఁ; డ
 త్యాజితు లైననున్ విజయ మొందదు నూ! గురుశాపదగ్ధులన్.

ధర్మ— ఏమైనను జాతగారి యశశ్చంద్రునం దిది యొక కళంకముగా
 లోకు లనుకొనక మాన రని తలఁచెదను. (భీమోరిదిక్కి) కురు

పితామహుడు త న్నర్థరథులలో జేర్చినందున గర్లఁడు సమ్మతించి మిన్నకుండెదా?

ఫణి-అగఁ డెల యూరకుండును! తోడఁదొక్కిన త్రాచువలె నిట్టూర్పు నిగుడించుచు "నోయా! పితామహ!

మ. విను మే సర్థరథుండ వైన నగుదున్ వీరుల్ విచారింప నం దులకు నిన్ గొఱగా వటండ్రు గడువృద్ధుం డంచు నితఁడే మి న్నెనఁమై జూచి వినిర్లయింపుఁ బడవి దాఁగొల్పుటే తప్పు గా ని, సన్ మఱి తప్పు మటన్నయప్పు డగుఁగా! నీయిట్టమే యిట్టమై.

క. వీఁ డెట్టి వైన నగు నీ

పొడిమి యాలమున నడచి పోవుదనుకఁ బో

రాడుటకు రాఁడు నీవన

చూడఁ గోగు వీరులెల్ల శూరిమృన్యా!

అని యత్రుసన్యాసము గావించెను.

కృష్ణ-ఇది పునరుక్తి. అతని యత్రుసన్యాసముచూట కేమిగాని—

ఉ. ముందుగ భీష్ము డీల్లు నని మోఱకుఁ డీతనిపోక చెప్పె, దీ నం దెలియంగనయ్యె ఘటనందనుఁ డాపయి నీల్లు నంచు; మి న్నందినవాఁడు నుంబలె మరాగ్రహమున్ బ్రకటించు నీతఁడా మ్రందక యుండువాఁడు? సుగమం బశుభం బని తేలె వాఁకిన్.

ధర్మ-అగుఁగాక! నూతపుత్రుఁడురాలాపములకుఁ వాతగా లేమనిరి?

ఫణి-అనుట కేమున్నది! తత్కాలోచితమ్ముగఁ దనకున్ జనించిన కోపావేశమ్మునెల్లఁ జిటువచ్చుగా మూఁచికొని "ఓయీ రాధేయ!

చ. నృపతి సమీకభార మిది నెత్తిని మోపినవాఁడు గాన నీ చపలత నీదు నీచరయు సాగుటకుఁ దటి యయ్యెఁ గానచోఁ దపతపలాడు నీ పడుచురప్పుడుపారువ మేమి యానొ! నీ ని ఫలికభావ మే మగునొ నీ కెఱుంగఁ బడకున్న యింతకున్.

క. నీ వెంత నీకుఁ గల్గిన

చేవయు నది యెంత ! నీవు నేయు సహాయం

బావంత గాదు నాకు ము

దావహమీ ! నీవు రామి యాహవమునకున్.

[పతిహరి— (ప్రవేశించి) జయము ! జయము ! శకునిపుత్రుం డగు
మలూకుండు వచ్చియున్నవాడు.

ధర్మ— శీఘ్రముగఁ బ్రవేశపెట్టుమా.

ఉలూకుడు— (ప్రవేశించును.)

ధర్మ— (చేతఁజూపి) అయాసనము వధిష్ఠింపుమా.

ఉలూ— (కూర్చుండి)

మ. వినుమా ! యోయి ! యజాతశత్రువ ! మహావీరుండు దుర్యోధనుం
డనుపంగా నిట కేగుడెంచితి, నతం డాడంగ శాసించి పం
చినమాటల్ గల వొక్కకొన్ని, యవియే యెప్పంబడుక బేర్చి నీ
సును బోనాడి వినంగఁ బాడి యగు నీసోదశ్యులుగ నీవునున్.

ధర్మ— దూతవై వచ్చిన నీపైఁ గనలుటకు నే నేమి సుయోధనుఁడ
వనుకొంటివా ! నీధర్మమును నీవు సంపూర్ణముగ నెరవేర్చికొన
వచ్చును

క. చేయఁ గలకార్య ముండినఁ

జేయఁ వలె ధార్తరాష్ట్ర శిక్షింపవలెన్

న్యాయముగ రణమునం ద

న్యాయముగా దొక్కొ ! దూత వగునిను నొంపన్

ఉలూ— దాని కేమి ! యది విచారణాంగిరము. ప్రకృత మనుసరిం
తము. నా మొగమున సుయోధనుం డసపివలుకు లివి.

చ, సలుపుపృతిజ్జలన్ నిలుపఁ జాలఁ బయత్ని మొనర్చు దూరకే
ఫలికిన లేదు లాభమా, సభాసదు లందఱు ముగ్ విసంగ నీ

వలలుడు ప్రేమ నాతోడలు వచ్చెద నంచును దుస్ససేను ప్రే
గులు మెడఁ దాల్చి శోణిరము గ్రోలెద నంచును జ్ఞప్తి యున్నదే?

(ప్రత్యేకించి పాండవులను కేలఁ జూపుచు)

ఉ. శోణిరనాన నొక్కరుడు, నూపుడుగా నొకరుండు, పేడి యై
బోగవువిదై నేర్పుచు నపుంసకతాభర మూని యొక్కఁ, దు
ద్యోగము వాజిశాలఁ గొని యొక్కఁడు; వేటాకఁ డాలమందలోఁ
బాగటి యూడిగంబు గొను బాలిశులొక్కొ! ననున్ జయించుటల్.

ఉ. ఎవఁడు పితామహున్ దొడరు! నెవ్వఁడు ద్రోణు నెదుర్పు! నెవ్వఁడా!
హవవిదుఁ గర్ణు నోర్పు! నెవఁ డాఁగుఁగృపు! స్థురుపుత్రుతోడఁ దా
నెవఁ డని నేయునో? సరిగ నిప్పుడ చొప్పుడి నేర్పరించుకొం
డవల విచార మంది ఫల మందరు లే పని ముందుఁ డందఱున్.

(భీమాదు లొకరిమొగము లొకరు చూచుకొనుచుఁ గోపావేశము
నటించురు.)

కృష్ణ— (నివారించును.)

ధర్మ— ఇంకను జెప్పుమనిన వున్నవా! సమాప్త మయ్యెనా?

ఉలూ— కలవు వచించుచున్నాడను. అప్పుడే నీతమ్ములకు నాపై నా
గ్రహ ముదయించు గుఱుతులు కన పట్టెనున్నవి. ఇంక ముందు వీరు
బాత్రిగా వివశాలరు కదా!

అర్జు— (చిఱునవ్వుతో)

శా. బావ! నీపయిఁ గోప మేమిటి కహా! బ్రహ్మాస్త్రము నీయునే
యేవాఁడేనియూ బాటకైరముపయిన్! హేయూతి హేయంబు గా
డే! వీరుం డటు చేసినన్; కడమ సంజేహంబు లేకుండా వా
చావై దగ్ధ మెలర్చు జెప్పి కురురాజప్రీతి సంధింపుమా!.

ఉలూ— (తనలో) అర్జునునిమీటలు నాకుం బోలులకన్న మిన్న లై
నాటుచున్నవి. అయినను నిందుఁ గోపంబు కర్తవ్యంబు గాదు. ధర్మ

జాంకుశంబునకుఁ దక్కిన మూడుగజమ్ములును లొంగినట్లు భీమ మస్తేధంబు లొంగడు. (ప్రకాశము) శేషము నాంకింపుడు.

ఉ. ఈ పాక రాజపుత్రుల రేని ధ్రువంబుగ నాజి నిల్చి మీ బీరము చూపుఁ దర్జునుని పెద్దధనుస్సును వాసుదేవు నే మారసి భాగ మిత్తు మని యాత్మఁ దలంపతి రేము! భీష్మునిన్ జేరిన యుత్తరక్షణము చేరెడి గవ్వడి కాల్పవోలికిన్.

మ. సభలోఁ బెండ్ల మనాథపోల్కి వగవన్ శౌర్యంబుఁ జూపింపలే ని భవాదృగ్రిపుసంతిన్ రంగములో నే నెట్లు సంగఠు! తూ రభువుల్ తాదృశ కాలమందుఁ దమ శైర్యసైర్యగంభీర్యహ ర్విధవంబుల్ ప్రభ దక్క సమముఖులై ధీవంపు వాకింతురే?

(భీమాచారు మరల దలలు పంకించుచుండును.)

(కృష్ణుడు మరల వారించును.)

ధర్మ—(లొండఱగా) అయినదా! యింకను నుడువవలయునా! భయము లేదు. దూతవు గదా! తుట్టతుదవఱకుఁ గానిచ్చు.

ఉలూ— ఇక గొందెముమాత్రమే యున్నది వినుండు.

ఉ. మాయలమారి, కొంపలను మాపు నుపాయము లెన్నియెన్నియో సేయఁ గలాఁడు జ్ఞాతు లని సేయఁగ బన్నినవాఁడు మాధవుం డే యిక మీకు దిక్కుగుశఁ; గృష్ణులు జిష్ణులు నెందఁ తెందఁ తే మాయలు పన్నినన్ భయము మా కుదయింపఁ దెలింగి రం డికిన్.

అని సూత్రప్రాయముగా మీ యెల్లరకున్ జెప్పు మధియె.

భీము—(పండ్లు పటపట గొటికి మండిపడి) ఓయీ! దుర్మూతరత తోక! కాశి కాపరపర్యాయాభ్యాక! ఉలూక!

ఉ. దూతవు గాన నీవలుకు చుండగముల్ సయిరించినాడ, నీ నేరి మనం బడగుచునెడ నీవును దండ్రియు గుడ్లనీటిగోఁ

జూతురుగాక! యప్పటికే శూరుఁ డెవండును మిమ్ముఁ జంపి దు
ర్ద్యుతము నుంపఁ దెంపి జముప్రోలికిఁ దోలక యూరకుండినన్.

ధర్మ— తమ్ముడా! యెరులకు బోధించుటకు బదులు నీవే కోపపడిన
నితఁడ గవలా స్తరించువారు?

కృష్ణ— (భీమునిఁ దన వెనుకకుఁ దీసికొని సకోపస్మితముతో) గాంధార
రాజతనూజ! మీతేనితో నామాటలుగా వదించుము.

ఉ. చావు ధ్రువంబటం చెట్టి చావుము శూరులు మెచ్చునట్లు; లీ
చేవ రణాంగణంబు దయచేసిన యప్పుడు చావు టొప్పుఁ గా
కీవిధి నూరికే మొఱుంగ నెవ్వరు నవ్వరే! చివ్వ యెల్లయే
కావునఁ దల్లఱంపడుట కర్జమే! గర్జలు దుర్జయంబులే?

మ. విలుగి యొట్టుట నిక్కమే యెఱుంగు ముక్తీనాథ! నీయూరువుల్
సరిగాఁ గావొనరించుకొమ్మనుజవక్షస్సీమ కొత్తేయకా
క్షరధాన్ వినలించి శోణితిము నాస్వాదించు నీభీముఁ; డ
వ్వరు మాన్పం గలవాఁ వారి నిపుడే వ్రాగించి కాపుంచుమా!.

ఉలూ— (తినలో) ఈమాటలు విని యూరకుండుటకన్న మాసికిఁ జావు
కడు మెలుగదా! దీనికంతకును నెల్లి రణమ్మున నాయుత్రశత్రు
ములే ప్రత్యుత్తరిం పొనుగుగాక! (ప్రకాశముగా) నే నితఁ నరుగ
వచ్చునా?

ధర్మ— ఇదిగో! నరుగుదువు గాని, ఎవడూరా! అక్కడ? చందనతాం
బూలాంబరాధరణాయలఁ దీసికొనిరమ్ము. ఈ గాంధార రాజ
తనూజుఁ గారనింప వలయు.

భటు— (తత్పరితముగాఁ బ్రవేశించును.)

ధర్మ— (అవి యిచ్చి గౌరవించును.)

ఉలూ— (పరిగ్రహించి ప్రయాణోన్ముఖుఁ డగును.)

అర్జు— ఓయీ! కవ్వడి యిట్లు చెప్పె నని మీరాజనకుఁ డెప్పుము.

కా. వారున్నారని వీర లుండిరని దుర్వారంపు గర్వోక్తులన్
నోరారక వ్యయ మేల చేసెదవు? నిన్నున్ బట్టి గాంగేయునిన్
బోరన్ జంపక మాన, మట్లై గురులన్ బోకార్తు, మామీద ని
స్సారున్ గర్జని దోలు తెంతిపని! వాచాశూరుని భీరుని.

ఉ. వీర లవధ్యు, లందుఁ గురువీరుడు భీష్ముఁ డవధ్యుఁ, డందులో
ధీరుఁడ కుంభజం, డతనిదీ - సువాండు తదాత్మజాతు దో
స్సార మసార, మల్లకృపుశౌర్య మవార్య, మటంచుఁ బొంగెదో
సారసనేతుఁ డిందతీసి జక్కఁగఁ బెట్టఁగలఁడు లేడొకో?

క. బరుల భజసారమే కద

శరణము నీ! కాత్మబాహుశౌర్యగార్య

స్ఫురణంబు సున్న, స్త్రీ

కురువృద్ధుఁ గూల్చవలసె గురువృద్ధులనోన్.

ఉలూ— (కోప మడిచుకొనుట నటించుచు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ— (కృష్ణునితో) బావా! వసుదేవనందన!

క. మును రుక్మి విరూపునిగా

నొనరించి రుక్మిణిని గొన్న యుక్తిపరు డవీ

వని తోడఁబ! నీరూపుని

గను నరి నొనరించి లక్ష్మీఁ గైకొన లేమి?

భీము— బావా! మహానుభావ!

ఉ. ఏడుచుఁజమ్మి ఛేదు; తనయెట్టెదుటన్ సహజుల్ దనూభవుల్
పోడిమి దక్కి యాలమున బూడిదపా లునుపోయి సైవ్యముల్
గూడ నశించి తాఁ బిలువఁ 'గో' యనులెంకయు లేక సర్వమున్
గాడయి తోచినప్పుడు వికావికలై యెద తల్లడిల్లెన్.

కృష్ణ— ఇంతయును నీభారతరణమునకు సూచనయే. అమాయకుఁడ
వగు నీనోట తెలువడిన యక్కరములే నిక్కముగాకున్నమాయకుఁ

డగు భగవంతునిమాటలు వేదములా నిక్కములు?

చ. ఎవడు దుర్మార్గవామ్మనఁ బయిం బడుచెట్టఁ దలంపజోక కా
దవు ననుచింత సుంత మది నానఁగ లేక కృతఘ్నతాగతిన్
దవలి మహాపాకాదు లగుతెమ్ముల నన్నను ధిక్కరించె న
య్యనినయపుంగ నిట్టెఱుకఁదా! భగవంతుడతా! సుయోధనున్.

అ. వె. నాఁడు ఘోష గూర్తఁ బోడిమి చెడి చచ్చు
వాఁడ కాఁడ! తాను బాండ్లవాగ
జం డచూయికుండు సుంతి తమ్ముఁ డటంచు
బలిమిఁ జేసి పార్థుఁ బంపకున్న!

ప్రతిహరి— (ప్రవేశించి) జయము! జయము! రుక్మిణుని వికర్మదేశాధి
పతి దర్శనమునకై వచ్చియున్నాడు.

ధర్మ— (కృష్ణునితో) బావా! యేమయ్యెదవు?

కృష్ణ— (చిఱునవ్వుతో) శ్రీఘ్నముగ రమ్మనుము.

ప్రతి— (నిష్క్రమించును.)

రుక్మి— (ప్రవేశించును.)

ధర్మ— (సగౌరవముగా) ఆయాసన మలంకరింపఁ బడుఁగాక!

రుక్మి— కూర్చుండుట కేమి! కూర్చున్నను కూర్చున్నట్లే కూర్చుండ
కున్నను కూర్చున్నట్లే! (అర్జునుదిక్కు)

చ. విజయఁడ! నన్ను నీ వెఱుంగవే! విజయ మ్మనునిల్లు నాది! మూఁ
డుబగము లేకమైసను జెడన్ జామి వ్రేల్చిడి దానిచేత; నీ
గజగజ కొంత నేను విని కయ్యునునన్ గెలిపింప వచ్చితిన్
బుజమాలతీఁట వోగ రిపుపుంజముఁ ద్రుంచెద నిన్ భరించెదన్.

చ. భయపడి తీర్థయాత్రకు నెపం బిడిపోయెను బెద్దగొల్ల; నీ
కయి యితఁ డెట్టులో యనికినై చనుదెంచినవాఁడు గాని యే

మి యగును ? నిట్టి గొల్లల కమ్మితులు జంకరు జంకిలేని ని
శ్చయముగఁ జెప్పు మే ననికి సాయముఁ జేసద నిన్నుఁ గాచెదన్.

భీము— (మండిపడి గద గైకొని) అరే! కృతఘ్ను! యేమంటివి?

క. ఈకృష్ణుఁడు నీశిరమున్

బోకార్యఁ దరింపఁ గరుణ పొంపిరి వో నిన్

జాకుండఁ జేసినందుల

కా! కృతమున్ మఱచి కాటు లఱచెద విట్టులే?

తే. గీ. మూఁడులోకమ్ము లేక మై మొనయుఁ గాక
యల హలాయుధునకు బం శవంగ నెట్టి?
దోయనాత్మజ్జ! గురుదూషణోక్తి కొక్క
మాటు సైఁచితి నిడ నొక్కమాటు సైఁప.

కృష్ణ— (వారింది) ఏమీ! నీ కీవెట్టికోపము.

క. పిచ్చుకపై బహ్మత్రము

పుచ్చెడి వెల్లులును గలరే! నుసలాయుధు నీ

పిచ్చివెదం గెదియో యన

వచ్చునె లోకులకు వీనినాలుకయె చెడున్.

ఒక్కమాటు కాదు పదివేలసారు లన్నను నీ వీరినిపైఁ గపలకుము. నే
నెందులకు మిన్నకుంటినో సుంత విచారింపుము.

భీము— (ఆవేశముతో) నీవు రుక్మిణిం దలఁచి యన్న నొకజేబె నిందించి
నను విని సైరింతువు గాక!

మ. గురునింజఁ విని శిష్యుఁ డెవ్వఁడును శక్తుం డైనచో నాబడున్
దురితాత్ముఁ బరిమార్చకుండిన గురుద్రోహంబు వాటిల్లు, నె
వ్వరు వారించిన నాఁగఁ డీతఁడు, రణప్రారంభమం దీదురు
ద్గరణుఁ జంపి గురుప్రియమ్ము ననుసంధానింతు ముమ్మాటికిన్.

రుక్మి— (తనలో) ఇతనిదురుక్తులు విని సైరించుట కిడు భరముగా
నున్నయది. వీఁ డొక్కఁడేయైనచో నాకు జంకఁ బనిలేదు గాని

తటియెవచో వీరందఱును నాపై కఱుకవచ్చును. (విననియట్లు నటించును.)

అర్జు—అన్నా ! గురునింద వినఁగూడ దని నీవు నొడివినపలుకులు కడు లెప్పలుకులు. అయినను నితఁడు మనకుసహాయం బొనరించు తలఁపున వచ్చినవాఁడు గావున నితనిని వధింప నుద్యమించుట యిహపర లోకమార మగుఁ గాన సైరింపుము

(రుక్మి దిక్టె—)

చ. ఎఱుంగవె ! జ్ఞప్తి లేదె? తల నిప్పటికి గలవేము నాటి యా సురెనెఱగంట్లు, గడ్డమును జాట్టును మీసలు నాఁడునాటికిన్ బెరుగును గాని యేరికిని బీరము దాఁ బెరుంగంగఁజోదు నీ తరము నెఱుంగఁజాల రని ధర్మజాతమ్ముల నాత్మ నెంచితే ?.

చ. అరులకు నేను భీతి వడినప్పుడదా ! కరుణించి నీవు మా ర్తురఁ బరిమార్చఁగాఁ గడఁగి తోడుగ వత్తు నటంటి తప్పెఁ జా ! తరుణము, నాఁడు ఖాండవము దగ్గ మొకరైడిపట్టునందు న వి్వరటునకై పెనంగునెడ విస్త్రుత మయ్యె భవత్ప్రతాపముల్.

నీయిచ్చవచ్చినకడకుఁ బోవచ్చును. నీసాయము నాకుఁ గాబట్టదు.

క. కలఁ డిటఁ గృష్ణుం డని నీ

గ్గులచేటని తెలియ వకట ! కొంకక నోరె

ట్టులు వచ్చిన నట్టులాఁగో

పలుకుట యాలోచనంబు వలవదె రుక్మీ ?.

రుక్మి—(తనలో) నే నిప్పుడ పోయి సుయోధను సైన్యాధిపత్యమ్ము వహించి వీ రాడినప్రల్లదమ్ములకెల్ల భల్లములనె యుత్తరం బిచ్చెదఁ గాక. (యోజించి) అతఁడుగూడ నన్ను వలదు పొమ్మనునేమీ ! అగుఁగాక యేమైనను “నేను బాండవులకు భయపడినవాడ

నన్నుఁ గాపాడు" మని యతఁడు నన్నుఁ బ్రార్థించిననే యంగీకరిం
తును గాని లేనిచో నంగీకరించుట యసంభావ్యమే.

(నిష్క్రమించును.)

[తెరలో]

కా. జన్మాయాతపరశ్చతానుగతిరాజన్యాయతాధీశమూ
ర్ధ్వత్వ ప్రతిపాదకంబులు సగారాల్ మోయఁగాఁజొచ్చె ఛ
త్రిన్యాయంబునఁ బక్షు లార్పుచు ధర్మతీజాతిముల్ సేరె న
న్యోన్యంబుఁ దెస లాడుమాట లన సైన్యారావ మొప్పారెడన్.

తే. గీ. ఎల్లి యుద్ధం బటంచు వీ రెల్లయెడలఁ
జాటుచున్నారు పడవాళ్ళు స్వనము లెసఁగఁ
గృష్ణసారథికుం డగు జిష్ణు శేఖ
చూతు మనుకొనుచున్నారు సురలు చదల.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁ

బడిన పాండవోద్యోగమునందు

బం చ మాంక ము.

శ్రీమత్సర్వదేవతామైనమః

పాండువోద్యోగము

నాటకము

షష్ఠాంకము

[కృష్ణార్జునులు రథస్థులై ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణ— (కేలఁ జూచి)

ఉ. కంటివే భీష్మ! నల్లగురుఁ గాంచితే! గౌతముఁ జూచితే! ద్విష
త్కంటక! చాణిమోముకళ గన్గొను మల్లదె! నూతపుత్రుఁ డొ
క్కంటఁ గురూద్వహుఁ గలసి కయ్యపుముచ్చట లాడెడి సఖా!
బంటులఁ బోటుమానిసులఁ బాఱఁగఁ జూడు మహారసంఖ్యులన్.

అర్జు— (అనుత్సాహమును నూదించుచు) జగన్నాథ! పరాత్పరావతార!

ఉ. కొందఱు బంధుగుల్, గురులు గొందఱు, గొందఱుతమ్ము, లిందులో
నందను లొక్కకొందఱు; గనం దగుపోణిమి నందువారు రా
జ్యేంద్రిరకై వృథాగ మన మిందఱ మ్రదఁగఁ జేసి యీక్రియన్
డెందము రాయుగా సిరి గడించుటకన్నను బిచ్చ మొప్పజే!.

సీ. ఏమంచు వాలమ్మ, లేయఁగాఁ గల నొక్కొ?

కల నొక్కొ పెదతాతెగారిలోడ

గురువులొ నేమంచు గ్రుద్దులాడుదు నొక్కొ!

యెద నొక్కొకింత కొం కొదవ దొక్కొ!

గురునకుఁ దరువాత గురుఁ డైనకృపునితో
 రిపునితోఁ బలె మాహరింతు నొక్కొ!
 ఇద్దమైతీకుఁ డశ్వత్థామతో మామ
 తో మదనృపునితోఁ దొడరు టొక్కొ!

తే. గీ. పెద్దతండ్రికుమారుల పెద్దనిద్దు
 రించుకయుఁ గొంచ కిరకు వీక్షించు టొక్కొ!
 బాహిళాది మహాకురుప్రభులనెల్ల
 భల్లముల నెట్లు చొల్లింప, జెల్లునొక్కొ!.

కృష్ణ— (తనలో) ఈ భీష్మద్రోణాదిగురుపరంపరయు బాహిళాది జ్ఞాతి
 పరంపరయు నితనిడెందమ్మున కిట్టిమందత నాపాదించుట యొక
 యొక్కజము గాదు. (ప్రకాశముగా) అర్జునా!

ఉ. ఇంతకుమున్న గాదె! నృపు నీవు రణమ్మున కామితంబుగా
 నంతయు నొక్కి చెప్పితి, విదేమిటి కింతటిలోనఁ దావకో
 దంతము మాత్ర! నన్నయును దమ్ములు సిగ్గఱొక్కొ! వైరు లీ
 వంత యెఱింగిరేని గరువంబులు వచ్చరటయ్య! కవ్వడీ!

ఉ. చంపెడివాడు గాఁ దొకఁడుఁ చచ్చెడివాడును గాఁ దొకఁడు, దే
 హంపుస్వభావ మియ్యది, భవాత్మయమౌ గనుచుండు జీవుఁ డీ
 తంపులమారికాయమును దద్దయు నమ్మ కసంగు డై మనున;
 జం పానరింపకే రిపులఁ జంపుము నీవు నిమిత్తమాత్ర మై.

ఈరహస్యమును వినుము. (శబిలో నేమో చెప్పను.)

అర్జు— తత్వవిద్యోపాధ్యాయ! వారేయి!

క. కులధర్మాతికమణము
 కలుపావహ మన్నమాట కడు శ్లాఘ్యమ యీ
 యిలకొఱకై బంధుల నా
 ర్యుల గురులక జంప నుల్ల మొల్లదు తండ్రి!.

ఉ. ఎందఱు రాజు లేలిరి మహేంద్రమహావిభవంబుతోడ ము,
 న్నెందఱు రాజు లేలుదురా! యెరికి శాశ్వత మొక్కొ? దీనికై
 బంధుల వంశవృద్ధుల నృపాలుర నమృత దేశికాదులన్
 మ్రందగఁ జేయు పాపునకు మంచిగతుల్ పరమందుఁ గల్గునే?

క. ఏనొకనిమిత్రమాత్రమ

కాని ధరాణాను లెల్లఁ గడతేరి రనం

గా నామది కెక్కడ యది

సూన్యత మె డ్దెనొ తెలియఁ జూపు మనంతా?

కృష్ణ— (తనలో) ఇదిని కీసందియము విశ్వరూపపదర్శనమునం గాని
 నివర్తింపదు. (ప్రకాశము) అర్జునా! ఒకసారి కన్నులు మూసికొని
 మఱి చూడుము.

అర్జు— (అట్లానిరించి మహాశ్చర్యముతో)

ఉ. ఎన్ని మొగము లున్నవియో యెన్నిభుజంబులొ యెన్నిరూపులొ!
 కన్ను లవెన్నియో! యకల! కానఁగ వచ్చెడి భీతి హెచ్చెడిన్
 జన్నలుఁ బెద్దలుఁ గలను జేయఁగ వచ్చినవార లెల్ల నా
 పన్నులు గాఁగ నీయనఘవక్త్రములన్ బడుచుండి రోలిమై

దేవా! నాయజ్ఞానంబు నివర్తించినది. నీవు లోకక్షయకర్త వగురుద్రుఁ
 డవు కాని యాదవపల్లభద్రుండవు కావు. నీచే జంపఁబడిన
 భీష్మాదియోధులఁ బిష్టపేషణ మొనర్చుట నాయశంబునకుఁ గాని
 వేఱొందు కాదు. ప్రసన్నుడవై యారూపం బుపసంహరింపుము.
 (అని కనులు మూసికొని ధ్యానించి తెరచును.)

కృష్ణ— (చిటునవ్వుతో) ఖావా! నే నెవ్వరు?

అర్జు— (స్థిగుతో) నీవు యదునందనుఁడవు, మాపాలిటి కల్పవృక్షంబవు,
 శిష్టరక్షణ దుష్టశిక్షణ పరాయణుండవు, లీలామానుష విగ్రహుం
 డవు, తత్త్వమసీత్యాదివాక్యబోధ్యం బగు నాగమమూలకందంబవు
 నిన్నిదమిత్ర మని నిర్ణయింప నే నెంతవాఁడను? బంధుత్వకారణ

మృత నామౌనర్పు సపచారముల నన్నిటిని క్షమించి ప్రకృత
కార్యాయత్తుండనై నొక లెక్క మున్నిచ్చిన వరంబు గరంబు నెఱ
వేర్పఁ బొందించెదను.

కృష్ణ— (రథము తోలులు నటించి దృష్టినించి) ఘల్లునా! అటు చూచి
తివా! మీయన్న నిరాయుధుండును నిష్ఠునితాగుండును సాంజలి
బంధుండును నై కొలవబడి బృలోని కరుగుచున్నవాడు. వెను
వెంటన భీమ నకుల సహగేవ నృప్తద్యుమ్నాది యోధులు టిచ్చ
చాటుతో నొకరిమొకము లొకరు చూచుచు భోవుచున్నవారు.

[యథోక్తముగా ధర్మరాజు వెళ్ళించును.]

అర్జు— (టిచ్చచాటుతో)

ఉ. “ఈనృపుఁ డింత బేలునె! యట్టి డెటుల్ సమరావసీసలిన్
దా నడుగుచె! నిందులకుఁ దమ్ములు సమ్మతి నెట్లుచూపి! రం”
చాననముల్ నిగుడ్చి నృపు బందఱు వేలికి ముక్కుమీఁద నెం
లేనియు సంశయించునిధి నీడగ నన్న యదే ము యేగెడున్.

కృష్ణ— అందులకుఁ దగినకారణము నేనెఱుంగుదును, అజాతశత్రుం
డన సామాన్యుండుగాఁడు. ఈ సంశయించు నృపాలుర కాతనిమనో
వర్తనంబు గుఱుతించ నలవి కాదు. మనముగూడ నట కేగుదము
రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీము— (అడ్డవచ్చి)

శా. అన్నా! యేమిటి కేడ కేగదవు? దైవ్యం బంద నీకేల? నీ
తెన్నుకొ జూచి రిపుల్ వికావిక నగన్; దేవాసురుల్ వచ్చినన్
బన్నం బందక పోరు మ మ్మొదిరి; నా బాటంగ వీక్షింపుమా!
వెన్నుకొ జూడును! వెన్నుజూపకును! బల్విల్కా నిబల్పెనుమా!

ధర్మ— (తప్పించుకొని నిరుత్తరుడై పోవును.)

నకు— (అడ్డమువచ్చి)

శా. ఏ నుండన్ భయ మేల? నీ కనిక రానీ! సర్వలోకమ్ములున్
గానీ యింక మఱేమి యైన మనకున్ గన్నాకు కృష్ణుండు లే
డే? నేడేమి పొనంగెఁ గొల్త, విలుకాం ద్రవ్యానివే ర్విగ్నమా
త్రానన్ మానముఁ బాణమున్ విడుతు రాధన్వీనవరున్ జూడుమా
ధర్మ- (యథాప్రకారమే పోవుచుండును.)

సహ- (అశ్చమవచ్చి)

ఉ. పన్నిన మొగ్గరమ్ములు “సెబా సిది యే” మని ముక్కు-వేలితో
నిన్నును మమ్మును దెగడ నీ కిటు రిత్తి చనంగ నేల! యో
యన్న! కనం గదన్న! మము నాటడి పుచ్చకుమన్న! యేటి కీ
బన్నపుసేత వెన్ననకుఁ గాగునకున్ దలవంపు నింపంగన్ ?

ధర్మ- (పోవుచుండును)

భీము- (మరల నక్షమై)

ఉ. తాతకు భీతిఁ జెందితివా? ధన్విచరింపగురుండు దోలు వి
భ్రాతికి లోగిపోయితివా? శాతము తీవర కోహటిందిలో?
చేతిము దాణివికమవిశేషమశేష మెటింగి లొంగెనో?
యీతఱ నీతెఱంగు గన నేటికి! నేటికెఁ గొల్త లున్నవే ?

భీము- (ప్రవేశించి) ఓ సేనానాయకులారా !

శా. కాయం బెన్నటికేని జూపునదియే ఖాయంబు నాఁ జెల్ల దే
రేయో! ప్రాన్తుటనో యెవోవిధమునన్ రే పేని యెల్లుండి గా
నీ యేరోగము మూడి చచ్చిన ఫలం బేమున్న? దాలంబులో
నాయర్దాయము ధారివోయుండు దివం బందుం దనిందార్హులై.

భీము- (యోజించి) సోదరులారా ! ఈయనఘృతాత్పర్య మిదమిథ
మని నిశ్చయింపరాకున్నను గురులన్ దర్శించి తదనుజ్ఞ వడ
యుటకై యరుగుచున్నట్లు లూహింపసయ్యెడిది. నే నియ్యనఘృతో
నున్నం జాలును గాన మీ రీయదంతింబు మురాంతకునితో విన్న
వించి కర్తవ్యంబు సిగ్గుపంపుడు.

(నకుల సహదేవులు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ— (భీష్ముని సమీపించి)

క. సాయకరహస్యకృతినే !

శ్రీయుత కీర్త్యభిశంభుశేఖరమణయే !

భూయో భూయోఽపి చ గాం

గేయాయ ! సమో మహాత్మగేయాయ వతే.

(సమస్కరించును.)

భీష్ము— (గుడ్డి కవులించుకొని సంతోషముతో)

ఉ. వచ్చితి మేలు చేసితి, భవచ్ఛరితంబు సనారతంబు నే

మెచ్చుట కాక దేవతలు మెచ్చుదు, గన్వలు మెచ్చకుందురే ?

సచ్చినమేటిమన్నడవు నాయన ! నీ విటు రాకయున్నచోఁ

జెచ్చెర శాప మిచ్చియె సశింషంగఁ జేయునుఁ జమ్మి మిమ్ములన్.

క. పురుషుం డర్థమునకఁ గిం

కరుఁ, డర్థము పురుషదాసి గా దెన్నెడు; నీ

తరిపున దుర మొనరించుట

తరువాయిగఁ గోరు మిత్తుఁ దగ నేదై నన్.

ధర్మ— (అంజలి ఘటించి)

ఉ. కోరుట కేమి యున్నయది ! కొండొకకోరిక; ని న్నెదుర్చుగా

నేరికి శక్యమా ! దివికి నేగడివారికిఁ దక్క; నాజ్ఞ యి

మ్మా ! రణ మాచరించుటకు; నాదరమేదుర మైనవృత్తి చె

న్నారంగ దీవనల్ సలుపుమా ! యనిలో జయ మందితీరంగన్.

క. పెందితివి, పెద్దజేసితి,

వందితమాగ మందితివి, మహామహుడవు, ని

గొంచక యెదిరించెడి యీ

కొంచెవుమానిసుల లోభగుణ మెంచకుమా!.

ఇత నొకమనవి. (చెవిలోఁ జెప్పట వటించును.)

భీష్మ— (చిలునవ్వుతో)

ఉ. న న్నెదిరింపగాఁ దగిననాయకుఁ డీభువనత్రయంబునన్
సున్న, వధింను టింక నెటు చొప్పుడు? జాపము మత్కరంబునం
కున్నపు డీపనిన్ సలుపనోపుట రుద్రునకేనిఁ గాదు; నే,
డన్నఁగ దీనిఁ గోరఁ దగ దిప్పటి కేగుము రమ్మ క్రమ్మఱన్.

ధర్మ— చిత్రము సెలవిమ్ము.

భీష్మ— పొమ్ము నీకు జయ మగుఁగాక! (దెసలు పరికించి) తేఁ డెందు
లకో నావంకఁ జూచుచున్నాఁడు. అట కేగెదఁ గాక!

(నిష్క్రమించును.)

ధర్మ— (తనలో) ఇట్లే ద్రోణుగూడఁ బ్రసన్నులం జేసికొనినంగాని
జయంబు సాధ్యంబు గానేరదు. (పరిక్రమించును.)

ద్రోణ— (ప్రవేశించి) ఓయేకాదశాక్షోహితీవతులారా ! సేనలారా !

చ. సలుపుడు యుద్ధ మించుకయు శాస్త్రవిరుద్ధము గాకయుండఁ, బే
ర్గలిగి చరింపుఁ డెయ్యెడలఁ గయ్యపువస్తువు లంది యిచ్చువా
రల రణభరితాచరపరంపరల బయి జూడ వచ్చువా
రల సలయింప, జోకుడు, భర మ్మగుఁ జం డపకీర్తి తేనికన్.

ధర్మ— (తనలో) వీరే ద్రోణులు, (సమీపించి సాష్టాంగ నమస్కార
మొనర్చి)

క. ద్రోణాయ! శిష్యకోటి

త్రాణాయ! ధనుష్పదధిఃదర్శాపహర

ప్రాణాయ! శీఘ్రకల్పిత

బాణాయ! సమాస్త దేవ! భవతే గురవే!

ద్రోణ— (లేవనెత్తి కౌగిలించికొని)

ఉ. వచ్చితి మేలు చేసితి, భవచ్ఛరితంబు ననారతంబు నే
మెచ్చుట కాక దేవతలు మెచ్చుదు రన్యులు మెచ్చకుందురే!

నచ్చినమేటిశిష్యుడవు నాకడ కీ విటు రాకయున్నచోఁ
జెచ్చర శాప మిచ్చియె శింఘర జేయుదుఁ జమ్మ మిమ్ములన్.
(క. “పురుషుండర్థమునకు” అను వెనుకపద్యము చదువును.)

ధర్మ— (అంజలి ఘటించి ఉ. ‘కోరుట కేమియున్న యది’ అను వెనుకటి పద్యము చదువును.)

క. తద్దయు ననుగ్రహమ్మును
విద్దియ నేర్పితిరి, నేఁడు వీరులమై మీ
యొద్దన్నేర్చిన విద్దియ
లద్దిరె! మీమీఁదిఁ జూపు లుచి హైవఁదగున్.

ఇక నొకమనవి. (చెవిలోఁ జెప్పను.)

ద్రోణ— (చిటునవ్వుతో)

ఉ. న న్నెదిరింపఁగాఁ దగిన నాయకుఁ డీభువనరాయమ్మనన్
సున్న, వధించు టింక నెటు చొప్పుదుఁ? హాసము మర్కరంబునం
దున్నపు డీపనిన్ సలుప నోపుట రుదున కేనిఁ గాదు, నీ
యున్నతి గోరునాకు నిపు డొప్పు సుపాయము సెప్పి పంపుటల్.

ఏను వినరానిమాట వింటినేని యత్రుసన్న్యాసంబు గావించు. దానిం
జెప్పువాఁడు సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుఁడై యుండివలెను.

క. ఎందులకుఁ గో దవు? గో
విందుఁడు నీపల్ల, గలఁడు, వెఱిపడకు మీ
చందం బయస్కర మగు
నెందును విజయంబు మీక యేర్పడి యుండెన్.

ధర్మ— (వినయముతో) దేవరయాశీంచనము శిరిసావహించితిని నమ
స్కారము. సెల విరుదు. మఱియుఁ గృపాచార్యులను మేనమామ
యగు మద్రభూపతినిం గూడ దర్శించి వారలయనుజ్ఞ పడిసి యరి
గెదను.

ద్రోణు— (తనలో) ఇతడు కడునుపాయశాలి; రాజనీతి ధురంధరత్వమునఁ గృష్ణుని తరువాత నిలిచినే చెప్పవలయును. కృష్ణనిగూడ వధోపాయం బడుగవలయు ననియు శల్యునికే గర్జనారధ్యంబు రాఁగలదని యెఱిగినవాడు కావున సప్పల్ల దోచిన సాయంబొనరుపునునియుం గోరఁ దలం పుదయుంచుచోలు! నందులకై యరుగుచున్నాఁ డనుట ధ్రువము. అగుఁగాక, యెట్లును ధర్మమే జయించు గలదు. (ప్రకాశము)

ఉ. నీమదిఁ గల్గువాంఛితము నే నొక యంత యెఱిగినాఁడఁ జ
మో మహితాత్మ! గాతమునికొప్పుదు మృత్యువునీపమున్ దయన్
గోమలచిత్తుఁ డాతఁ డది గోరిననున్ సమకూర దూర కే
నేమిటికీ ప్రయత్న? మిఁక నేగి సమీకము నిర్వహింపుమా.

ధర్మ— సర్వజ్ఞుల రగు తా మెఱుంగని ధర్మములు లేవుకదా?

ఉ. అమృహితాత్ముఁ డట్టిఁడని యాత్మ నెఱుంగక కాదు, శాస్త్రదూ
ష్ట మృగుఁగాన నొజ్జ యగునయ్యనఘున్ బ్రామిల్లి యాజ్ఞమా
కి మృని వేడి దీవెన. నిట్టలై కైకొని యేగువాడ, ద్రో
హ మృది యొజ్జవట్టున జయ మృగునే! తగునే? కృతఘ్నులల్.

ద్రోణు— అట్లయిన నట కేగి రమ్ము. (ధర్మజభీములు నిష్క్రమింతురు)

ధర్మ— (మరలఁ బ్రవేశించి తనలో) ఇక్కడికి గురుజనంబులనెల్ల నా
రాధించి వారి యాశీర్వచనమున్ బడసితిని. ఇంకఁ గడమ యేము
న్నది! (యోజించి) ఇట్లగుఁ గాక ఉపాయములలో నెల్లఁ దృతీ
యోపాయము విజయావహమని రాజనీతిధురంధరులు వచింతురు.
కావున నందులకై గూడ యత్నించి చూచెదఁగాక! (ప్రకాశముగా
బిగ్గరగా) ఓ కౌరవచమూపతులారా!

శా. నాకై యల్లసుయోధనున్ దొడరు సన్నాహంబు వాటింపు వా
రీ కౌరవ్యబలమ్మునందుఁ గలరే! యెవ్వార లే నున్నచో

నీకాలమ్మది దాంటనీకుఁ డిప్పుడే యేలేండు నావెంట లో
శ్రీకృతాణధురీణుఁ డైన హరిమర్యాదగ గనుం డింపుగన్.
యుయుత్సుండు— (ప్రవేశించి)

కా. అన్నా! యే నిదె వచ్చుచుంటి భవదీయం బైనపక్షంబు చే
ర న్నా కిష్టము మెండు నీ కయి రివువ్రాతంబు ముందింతు నా
జి నీవంటి మహానుభావునకునైన జీవంబు వో నాదీవన్
దన్నున్ మెచ్చెద రెల్లవారు పురుషార్థం బింత కొం డుండునే?

క. అవె నాసైవ్యంబులు నీ
యవి నే నీవాడ నీకు నావావమునఁ దో
డవుటకు నోచిన మామక
భవ మతిపూతంబు సర్వవంద్యు బధిపా!.

ధర్మ— (సబహుమానముగాఁ గొంగిరించుకొని)

తే. గీ. తమ్ముడా! రమ్ము పాండుపుత్రకుల పంచ
తను దొలంగింపు మార్గదు తనదాని లింకఁ
గుంతికిని బాండువరపాలకున కటంచుఁ
జెప్పితి ని లోక మిది సంతసించుగాక.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[దోణు— (తనలో) ఈధార్తరాష్ట్రులలోనెల్ల నీ యుయుత్సుఁడే శ్రేష్ఠిం
చువాడు. వీనియెడల శ్రీకృష్ణుండు సోదరభావము ననుగ్రహిం
చుంగాక! (చూచి) తే. డెందులతో హరిదిక్కు చూచుచున్నాడు.
(నిష్క్రమించును)

కృష్ణ— (ప్రవేశించి) ఉపాయశాలి యగు ధర్మజుండు విజయసాధనం
బుఁ జక్కఁగ సంగ్రహించినాడు. కాని కర్ణుండు వీరింబలె నే
నంత యర్జించినను సుంతైనఁ జోటిచ్చినవాడు కాడయ్యె ?
ఇటీవల భీష్ముండు తన్నర్థరథులలోఁ జేర్చి ననుకోపమున నతడు

యుద్ధ మొనరించుదినములలోఁ దా నుదాసీనుడై చూచుచుండుట కేర్పటచుకొన్నట్లు విని యుంటిమి. కావున నతని నెట్లని విడిచి యీపక్షమున కీదినములలో జేర్చుకొంటిమా! యితనిచేఁ గొంత వఱకుఁ గురుబలము నశించుననుట కించుకయు సందియము లేదు. (యోజించి) కాని దుర్యోధనుఁడే తానుగాఁదలంచునతఁ డీపన్నుఁ గడకు సమ్మతించఁడు. (తలపంకింది) అగుఁగాక. “యత్నే కృతే యది ససిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోషః” (పరిశ్రమించును.)

కర్ణ— (ప్రవేశించి) ఓ సేనాధిపతులారా! యోధులారా!

చ. శరణువారిఁ గాని శరచాప విహీనులఁ గాని భీతిమై
బరుగిడువారిఁ గాని శరబాధకు మూర్ఖులువారిఁ గాని త
త్తటపడువారిఁ గాని పరితాప పరీతులఁ గాని నిర్దయన్
బారిఁగొనఁ బోకుఁ డట్టిక్రియఁ బోరుట నారక కారకంబగున్.

కృష్ణ— (సమీపించి జనాంతికము) బావా!

క. ని స్సర్వరథులలోన మ
రున్నదితనయుండు చేర్చ రోషించితి నం
చు నిన్ను వింటి నీకున్
జన్నే! మన్నీని కత్త్రసన్యాసంబుల్?

చ. జరిగినదాని కేమి! యొకచక్కనిత్రోవ వచింతు నూరకే
యరయుట శౌర్యవంతులకు నాలమునఁ గడు సిగ్గు గాదె? మా
కరి విజయమ్ము పట్టున సహాయ మొనర్చినయట్లు తాను నీ
కరియగు భీష్మునిఁ దొడరినట్లులు నాఁ జనుదెంతువే యిటుల్.

ఉ. ఇంతకుఁ దప్ప వేటొకటి యేదియు లే దిఁక భీష్ముమీఁద వి
క్రాంతిని నీవు చూపుటకుఁ; గయ్యము మీ కెటుసంఘటించు? నీ
స్వాంతమునందు నుంత గనుమయ్య! ధనంజయతుల్యు నిన్ను దు
శ్చింతనుఁ డింత కొంచెపఱచెన్ సయిరించుట యెట్లు మానికెన్.

క. గాంగేయుడు చచ్చెడిదాఁ

కం గాంగేయులకుఁ నోడు గ విట్టు నీవా

పుం గంటివేని ఋణవిము

క్తిం గందువు తల్లిపల్లం దీటును బగయున్.

కర్ణు— (తనలో) బౌరా! యీ కృష్ణుఁ డెంతటిమాయావి.

ఉ. ఏ నలభీష్టుఁడే బడిన నీని కిట్టమె, యమ్మహమ్మం డె

ల్లని మదీయనాగశరకృత్తిశిరుం డగు నేని దానికిన్

వీనికి సంబరంబె! నను నేనుఁజుగాఁ దలపోసె నొక్కొ! యే

మైవను శక్తియున్ ఫణియు నర్జునుఁడక్క నొరున్ వధించునే?

[ప్రకాశము]

ఉ. చెప్పితి వుత్తరం బిడితిఁ జెచ్చెర నింతకు మున్న మొన్న, యీ

చొప్పపు డేల చొప్పడెడి? శూరులుమాతరె వన్నుఁజూది? యె

ట్లాప్పుడు! నీశరీరము సుయోధనుపా లొనరింది దీని? కే

నప్పుడు కోపించినను నాగగా మున్నద నాకు భీష్ముపై?

క. భీష్ముండు వైరివిర

గ్రీష్మాదిత్యం డతండు గెలువఁడె మీ మీ

యామ్మములనెల్ల నలయు

ర్చివృంతుం డడవి బూద చేసినభంగిన్.

కృష్ణు— (ఎకసక్కముగా)

తే. గీ. వేయిమంది, భీష్ములు పదివేలమంది

ద్రోణులును నూఱు వేలు కర్ణులును గలసి

వచ్చినను బౌరుచేతిలోఁ జచ్చువారు

కృష్ణుఁ డన నెవ్వఁడో సుంత యెఱిగికొనుము.

నిన్నీహ స్తినాపురసార్వభౌముసింజేయఁదలంచినాయొనర్చినప్రయత్నము

నీయంతరాత్మయుఁ బరమాత్మయు డక్క నొరు లెఱుంగరు. నా

యావచ్చక్తియు వినియోగించి నీమేలునక్షై దొరలితిని. ఇంకనా

వలన నీకుం గావలసిన ప్రియం బేమున్నది? అయినను నిట్లగుఁగాక.

(భరతవాక్యము)

మ. కలుగుంగావుర నీకుఁ దక్క నృపభక్త శ్రేణియం దాయకుల,
గలుచుఁ గావుర ధర్మ మెన్నటికి, వాదేనీమహత్వంబు లి
క్కలికాలమున భారతాశ్రయములై కావ్యంబులై నాటకం
బులునై యాటలుఁ బాటలై వెలయుతఁ భూలోకమందెల్లదన్.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య:— ఇది శ్రీ కింకమండ్రపుటాపంచానన విద్యత్యవిభాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన పాండవోద్యోగమునందు మహాంశము.

సంపూర్ణము.

హెచ్చరిక.

i ప్రహేళిక శతావధానము మొదటి వేంకటేశ్వరకీర్తులను గలదిగా పండిత పాండవోద్యోగము శ్రీకృష్ణమాయావారిము పాండవ విజయము మొదలగు నాటకములుగాని వానియందలి పాత్రములుగాని, నాటకకీర్తనలుగాని, నటీనటులుగాని, తదితరులుగాని ఎట్టిపరిస్థితులయందును కాపీలైలుచుండు తిరుపున తొడిగిన సంతకములు చేసినవారి యొక్క లిఖితపూర్వకమైన అనుమతిని ముందుగా పొందక పరిష్కారమునందు అలోపమృతిమగు ప్రదర్శనమునకు కారకులైన, పాఠ్యానిని, ఆసామిగాని ఆసామిలుగాని (ప్రదర్శనమునకు చోటచ్చిన హాల్లెనెన్లగాని,) పరిష్కారమునకును మేము జరుపఁబోవు క్రిమినలు చర్యలకును బాధ్యులగుమనని యిందుమూలముగా తెలియఁ జేయఁజేసెద.

ii పాండవోద్యోగము, పాండవవిజయము అను నాటకపుస్తకములు ఇన్నిరు తెట్టిలు పేజీయందు మాలోనవరిసంతకము లేనివి ఎవరైన అమ్మినయెడల మేము చేయు క్రిమినలు, సివిలుచర్యలకు బాధ్యులగుదుమని యిందుమూలముగా తెలియఁజేయఁజేసెద.

(Sd) డి.బి.ల. దుర్గేశ్వరశాస్త్రి

(Sd) దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు

శ్రీరంగం బిల్డింగ్సు

అంబేద్కర్ హాస్కూలు వైట్, గు.

గవర్నరు కేట

నరసాపురము.

విజయవాడ.

కథలు - గాథలు

కథావధాని : చెల్లపిల్ల వెంకట శాస్త్రి గారి చే రచింపబడి

లోగడ - ఆంధ్ర - కృష్ణా ప్రతికలలో ప్రచురింప బడిన

వ్యాసరచనల - ప్రథమసంపుటము

1. పితాపురప్రభువు-

లేటు శ్రీ గంగాధర రామారావుగారికథలు

2. వెంకప్ప సోమయాజులు-

3. యీతిబాధలు

4. గర్భాధానం

5. మద్యనిషేధం అవసరమే

అనుభవకలమైన వ్యాసముని గీతలు

మే నేల-ఆఖరుకు- ముగ్ధుల పూ ర్తలగును

ఇ
ం
దు

ఆంధ్ర మహాస్థానము - అను

నివలీలలు

స్థానం పురాణాంతిములయిన పరమకవుని లీలలు-అనుకు

సంబంధించిన గాథలు-తిరంగవిభాగాలలో-

ఆచునిక ఖండకావ్యములవలె నిందు సంప్రదేశ రింపబడినవి

త్వరలో ముద్రాము కానున్నది

చెల్లపిల్ల వెంకట శాస్త్రి అండ్ సన్సు

శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి కేవలము

కడియము - B. P. O.,

::

తూర్పు గోదావరిజిల్లా

కేధలు - గాధలు

శ్రీకృష్ణాచార్యులు చెల్లపిట్టల కవిశాస్త్రి గారిచే రచించినవి.

మొదటి భాగము - కేధలు
 మొదటి భాగము - గాధలు

కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు

కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు
 కేధములు - కేధములు
 గాధలు - గాధలు

చెల్లపిట్టల కవిశాస్త్రి గారిచే రచించినవి
 మొదటి భాగము - కేధలు
 మొదటి భాగము - గాధలు

మూద్రణలోనున్న గ్రంథములు

దేవీభాగవతము

12 స్కంధములు

బాబ్బిలిపట్టాభిషేకము

నానారాజసందర్శనము,

న్యత్యంబయ్య స్తవము

నమశ్శివాయస్తోత్రము

వ్యసనవిజయము

కాలరామాయణము

గీతము

1-2-4 భాగములు

గుంటూరుసీమ

1 భాగము

కలమువారు :—దివాకర్లు బ్రహ్మానందం, ఇన్నీసుపేట, రాజమృడి అని

గాని, యీ దిగువ చిరునామాలకుగాని వ్రాసిన బకయ్యలరు

చెల్లపిల్ల వెంకటశాస్త్రి అండ్ సన్సు,

శ్రీ వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్సు,

శ్రీ ర సాగరం బిల్డింగ్సు,

కవర్నగుపేట

విజయవాడ 2

కృష్ణాజిల్లా.

కడియము

B. P. O.

తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

15308

